

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Prins Georg af Danmark

i hans Egestab

med

Dronning Anna af Storbrittannien.

af

Chr. H. Brasch.

Kjøbenhavn.

C. H. Reihels Forlag.

Thieles Bogtrykkeri.

1890.

Forord.

Med den Titel, hvorunder dette Skrift fremkommer, er dets Begrænsning og Formaal givet, og dermed ogsaa den Plan, der er fulgt ved dets Udarbejdelse med kortelig at berøre Prinsens Forhold i Hjemmet, og derfra at samle Hovedtrækkene i hans og hans Gemalindes Liv i England, til hun blev Dronning, og han døde nogle Aar efter. Og idet Opstanden mod Jakob II, der bragte Vilhelm af Oranien paa Englands Trone, falder indenfor dette Lidsrum, og Prinsen og Prinsessen sluttede sig til den, gjør Forbindelsen mellem dem og Marlboroughs sig saaledes gjeldende i deres nu følgende Historie, at denne væsenlig bestemmes deraf. Og da Prinsessen ifølge sin Stilling her træder i Forgrunden, concentrerer Fremstillingen sig om de Forholde, der gik foran hendes Opbøjelse, og Virkningerne af den i det første Affnit af hendes Regering saavel i de personlige Berøringer som i den store Krigspolitik. Og da det ikke er Prinsens Forhistorie i Danmark med de under den hørende Momenter, der her blive Gjenstanden for den nærmere Behandling, men denne bevæger sig om hans Gemalinde Dronningen, slutter Fremstillingen med en almindelig Skildring af Prinsens Personlighed fra de forskjellige Sider, som denne frembyder for Betragtningen.

Til vor Kundskab herved have vi fra engelsk Side de herhen hørende Skrifter, der ere anførte ved de specielle Beretninger, der ere tagne af dem. Men sammen dermed have vi en anden Kilde fra Prinsens Side her i Rigsarkivet, dels i Gesandtskabsberetningerne, dels i den Samling af Breve, der vedrøre ham, og naar vi af de første navnlig lære Omstændighederne at kjende ved Prinsens Tilslutning til Revolutionen, vise Brevene os særlig, hvorledes Prinsen bevarede sin Forbindelse med sit gamle Hjem, og dette igjen med ham.

Men naar jeg nu her benytter mine Affskrifter fra Rigsarkivet, da ligge disse langt tilbage, idet de hidrøre fra det Ønske, der efter Fuldendelsen af Bregentveds ældre Historie i 1873 opstod hos mig, om at indsamle Oplysninger til Prins Georgs Liv og Forholde navnlig for at opklare det herskende Sagn om hans Virksomhed i Bordingborg Len til Frugtkulturens Fremme. Derved gjennemgik jeg og affrev de her nævnte Kilder, men uden at faae det egenlige Ønske opfyldt for min Undersøgelse ved disse; og, da de ingensomhelst Kundskab eller Anthydning gave til Prinsens Virksomhed eller Interesse for den omhandlede Sag, ej engang til hans Kjendskab til den, have de med Opgivelsen af dette Spørgsmaal ligget hen til nu, uden at deres Indhold er kommen til nogen Anvendelse før det her fremdrages under et andet Formaal og andre personlige Forhold.

Hvad Sagnet selv angaar om Frugtavlens Opkomst i bemeldte Len, da er det for nøje konstateret ved sine Enkeltheder, til at dens Rigtighed kan betvivles ved Mangel paa faktiske Oplysninger. Og det har derfor ogsaa fra den Side været en Glæde at se Beretningen for 1888 om Virksomheden af det Udvalg, der har dannet sig af Præstø Amts Landbosforening for Frugtkulturen i den Del af Sølland hvor

Sagnet hører hjemme, og om den udbredte Tilslutning som denne Sag videre derfra har fundet. Og er det givet, at alt hvad der bekoftedes, foretoges og anordnedes i Bordingborg Len i de 25 Aar, Prinsen havde det i England, skete i Prins Georgs, eller som han kaldtes i almindelig Tale i Hjemmet, Prins Jørgens Navn, saa har Sagnet fuldkommen Ret, naar det fører Havekulturen her tilbage til ham. Men medens det er lige saa vist af alle Brevene, at han personlig stod udenfor denne Foranstaltning, kun at den skete med hans Samtykke, saa kommer man hverken i Strid med Sagnet eller Historien, naar man gaar ud fra, at Kren for Sagen tilkommer hans Overkammerherre, den saa virksomme og kloge Gehejmeraad Christian Siegfried Plessen, der i alle disse Aar forestod Lenet og derved nød den fuldkomneste Frihed og Tillid fra Prinsens Side, og som under den Odelæggelse og Tilbagegang, der var overgaaet Lenet ved Svenskekrigen ogsaa bl. a. til dets Ophjelpning derved kom ind paa dette Foretagende. Gj heller bliver man forlegen ved Spørgsmaalet, hvorfra han vel tog sit Forbillede for sin Virksomhed her, thi ved hans personlige Tilknøtning til Holland, hvor han havde sine bedste Forbindelser, og ofte opholdt sig i længere Tid, laa det nær for ham derfra at hente den Frugt-kultur, der overførtes paa Lenet.

Og en yderligere Bestyrkelse heri faae vi ogsaa fra Bemme-tofte, da Prins Karl i 1714 havde arvet det efter sin Moder, og der saa strax af ham indførtes den samme Havekultur hos Bønderne som i Bordingborg Len og samme Fremgangsmaade derved, og da Prins Karls Overkammerherre, der her havde alle Prinsens Anliggender i sin Haand, Karl Adolf Plessen, var C. S. Plessens Søn, er denne saa derved gaaet i sin Faders Spor.

Hvad den udmærkede Tilstand angaar, hvori Jungshoved Gods befandtes ved Afleveringen, der havde været det mest ødelagte fra den svenske Besættelse, skulle vi bemærke, at baade Plessen og Prins Georg selv antog det for Prinsens Privatejendom som Gave, og at det derfor vel ogsaa kan have været Gjenstand for en særegen Omhu fra Plessens Side, men ved det endelige Skifte efter Prinsens blev det konstateret ved 2 officielle Erklæringer fra Regeringen af 5 Juni og 7 Juli 1714, at være Kronens, og kun at være overdraget Prinsens for det i sin Tid fraskilte Hartkorn af Bordingborg Len.

Kjøbenhavn, Juni 1890.

Indhold.

I.

	Side
Af Prins Georgs Liv før hans Ægteskab i England . . .	1—10

II.

Prinsens Modtagelse og Formæling i England og hans Ægtepagt. Hans Breve til sin Moder Entebroningen. Ordningen af Plessens Forhold til ham. Kong Karl II's pludselige Død. . . . . 11—20

III.

Entebroning Sofie Amalies Død og Arvesagen efter hende. Prinsesse Anna og Lady Churchill. Sorgen i Prinsens Hus. Prinsens Besøg i Danmark. Kong Jakobs katholske Fanatisme. Prinsesse Annas Fraværelse ved Dronningens Nedkomst. Den politiske Situation i England ved Hollændernes Landing. . . . . 21—32

IV.

Prins Georgs Desertion og Oersdorffs Forhold derved. Prinsesse Annas Flugt med Lady Churchill. Kong Jakob lader Dronningen med sin Søn overføre til Frankrig, og følger hemmelig senere bag efter. Prinsen af Oranien og hans Gemalinde bestige Englands Trone som Kong Wilhelm og Dronning Marie. Prins Georgs Søn Hertugen af Glocester fødes. . . . . 33—42

V.

Konflikterne mellem Prinsens og den nye Regering. Marlboroughs Affættelse. Hans Gemalindes Unaade og Intriger og disses Følger for Prinsessen. Prinsens Stilling til KINGS Skrift mod Moleworth. . . . . 43—53

VI.

Dronning Mariæ Død. Kongens Udføning med Prinsens. Stemningen i England efter Ryswicker Freden. Marlboroughs Gjenindsættelse. Den unge Hertug af Glocesters Død. Alliancerne til den Spanffe Successionskrig. Kong Vilhelms Død. 54—64

VII.

Dronning Annas Tronbestigelse, hendes Taler derved og udmærkede Fremsigelse af dem. Banffeligheberne for hende ved den Stilling, hun vilde give sin Gemal Prins Georg. Hendes Gunstbevisninger mod Marlboroughs; hans Dphøjelse til Hertug og glimrende Sejre. . . . . 65—74

VIII.

Prinsens Helbred. Den danske Mediation i Krigen. Det Lybækkse Stift. Dphidselsen mod Prinsen som Storadmiral. Prinsens Sygdom og Død. Det endelige Brud mellem Dronningen og Hertuginde af Marlborough. . . . . 74—85

IX.

Bedsømmelsen af Prins Georg. Et gyldent Tidrum for Danmark. Mundheldet „est il possible?“ . . . . . 85—99

I.

Af Prins Georgs Liv før hans Ægteskab i England.

Prins Georg var født paa Kjøbenhavns Slot den 21 April 1653, og anden og yngste Søn af Kong Frederik III. og hans Gemalinde den Ahneborgske Prinsesse Sofie Amalie. Foruden ham var der 5 efterlevende Børn af dette Ægteskab, nemlig Kronprinsen, der succederede ved Faderens Død 9 Febr. 1670 under Navn af Christian V., og 4 Døtre: Anna Sofie, Frederikke Amalie, Wilhelmine Ernestine og Ulrikke Eleonore. Af disse bleve de 2 ældste gifte medens Faderen levede, og den tredie Aaret efter hans Død, hvorimod den fjerde, Prinsesse Ulrikke, der kom efter Prins Georg, først giftedes 10 Aar senere paa Grund af den i Mellemtiden udbrudte Krig med hendes tilkommende Gemal Kong Karl XI. af Sverig. Og da Prins Georgs Ægteskab endnu kom efter hendes, vare disse 2 Søskende længst forblevne i Hjemmet, og da de dertil vare de yngste Børn, og begge opkaldte efter deres Moders Forældre, havde de ogsaa fra smaa særlig været Gjenstand for hendes Opdragelse og Paavirkning.

Frederik III. var 19 Aar ældre end hans Gemalinde, der ved deres Ægteskab 1643 kun var 15 Aar gammel, og som en 19aarig Dronning med ham besteg Danmarks Trone. Hun var uventet kommen ind i denne Stilling ved Tronfølgerens Død, men hun vidste at befæste sig i den og at gjøre den gjældende for de Impulser og Tilbøjligheder, der rørte sig i hende. Og hvor betydelig Forfjellen end var mellem Kongens og hendes Alder, forsvandt denne dog i Sammenligning med Mobsætningen mellem deres Personligheder, idet han var en stilfærdig, reflekterende og fredelstende

Mand, hvis Interesser vare mere indadvendte paa Belæring, og Ret og Orden i Livets Forhold, medens hun opdraget mellem krigeriske Brødre ogsaa var præget af deres Aand og Værgjerrighed, og med deres Hang for mandlige Idrætter ogsaa med dem delte Tidens herstkende Lidenskab for Dans og sceniske Fremstillinger. Og berømmes hun for sin Heroisme under Kjøbenhavns Belejring, kan der ogsaa være Spørgsmaal om ikke dens krigeriske Farer i og for sig vare en Situation, der tiltalte hende. Og har hun øvet en politisk Indflydelse som ingen Dronning i Danmark ved sin Anpart i Enevoldsregeringens Indførelse og dens Hævdelse, indtager hun ogsaa i sin Stilling en enestaaende Plads ved Hoffets Forlystelser i hendes Tid saavel ved Sagter og Karusfeller, som ved mimiske Optoge og Danse, hvilke hun ikke blot forestod og anordnede, men hvorved hun som oftest selv var den ivrigst deltagende¹⁾.

Der kan saaledes ikke tænkes et Ægtepar i deres Stilling, der pasfede mindre for hinanden efter deres Naturel, men naar Mødsætningerne hos Forældrene dog til en vis Grad kunde udjevnes i Berøringerne eller suplere hinanden, se vi dem, særlig ved Sønerne, nedarbejde i deres Ensidighed med visse Anlæg efter Moderen og de mødsatte paa en Maade efter Faderen, saa hendes Passioner staae isolerede hos dem, medens den Sindstemning, som de have modtaget fra deres Fader, blander sig i disse, og lader dem mangle den driftige Selvsikkerhed, der opildnede hende. Men var det saaledes det som Moderen havde for meget af, der savnedes hos Sønerne, og hos enhver af dem udgjorde Misforholdet i deres Udvikling, fandt dette Misforhold ikke Sted med Datteren Ulrikke, i hvis aandelige Personlighed Faderens og Moderens bedste Egenheder

¹⁾ For at nævne et betegnende Exempel i den Henseende for hende henviser vi til den Fest, som hun foranstaltede paa Kjøbenhavns Slot 6 August 1655 i Anledning af Kronprins Christians Hylning, hvorved hun selv optraadte i 5 Forestillinger: 1) som „Fama“ med en Trompet, 2) som en „ubeffravelig yndig Bondedpige“, 3) som Krigens „Muse“ svingende en Fane efter Takt, 4) som en Spanierinde staaende Kastagnetterne, 5) som Kampens Aand i Amazonernes Krigsbans med Ribberne, hvorved hun førte an paa den ene Side og hendes Broder Hertug Johan Frederik paa den anden. S. Nyrup: Frederik III. p. 408.

forenedes. Og i dette Forhold dannede de to yngste Børn, Prins Georg og Dronning Ulrikke en mærkelig Modsætning, idet han havde mest efter Faderen i Sæd og Skik og mest efter Moderen i sine Passioner navnlig for Dans, og Søsteren med sin Eieghyldighed i den Henseende, særlig for den sidste, stod Moderen fjernest, medens hun derimod stærkest følte sig hendraget til hende i Karakterens Fasthed og Energi, og det var vel ogsaa noget heraf, som Karl XII. tog i Arv efter sin Moder ved Siden af sin Tarvelighed.

At Dronning Sofie Amalie tog sig af sine Døtres Giftermaal, faldt af sig selv, som ogsaa at hun drev paa deres Tilsegnelse af hendes Færdigheder, og idet Prins Georg glædede hende tidlig med sine Anlæg i den Henseende, vilde hun ogsaa, at hans Fremgang heri skulde betrygges ved en dygtig Undervisning i hans Værefag, og fik til den Ende sin Landsmand Otto Grote ansat hos Prinsen; men da Grote havde været 5 Aar her og hans Evner og Kundskaber laae alt for meget over Prinsens Standpunkt, omblyttede han med hendes Samthkke sin Plads hos ham med den Lyneborgske Statstjeneste, i hvilken han som Minister siden erhvervede sig stor Fortjeneste af det Lyneborgske Fyrstehus. Prinsen var dengang 13 Aar, og baade Kongen og den offentlige Mening misbilligede, at Dronningen kunde stille sin Søn ved en saadan Mand; hvisaarsag Kongen besluttede selv at vælge en Efterfølger til ham, som Prinsen ikke skulde være udsat for saaledes at miste. Og Kongens Valg faldt da her paa Dr. Christen Lødberg, en jydsk Bøndesøn fra Thy, der efter mange Aars Rejser paa forskjellig Maade i Europa var ansat som Professor i Historie i Sorø, da Kongen antog ham. Han var 4 Aar hos Prinsen, af hvilke han i de 2 første underviste ham i Hjemmet og derefter fortsatte hans Undervisning paa den 2aarige Rejse, som han foretog med ham i Holland, England, Frankrig og Italien, indtil de vendte tilbage ved Kongens Død; og Lødberg, der forinden Rejsen var udnævnt til Domprovst i Roskilde, saa efter Hjemkomsten blev Biskop i Ribe. Af denne kundskabsrige og samvittighedsfulde Mand's Undervisning bevarede Prinsen et blivende Indtryk gennem hele sit Liv, der viste, at Lødberg havde løst sin Opgave hos ham saaledes som han var modtagelig derfor.

Paa sin Faders Orden og forsynlige Omsorg fik Prinsen et talende Bevis i hans Testament, der laa færdigt fra ham under- skrevet sammen med Kongeloven 5 Aar før han døde. Testamentet tillagde Prinsen det store Borbingsborg Slots Tilliggende som Livslen med Hovedgaardene Beltringe og Leffende, samt en aarlig Livrente af 30,000 Rbd., og dertil en fast Kapital af 300,000 Rbd., der skulde udbetales af Kongen i 3 Aars Terminer og forrentes af ham med 6 pCt. til Udbetalingen skete.

Med Lenet her forbandtes endvidere Jungshoved Gaard og Gods til Erstatning for 500 Tdr. Hartkorn, der ved Overdragelsen bleve fradragne det til Rytterhold; og i det nordvestlige Hjørne af den gamle Slotsplads i Borbingsborg opførtes der indenfor Fæstnings- muren i Aarene 71 til 73 et Jagtslot til Prinsen i italiensk Stil, kaldet „Prins Jørgens Slot“. Og da Prinsen kun havde et Tilskud til det fra Kongen paa 12,000 Rbd., der oprindeligt vare tilstaaede ham til at sætte de gamle Slotshygninger i behøelig Stand, maa Enkedronningen have udbredt det øvrige, hvis Len laa ligeoverfor Prinsens, og fra hvem utvivlsomt ogsaa baade Tanken om Jagtslottet og Planen for det er udgaaet, som hun vel ogsaa har controlleret Opførelsen af det, da Prinsen selv var fraværende en længere Tid under denne.

I det næste Aar 74 opkom Spørgsmaalet om Prins Georgs Kandidatur til den polske Krone, der fik sin endelige Afgjørelse ved Prinsens Afslag paa at gaa over til Katholicismen og Valget af Johannes Sobieski 9 Maj 74. Hermed bortfaldt ogsaa Forhand- lingen om Prinsens Ægteskab med den polske Enkedronning Kejser Leopolds Søster. Og i det følgende Aar 75 opgav Prinsen selv paa Grund af Forholdene sin Inclination for en Forbindelse med sin Svigerindes skønne Rusine Prinsessen af Tarent, der opholdt sig her ved Hoffet, og i hvem Griffensfeld var meget indtaget ¹⁾.

Med Griffensfelds Fald i 76 indledtes den skaanske Krig, hvori Prinsen deltog med Kongen, og efter hvis heldige Udfald det første

¹⁾ Angaaende de nærmere Omstændigheder herved med Hensyn til Prinsen henvises til Forf.s Skrifter om dette Kongevalg i Polen, og om Forholdet mellem Griffensfeld og Prinsessen af Tarent.

Mar Enkebrønnen modtog dem ved deres Tilbagekomst med den glimrende Fest paa Amalienborg om Aftenen d. 5 Oktbr., hvorved hun i fuld italiensk Belysning lod Stilen og Skjønheden fremtræde af det nye færdige Slot med dets Vandkunst¹⁾. Festen skulde have været en Indvielse til „Sejr og Triumf“ for den begyndte Krig, men blev kun en Indvielse til bitre Skuffelser. Og idet baade Kongen og Prinsen deltog i det næste Aars Felttog 77, var det Hovedmindet der fulgte dem derfra om de 2 livsfarlige Situationer de fristebe deri, den ene ved den blodige Massacre i Slaget ved Landskrona 14 Juli 77, hvor de maatte hugge ned for Fode omkring sig, og 3 faldt for Kongens Haand og 1 for Prinsens, medens 6 dræbtes af hans Kammerjunker, som ogsaa tilsidst selv nedfabledes ved hans Side²⁾; den anden ved den forrygende Storm, som de keftede i Oktober paa Overfarten fra Pommern til Sælland, under hvilken de kun reddedes ved et Vidunder fra at strande d. 16de, og Prinsen forinden mistede sin Overkammerherre Christian Gynther von der Osten, der havde fulgt ham som hans Hovmester paa hans Rejse med Lodborg, og som en Braadsø, der brød ind over Dækket, i et Nu havde bortskyllet med sig³⁾.

Derved var det, at Christian Siegfried Plessen blev Prinsens Overkammerherre. Han var 3 Maaneber forinden antaget til Prinsens Kammerjunker efter Slaget ved Landskrona og stod i meklenborgsk Tjeneste, da han kom til Danmark, hvor han nu i den Stilling, han fik til Prinsen, knyttede sig uadskillelig til hele Prinsens Fremtid.

Prinsens Deltagelse i den fra nu af saa utilfredsstillende Krig ophørte hermed; og Aaret 78 tilbragte han fra Foraaret til Vülen paa Kejser og Besøg i Tyskland under Ledelse af Plessen. Om personlige Planer for ham forlyder der intet, før der i Foraaret 82 bliver Tale om et Ægteskab mellem ham og hans Morbroders Hertug Georg Vilhelms legetimerede Datter Prinsesse Sofie Dorothea af Zelle. Men Planen stødte paa forskellige Vanskeligheder³⁾; og hun giftedes derefter d. flg. 28 Novbr. 82 med Prins Georg af

¹⁾ Stolpe, Dagspressen i Danmark, II, 218—21. ²⁾ Friedenreich, Kong Christian Vs Krigshistorie Tom. II p. 66, 109—114. ³⁾ Danske Saml. II R. 5, 85—91.

Hannover, en Søn af hendes Farbroder Hertug Ernst August. Han havde forinden ffullet ægte Prinsesse Anna af York, der var født 6 Febr. 1664, og anden og yngste Datter af Kong Karl II's Broder Hertug Jakob af Yorks første Ægteskab med Anna Hyde († 31 Marts 71). Men da den hannoverske Prins, som i den Anledning var kommen til England, her opgav Frieriet, traadte det franske Hof til, og ifølge sin Bemyndigelse af det engelske foreslog det saa Christian V Partiet for hans Broder. Hvorefter Christian V ses under 16 Marts 83 at have ladet tilføre i Statsraadsprotokollen, at han „med megen Fornøjelse har modtaget et Ægteskabstilbud fra Frankrig om et Parti for Prins Georg med Prinsesse Anna af York“.

Hermed publiceredes Partiet som lønlig forhandlet og afgjort, inden der offentlig kjendtes noget til det. Og idet Enkedronningens Mening her, som ellers i Prinsens Anliggender, maa anses for at have været den bestemmende, maa Kongens oven anførte Ord føres tilbage til hendes Tilfredshed med Ægteskabet baade for dets eget Vedkommende i personlig Henseende og for de Vilkaar der tilbødes med det og for det. Men medens de økonomiske Betingelser for Ægteskabet saaledes, som vi senere blive bekjendte med dem, ogsaa maatte anses som gunstige baade for Prinsens og Prinsessens, idet hun vilde blive forsynet med en tilstrækkelig aarlig Apanage i England, medens Prinsens vedblev at have sine Indtægter der fra Danmark, kunne vi derimod ikke antage, at Prinsens uden megen Selbovervindelse er gaaet ind paa Partiet, der skulde afbryde alle hans gamle Forbindelser baade nærmere og fjernere, og knytte ham til England, hvis Sprog, Sæder og Forholde vare ham fremmede, og hvor han skulde indtage en Stilling midt mellem indre og ydre politiske Rivninger, der ikke laa for ham, og som ogsaa havde affræmmet hans hannoverske Fætter og Navne.

Smidlertid var Partiet tiltraadt af ham, hvorledes det end forholdt sig i den Henseende, og idet man fra fransk Side undrede sig over at han ikke kom med det samme, og der kun var Tale om at han snarest muligt indfandt sig i England, fandt Christian V det dog ikke sømmeligt, at Sagen saaledes skulde afgjøres alene med Frankrig paa anden Haand, og beordrede u. 21 April den danske

Gesandt Lente i London til at foretage en officiel Anholdelse for hans Broder om Prinsessen baade hos den engelske Konge Karl II og hos hendes Fader Hertug Jakob af York, og efter at Lente havde udført det givne Paalæg, indberettede han u. 4 Maj, at Anholdelsen var bleven modtaget med al Tilslutning af begge de Paagjældende, og Partiet i Forbindelse dermed strax offentliggjort ved det engelske Hof. Hvorhos Lente videre oplyste, at han i den Anledning om Aftenen havde begivet sig til Hertuginde af Portsmouth, da han vidste, at Sagen ikke alene var ført gjennem hendes Formidling her, men at det ogsaa var hos hende, at Tanken om Partiet først var opstaaet, og hende, der først havde foreslaaet det for den franske Ambassadør. Og til Bevis for hendes Intimitet med Partiets Stiftelse modtog Lente ogsaa siden af hendes Haand det Portræt af Prinsesse Anna, som han sendte til Hoffet i Kjøbenhavn, og hvorfor der naturlig senere bragtes Hertuginde et Portræt af Christian V indfattet med Diamanter.

Det var saaledes klart, at Overraskelsen med Partiet skyldtes Kong Karls franske Elsterinde, Louise Querouaille, der ophøjet til Hertuginde af Portsmouth levede den franske Politik ved det engelske Hof; men hvorledes hun kom til at udse Prins Georg til det Hverv han her fik, uden selv at kjende ham eller have nogen Interesse i ham eller for ham, har hun ikke fundet Anledning til at oplyse efter Udfaldet af sit Valg. Hvad Hensigten derimod angaar fra Frankrigs Side med Partiet, da viste det sig, at det først for alt var anlagt mod Prins Vilhelm af Oranien, og de Planer han knyttede til England paa Grund af sit Ægteskab med Hertugens ældste Datter Prinsesse Marie af York, og at den Skynding, hvormed der dreves paa Afgjørelsen af det danske Parti for Prinsesse Anna og den Hemligholdelse der iagttoges med det, udgik af Frygten for, at Prinsen af Oranien skulde forstyrre Partiet her for Prinsessen, ligesom det var forstyrret for hende med den hannoverste Prins. Partiets Publication ramte derfor ogsaa Prinsen af Oranien som en fuldstændig Overraskelse, og han siges, skriver Lente fra Windsor u. 5 Juni, at have ladet sig forlyde med, at var Giftermaalet ikke fuldbyrdet inden 3 Uger, vilde han endnu forsøge at bryde det. Og hvorvel

det ogsaa berettes, at han senere havde sagt, at han ikke tog sig denne Sag nær, da han ingen Børn havde og befandt sig saa vel i Holland, at han ikke vilde forlade det for England, stolede man saa meget mindre derpaa, som man vidste, at han især havde lagt Bægt paa, at Prins Georg skulde forblive i England og der aarlig opbære en Apanage for sin Gemalinde, der beløb sig til det halve af hele den Sum, der udgjorde hans Medgift med Søsteren én Gang for alle, og som han endda var forpligtet til at betale tilbage, hvis hun døde barnløs. I hvilken Anledning vi skulle bemærke, at Prinsesse Annas Apanage var hævet til 20,000 Rst.

Det gjaaldt saaledes vedblivende om at fremsthynde Prinsessens Bryllup, og idet man til den Ende nu ordnede Prinsens Anliggender til hans Opbrud, bestemtes det, at de 300,000 Rb., der udgjorde Prinsens Arv efter Faderen og endnu indestode hos Christian V, skulde overføres som Gjæld paa Hertug Christian Albert af Gottorp for hans Mellemværende med Kongen, og Prinsen til sin Sikkerhed ved denne Transaktion modtage Den Femern med Amterne Steinhorst og Tremsbüttel i Pant af Hertugen, hvorefter Prinsen saa kvitterede Kongen for Arveopgjørelsen efter deres Fader med Forbehold af sin Arveret efter deres Moder; og hvad Prinsens Afrejse angik vedtoges det, at den engelske Regering i Slutningen af Juni vilde sende 2 Rgl. Sagter til Glückstadt for at afhente Prinsen, og at Hertugen af York vilde medgive dem sin Overkammerherre Mhlord Churchill til Prinsens Modtagelse og Ledsagelse paa Overfarten til England. Til Prinsens Væresfølge herfra valgtes Gehejmeraad G. v. Buchwald som Kongens Repræsentant og Etatsraaderne Mogens Skeel og Frederik Versdorff som Prinsens Kavallerer i Forbindelse med hans Overkammerherre Chr. S. Plessen. Og hvad Udgifterne angik saavel til Præsenterne for Prinsen som til dennes egen Forskning og Gagerne for hans Følge m. m., da tilbød Kongen at ville afholde dem alle for Prinsen ¹⁾.

¹⁾ Ved Opgjørelsen beløb disse Udgifter sig til 120,000 Rb., hvoraf der kom 40,000 Rb. til Haandpenge for Prinsen selv, 50,000 Rb. til indkjøbte Smykker for Prinsessen, 7000 Rb. til Diamanterne paa Portrætet af Christian V til Hertuginde af Portsmouth, 3400 Rb. til en Ring og

At Churchill fulgte med de engelske Skibe gav Prinsen den første nærmere Tilkuftning til den Mand, af hvis Liv han stærkest af alle skulde berøres i sine Forhold i England, og som uden at være Jesuit af Profession var ligesaa hævet over Hensynet til Midlerne i Livet som i Slaget; og efter en berømmelig Krigsskole under Turenne var kommen i Hertugen af Yorks Tjeneste, der da var Statholder i Skotland, og hos hvem han som Favorit ophøjedes til stoff Baron, medens hans Søster den stjerne Arabella indtog en Elskerindes Plads ¹⁾. Med den Maade, hvorpaa Churchill vidste at drage Fordel af sin Stilling her, kan det ikke fejle at han selv havde foreslaaet Hertugen denne Rejse, for at benytte den Lejlighed der tilbød sig for ham, til her at blive regaleret — hvad han da ogsaa blev —; men naar Djemebet med hans Sendelse angaves at være til Ære og Underretning for Prinsen, kan det ikke antages, at han derved har undladt at imødegaa Prinsens Bestemmelse om det Træn han agtede at føre med sig til England, for at beholde saa meget som muligt af det Tilvante omkring sig. Men i saa Fald var Prinsen utilgængelig for hvad der forestilledes ham; og i den danske Instrux for hans Ægtepagt betingedes der ham Ret til hvem han vilde beholde af sine Ægne. Og kunde Churchill vel opløse om Anstuelserne i England i saa Henseende, kunde han ikke formene Prinsen hvad han vilde tage med sig; og saaledes sloge ikke de 2 engelske Bagter til, men der maatte hères et særeget Fartøj i Kjøbenhavn til at overføre Prinsens Bagage og Heste og hvad dermed fulgte.

Kaarde til Churchill, 17000 Rb. til Gager for Prinsens Følge (hvoraf noget over 10,000 Rb. til Buchwalb) o. s. fr.

¹⁾ Arabella Churchill var ved Hertugen Moder til 4 Børn, af hvilke den i Faberens senere Historie saa bekjendte Hertug af Berwick.

II.

Prinsens Modtagelse og Formæling i England og hans Ægtepagt. Hans Breve til sin Moder Enkedronningen. Ordningen af Plessens Forhold til ham. Kong Karl II's pludselige Død.

Den 11. Juli affejlede Prinsen paa den ene af de engelske Jagter, og indhentedes den følgende Dag af Gehejmeraad Buchwald med den anden, og d. 18. Juli ankom begge til Themsen, og Dagen efter til London under Ovationer fra alle Sider paa Turen op ad Floden. Ved Ankomsten til Staden fandt Prinsen hele den kgl. Familie forsamlet i Whitehall og blev fra Landstigningen med al officiel Ceremoni ført ind i Palæet til Kongen, der modtog ham i sit Gemat med, som det hedder, »beaucoup de marques d'affection et d'estime«. Hvorpaa Prinsen ledsagedes til de for ham bestemte Værelser, hvor han complimenteredes af hele den kgl. Husstand, og en halv Time senere fik Besøg af Hertugen af York og derefter selv gjorde sin Opvartning hos Dronningen og fra hende hos Hertuginde af York og sammen dermed hos sin Brud Prinsesse Anna, der befandt sig hos sin Stifmoder. Derpaa gik Prinsen til Hertuginde af Portsmouth, hvor han baade traf Kongen og Hertugen af York, der naturlig havde søgt til hende, for at udvekle deres Jagttagelser om Prinsen, der saa selv sluttede Dagen hos Hertugens ved et Spilleparti med Prinsessen.

Hvad det offentlige Indtryk angaar af Prinsen, da var det godt for hans ydre personlige Vedkommende og Hatton skriver i sin Dagbog for 21. Juli 83: »the prince of Denmark is a handsome fine Gentleman«¹⁾. Men da Prinsen kom under Frankrigs Protektion og efter dets Politik, frygtede man Katholicismen bag hans Ægteskab, hvorfor dette ei heller, som Burnet siger, var til Nationens almindelige Tilfredshed.

¹⁾ Correspondance of the family of Hatton. A. d. 1601—1704.

Det var bestemt, at Formælingen skulde have gaaet for sig umiddelbart efter Prinsens Ankomst, men der var et Par politiske Executioner, som man først vilde have fra Haanden, hvorvel dette ikke var nogen tiltalende Indledning til et Bryllup. Dernæst skulde Ægtepagten ogsaa vedtages forinden, hvorved de engelske Kommissærer vare Greverne af Rochester og Sunderland med Statssekretær Venkin som Tilforordnet og de danske Kommissærer Buchwald og Lente i Forbindelse med Plessen. Man havde ment, at Ægtepagten skulde betragtes som en vedtaget Sag og saaledes kunde være understrevet endnu om Tordagen, som Brylluppet var ansat til at foretages i St. James Kl. 9 om Aftenen. Men det viste sig umuligt at komme til Enighed om Hoffstaten, hvorved de danske Kommissærer efter deres Instrux holdt paa, at der skulde indrømmes Prinsen nogle Poster ved den til fri Besættelse med hans Egne, men de engelske paastode som ufravigeligt, at hele Hoffstaten kun maatte besættes med Englændere og af den engelske Konge. Men idet der da her bestemtes med Prinsens Samtykke, at Formælingen alligevel skulde ske, og at der skulde skrives til Christian V om en ny Fuldmagt til de danske Kommissærer, var Afgjørelsen dermed anticiperet, og Spørgsmaalet manøvreret bort fra engelsk Side.

Til den berammede Tid om Aftenen 27 Juli foregik saa Formælingen i St. James, ganske uden al Ceremoni, Biskopen af London forrettede Receptionen i Prinsessens Sovestue i Overværelse af Kongen, der havde ført Prinsessen derhen, og af hele den egl. Familie med ham, og efter den derpaa følgende Soupe førtes Prinsessen igjen tilbage til Sovestuen, hvor Dronningen gav hende Nattojet, og da Prinsen ligeledes i sit Kammer havde faaet Nattojet af Kongen, førte denne ham til Brudekammeret, hvor Prinsessen laa, og hvor Kongen saa med Hertugen af York indfandt sig næste Formiddag Kl. 10, og her sluttede Aften med at foretage sig Ceremonien ved Brudesejngen med „at trække Omhænget tilside“.

Dermed var Brylluppet forbi, og efterat Lykønstningerne vare overstaaede, afrejste de Nyformælede med deres Følge og Hoffet til Windsor.

Paa Kommissærernes Anbragende havde Christian V den 19. August tilsendt dem en ny tilfredsstillende Fuldmagt, men inden Modtagelsen af den, viste det sig, at Spørgsmaalet vilde bortfalde af sig selv om Hoffstatens Sammensætning, idet de fleste af Prinsens Folk selv søgte om deres Afsted og vare afgaaede inden d. 17. August med den kjøbenhavnske Skipper, der havde overført Prinsens Heste, og begge Prinsens Kammerjunkere Støcken og Djenhausen ogsaa havde forladt Windsor og vare ankomne til London, den første for at gaa til Frankrig, den anden for at tage til Danmark.

Under disse Omstændigheder modtog Prinsen et Lykønsnings-Brev af 20. August fra sin Moder til sin Formæling, hvorpaa vi have Prinsens Svar af 11. Septbr. 83.

I dette Svar bevidner Prinsen sin Moder først sin Tak for den med hendes Lykønsning fulgte Forsikring, at hans Gemalinde nu ogsaa skal dele Gds. M.s Affection, Raade og Kjærlighed, hvori han haaber, at hun vil reussere, da han „von Ihrem guten und traitablen Naturel mehr und mehr persvadiret wird“; hvorhos han ønsker, at Prinsessen i det thffe og han i det engelske kunne profitere saa meget, at de begge i den Henseende kunne give Satisfaction, han her og hun der, men hidtil gaar det paa begge Sider endnu slet dermed.

Han beklager sig derefter over Savnet af en Præst og over de forestaaende Udgifter ved sin Botsættelse, hvilke efter engelsk Skik paahvile ham; og gaar saa over til at omtale Forholdene med sin Hoffstat. I hvilken Anledning han beretter, at denne nu for største Delen er besat med dem, som Hertugen af York har anbefalet; hvad han ikke har modsat sig, dels fordi det ikke ligger i hans Humør, dels fordi han har set, at alt i Forvejen var concerteret, og derfor har ment, at det var bedre at gjøre Tingen »de bonne grace« for derved at vinde Affection end med megen contradiction, som i Virkeligheden ikke fører til noget. Følgen heraf har været, at de fleste af hans forrige Betjente med den gamle Thomas allerede ere gaaede bort, og at det ogsaa vil være spildt Umage at holde paa de øvrige, fordi det her er ganske anderledes med Lønninger, Bestillinger og Opvartninger, men fornemlig, — naar man rigtig skal sige det —, fordi den herværende Nation falder insupportabel for Fremmede.

At Blesfen vel gjerne fulgte med ham hertil, men at han paa Hens-
 rejffen lod sig forstaae med, at han ikke kunde abandonnere
 sin Familie og sine Godser, saa Prinsfen ikke véd, hvor længe han
 beholder ham, og saaledes kan frygte for embarras saavel her som
 i sine andre Ting. Men at de Banffeligheder isvrigt, som foreligge
 for ham, skulle være ham en Paamindelse om at holde sig til Gud
 og embrassere Hds. Majestæts gode Formaninger, og tragte efter
 at undgaa alle Afveje. Sluttelig tilføjer han, at han ønsker Hds. M.
 megen Lykke og Fornøjelse ved hendes Deltagelse i den forestaaende
 Hjortestjydning og at hun ikke alene har »plein pouvoir« over „Ly-
 sander“, men over alt, hvad hans er, og at han kun har lidet at
 offerere udenfor den Respekt, Lydighed og Kjærlighed, hvormed han
 til sin Død forbliver Hds. Ms. lybige Søn.

De her anførte Gjenvordigheder for Prinsfen i England kjendte
 hans Moder, som ogsaa de Principer, hvorefter han handlede ved
 dem. Men for hans Moder var det noget nyt, og vel det Glæde-
 ligste, der kunde times hende, at læse hans Dom over hans Gemal-
 inde, og man kan sige, at som Forholdet her stillede sig mellem ham
 og hende, saaledes blev det til det sidste, — over dette Forhold kom
 der aldrig nogen Sky! Og hvad det andet Forhold angaar, som
 her møder os mellem Prinsfen og hans Moder, da kan man ikke
 læse Prinsens Apostrof om sin Moders Formaninger til at holde
 sig til Gud og sky alle Afveje, uden deri at høre hans Moders
 Affædsord til ham; og hvorvel han da var en Mand paa over
 30 Aar, er det dog klart, at havde disse Ord ikke slaaet Rod i ham
 fra hans Moders Hjerte, vilde han ikke have mindet om dem i det
 første Brev, som han sendte hende fra England.

Endnu to Maaneber efter dette Brev forsinkedes Hgtepagten.
 Den var affattet paa Latin, og bestemte fra dansk Side, at Prinsfen
 selv personlig skulde opbære Indtægten af sit Len tilligemed sin
 Livrente, og Kapitalen efter hans Fader være hans udelukkende
 Ejendom; og fra engelsk Side, at der aarlig skulde gives Prinsessen
 en Apanage fra Kronen paa 20,000 Lst. til hendes Hofholdning,
 og at hun ved Prinsens Død skulde have en aarlig Pension fra
 Danmark paa 25,000 Rdl. og han ved hendes Død fra England

have en Pension paa 8000 Rst., og, hvis Prinsessen efterlod sig Børn, da 12,000 Rst. til for dem. Med Hensyn til Hoffstaten, da fastsloges den engelske Paastand uforandret¹⁾. Og hvad Plesfen angik, indrømmedes det tilsidst som en exceptionel Begunstigelse, at han for det første som privat forblev i sin personlige Stilling til Prinsen. Under 7. Oktbr. understregedes Ægtepagten fra begge Sider. Og i sin Indberetning desangaaende bemærkede Buchwald, at han paa Plesfens Anmodning havde forestillet Hertugen af York, at Prinsessens Apanage ikke slog til ved hendes Hofholdning paa Grund af den altfor store Hoffstat, men at denne havde svaret, at der for det første ingen Indskrænkning kunde gjøres ved den af Hensyn til Stillingens Anseelse, men maaste nok senere, og Apanagen muligen ogsaa forsøges, men at han under alle Omstændigheder skulde sørge for, at Prinsen ikke kom i Gjæld. Forøvrigt gjentoges det af Buchwald, at Prinsens Hoffstat benyttedes af Churchill og Ægtefælscommissærerne til derved at forsørge deres Venner og Klienter, hvori Forklaringen da er at søge til at den ikke indskrænktes.

Efterat Buchwald derpaa havde taget sin officielle Afsted og u. 12. Oktbr. affendt sin Indberetning, forlod han London 14. Oktbr., for at tiltræde Tilbagerejsen til Danmark over Holland.

I sit Brev til sin Moder af flg. 30. Novbr. bevidner Prinsen sin Gemalindes Glæde over Bøftet om at faae Hds. Ms. Portræt, og omtaler derved hans og hendes begyndte Sprogstudier, og siger, at det i den Henseende gaar hende ringere med det tykke end ham med det engelske, som han begynder at kunne forstaa, naar det tales. Angaaende sine Pengesorger takker han sin Moder, for at der maa laanes 20,000 Rdl. til ham paa hendes Navn, om de kunne faaes, da hun ikke selv har dem.

Derefter hengik der over 2 Maaneber, inden Prinsen igjen kunde lade sin Moder høre fra sig paa Grund af den i Historien og Menneffeminde ukjendte Frost, hvormed Vinteren havde lagt til det Aar ved Juletid. Og i det første Brev, som han derefter fik

¹⁾ Saalydende: omnes et singulos Domesticos Principis cum approbatione Regis Angliæ de tempore in tempus esse ellgendos.

affendt til hende 12. Febr. 84 gav han hende en Beskrivelse af den Afspærring fra Verden, hvori London derunder havde befundet sig, og af det Syn paa Isen, som Themsen saaledes havde frembudt af alstens Boder, Forlystelser og Menneſtevrimmel; og hvorledes man for at bevare Grinbringen om denne Mærkelighed ogsaa havde anbragt et Trykkeri der, hvor alt blev trykt, hvad som passerede af Galſkab, ligesom ogsaa Guldsmedene og andre Haandværkere mærkede alt hvad som der gjordes og folgtes med Nar og Dag.

Af det her berørte Stue haves et samtidigt høijstbetegnende Billede, som ogsaa viser hvortil Dronningen sigter med de „Afveje“, Prinsens vilde have for sig i England; idet Kong Karl her ses paa Isen mellem den lavere Befolkning med begge sine da bekjendte Elskerinder, Melly Gwyn og Hertuginde af Portsmouth, af hvilke han fører den første med en lille Halvmaske paa i den venstre Haand, medens han blotter Hovedet hilsende med Hatten i den højre, og Hertuginde holder lidt foran ham til Siden i en Portechaise, der skydes frem paa Hjul, og i hvilken hun ogsaa ses med en lille Halvmaske, sidende for nedtrukne Vinduer og i Samtale med den franske Ambassadør Grev Barillon, hvorhos hendes Stilling illustreres dels ved en Page bag Portechaisen med et nedhængende Sølvhjerter paa Brystet, dels ved en Sølvamor med Pilen paa Buestrengen udvendig paa Portechaisens Dæk oven over Hertuginde (Sæde¹⁾).

Den strenge Vinter fulgtes af et raat Foraar, og u. 25. Marts skrives om Prinsens „Flüſſe am Rücken“. Forøvrigt overstod Prinsens nu de Stadier, han havde at gjenemgaa i sin Stilling, saavel med Hofbeaandsordenen, som han skulde have, som med sin særegne Etablering i London og huslige Ordning i den nye Bolig, som Kongen lod indrette til ham i det gamle Cockpit. Hermed ophører da Prinsens Pengesorger i hans Breve uden at vi vide, hvorledes han blev hjulpet over dem, idet han endnu kun opbar et Tilskud paa 10,000 Rbl. af Christian V., og det ikke blev til noget med de

¹⁾ Billedet er undertegnet „Vanity Fair, Christmas 1683“ og gjengivet med et Citat af Evelyns diary for 24. Januar 1684 i Zulenumret af „the Graphic“ for 1876.

20,000 Rdl., som hans Moder havde villet staa ham. Men som dette Tryk var vejet, og Prinsens nu glædede sig ved den Lykke, der ventedes for dem i deres Ægteskab ved Prinsessens forestaaende Nedkomst, indtraf denne for tiblig 13. Mai 1684 med Fødslen af en dødt Datter til deres dybeste Bedrøvelse.

Sammen dermed nødvendiggjorde Plessens Familieforhold hans Nærværelse i Danmark, og uden at vi vide, hvad der i den Anledning er forhandlet mellem Prinsen og ham, se vi, at han afrejste 22. Juni fra London med nedenstaaende Brev fra Prinsen til Christian V:

„Den Trost og Affection, hvormed Plessen nu i 7 Aar har appliceret sig for min Tjeneste ved Siden af de mange Prøver han har givet paa sin Adkomst til at regnes for en affectioneret Tjener af det Kgl. Hus foranlediger mig til at recommendere ham og hans Familie paa det bedste til Eds. Kgl. Naade. Han har ikke vundet ved den nye Forandring her, og min Tilstand er Eds. M. bekjendt, saa han vel for sit tilkommende Ophold hovedsagelig maa sætte sin Forhaabning til Eds. Kgl. Naade og Godhed. Hvad Eds. M. har gjort mod alle mine Betjente og i Særdeleshed vil gjøre for denne, tager jeg altsammen paa saadan Naade, at jeg forener det med alt hvad der er vederfaaret mig. Portrættet af min Gemalinde og mig, som Eds. M. naadigst har forlangt, vil Plessen overbringe, det sidste skal ikke være gjort godt“.

Uden at Plessen anede det, fulgtes dette Brev af en Skrivelse fra Hertugen af York til Gehejmraad Buchwalb, der er dateret fra Windsor samme Dag som Prinsens, d. 22. Juni, og hvori Hertugen nedlægger en Protest mod at Plessen kommer tilbage til Prinsen af Hensyn til dennes Hoffstat. Brevet er skrevet egenhændigt paa fransk saalydende:

„Mr. Buchwalb. Jeg tilskriver Dem dette med mindre Affection end jeg vilde have haft ved en anden Lejlighed; og De vil erindre vor Samtale vedrørende Sr. Plessen, hvis Manerer allerede den Gang vare os en Smule suspecte, men hans Opsørsel har siden været saaledes, at man med megen Grund har haft alt for stor Anledning til at beklage sig derover. Med et Ord! dersom De

ønsker, at alt skal gaa godt i Huset hos Mæg. Prinsen, min Søn, enten vedrørende hans egen Person, eller Deconomien i hans Husstand eller Enigheden med hans Officierter, er det absolut nødvendigt, at de mager det saaledes, at Sr. Plessen ikke mere vender tilbage hertil." Og da Hertugen skriver, at det vilde være for vidtløftigt for ham at fremsætte alle Grubene herfor, henviser han i den Anledning til det Brev, som han har befalet Baron Churchill at skrive.

Det saaledes medgivne Brev fra Baron Churchill til Gehejmeraad Buchwald er ligeledes dateret 22 Juni, og skrevet med fransk Text af følgende Indhold:

„Hr. Hertugen, Min Herre, har paalagt mig at skrive til Dem i Henhold til Aftalen mellem Ham og Dem om Plessen, at De vilde mage det saaledes, at Plessen traf sig tilbage, hvis han befandtes at være til Besvær for Prinsen. Og da Hr. Hertugen nu finder sig lidet tilfreds med ham, saa beider jeg Dem i hans Navn, nu da Plessen gaar tilbage til Danmark, at De vil tage saadanne Forholdsregler, at han ikke kommer igjen, dog saa skjult som muligt, at Prinsen ikke faar »l'hombrage« deraf. I en Efterkrift tilføjes: „Jeg beider Dem ikke at nævne mig i denne Sag a cause de Mr. le Prince.“

Disse 2 Breve give i deres Forbindelse et talende Indblik i Churchills underfundige Karakter sammen med den Rolle han spillede overfor Prinsen. Hvad Hertugens Protest angaar, da oplyser Prinsen, at det er Chefen for hans Hofstat Mylord Cornbury, der har formaaet Hertugen dertil, og at Anledningen til den Storm, som her i Hofstatens Navn er rejst mod Plessen, hidrører fra, at Prinsen har brugt Plessen til at paatale flere Ting, som han vilde have ændret ved den, og da de Vedkommende have ladet Prinsens Vink og Ønsker i saa Henseende uænsede, har Prinsen ladet Plessen forebringe Hertugen sine Besværinger, hvorover det saa er brudt løs. Men Macaulay siger om Cornbury, at han var Churchills Redskab (»tooll«), og det er saaledes klart, at Churchill staar bag ham, og da Cornbury dertil var en Søn af Greven af Clarendon og en Fætter til Prinsesse Anna, kunde Churchill saa meget bedre bruge ham til Mellemmand i det skjulte med

Hertugen, og Klagen over Plessens Kontrol med Hoffstaten er saaledes at føre tilbage til Churchill, der ikke vilde have sig kontrolleret af ham.

Sagen stod paa et halvt Aar og Christian V raabede Prinsen til at give efter for Hertugen mod Plessen uden nærmere at søge Sagen opløst. Men efterat Prinsen havde corresponderet med Plessen desangaaende, og utvivlsomt efter Plessens eget Forflag, indgik Prinsen med en Forestilling til Kongen om at Sagen ordnedes paa den Maade, at Plessen tog fast Ophold i Danmark og bestyrede der Prinsens Len og private Anliggender, men skulde kunne tilkalbes af Prinsen, naar denne ønskede hans Raad og Oplysninger i sine Sager. Herpaa gik Christian V ganske ind og med det Tilføjende, at Plessen hverken skulde komme for tit eller blive for længe indstillede han saa Ordningen til Hertugens Godkjendelse. Men Stemningen var saa opagiteret mod Plessen, at Hertugen ikke samtykkede deri, før Prinsessens Onkel, Greven af Rochester, var bleven Skatkammerlord, og han i Forening med Greven af Middleton saa satte det igjennem. Hvorefter Prinsen da for første Gang den 30 Januar 85 saaledes ses at have beordret Plessen til sig.

Men medens Sagen med Plessen her ordnedes for Prinsen, bragte det nye Aar 1685 en brat og uventet Omvæltning i Forholdene i England, idet Kong Karl II Natten til 1 Febr. blev ramt af et apoplektisk Anfald, der efter 5 Dages Forløb medførte Døden den 6 Februar i hans 55 Aar. I det Brev, som Prinsen tilskrev sin Moder derom af 17 Febr., bemærkede han kun, at denne Forandring i Regeringen mod Forventning var foregaaet saa rolig, at man kun syntes at have skiftet Navn og ikke Person, og at Begravelsen, der var foretaget om Lørdagen, ligeledes var sket med den mindst mulige Fremhævelse. Angaaende Omstændighederne ved Kongens Død og Indtrykket af hans Efterfølger, den nye Konge Jakob II, udtalte han sig ikke, men sagde kun ved hvad han her holdt tilbage, at han „ikke havde noget godt at berette og onde Tidender vilde han ikke gjerne meddele“. En Grundsætning, som

han fulgte gennem hele sit Liv baade med Hensyn til sig selv og til andre saavel i Skrift som i Tale.

Med Karl II forsvinder Hertuginde af Portsmouth af Englands Historie. Hatton betegner hende som »wondrous handsome«, og med den Forening hos hende af »witt and address«, som betinger Morsomheden, vandt hun i Forbindelse med sit Ydre en saa betagende Magt over Kongen, at hun »gained of him every thing she desired«; og som han var gaaet op i hende i Livet, bekjendte han ogsaa ved sin Død, at han havde »allwais loved her and loved her now to last«. Med de Midler, der havde staaet aabne for hende i Livet, behøvede han ikke at bede sin Broder om nogen Forsørgelse af hende efter sig; derimod paalagde han ham: »to bee very kind to her and to her son« (Charles Lenox, Hertug af Lenox og Richmond, f. 19 Juli 71). Anderledes var det med hendes Stillingsfælle, Eleonora Gwyn, og det tør vel antages, at Broderen her har opfyldt hans sidste Bøn, om ikke at lade hende lide Nød: »let not poor Nell starve«. Hun døde imidlertid et Par Aar efter (4 Novbr. 87), medens Hertuginde af Portsmouth trak sig tilbage til Frankrig¹).

---

¹) Correspondance of the family of Hatton for 1672 og 1685 cc. cc.

III.

Enkedronning Sofie Amalies Død og Arvesagen efter hende. Prinsesse Anna og Lady Churchill. Sorgen i Prinsens Hus. Prinsens Besøg i Danmark. Kong Jakobs katolske Fanatisme. Prinsesse Annas Fræ-
værelse ved Dronningens Nekkomst. Den politiske Situation i England
ved Hollændernes Landing.

Kong Karl IIs Død i England fulgtes 14 Dage efter af Dronning Sofie Amalies, der døde paa sit Slot Amalienborg i Kjøbenhavn 20 Febr. 85, 57 Aar gammel. Hun var flyttet ind paa Slottet ved Høsttiden uden at agte paa de Advarsler, der gjordes hende derimod, da hverken Binduerne vare tætte eller Malingen tør; hvilket havde til Følge, at hendes Asthma og Bronchitis tiltog, og Hosten blev saa heftig, at hun tilsidst maatte sidde oppe om Natten uden at kunne taale Sengen. Men hvorvel hun heller ikke kunde nyde noget, indsaandt hun sig dog hver Dag ved sit Taffel, indtil man Dagen før hun døde sagde hende, at hendes Endeligt forestod, og efter at hun saa havde modtaget Sacramentet døde hun den næste Dag; Kongen kom til hende forinden, men da hun vilde tale, havde hun mistet Mælet og gik bort uden at faa det igjen¹⁾.

Hendes Testament var ikke tilstede, men opbevarede hos hendes Broder Hertug Ernst August af Hannover; og da det paa Requisition ikke var bleven ubleveret en Maaned efter hendes Bisættelse (29de Marts), besluttedes det (6 Maj) at foretage Registreringen af Doet uden Hensyn til Testamentets Tilstedeværelse. Men forinden der skredes hertil, tilskrev Prins Georg Kongen følgende Brev om sin Forventning for sig ved Arvens Udfald:

„Eders M. kjenner mig og véd, at Egennytte og Interesse ikke ere mine største Svagheder, og at jeg ikke er vant til at pouslere dem videre end til den Grad, som Nødvendigheden kræver. Men

¹⁾ Angaaende de her kortelig berørte Omstændigheder med Hensyn til Dronningens Død og Arven efter hende henvises til de herhen hørende Documenter i Rigsarkivet.

Ebers M. kjenner ogsaa min Tilstand og véd, hvad Indflydelse det vilde have paa min Stilling her blandt Fremmede hos denne pppige og opblæste Nation, naar jeg snarest muligt kunde blive soulageret og taget under Armen med klæffelige Midler."

At Prinsén kunde vente dette af Arven fra sin Moder, uagtet hun ikke havde kunnet laane ham noget og der ingen rebe Penge befandtes efter hende, finder sin Forklaring af, at han vidste, at hun ingen Gjæld havde at forrente, og ejebe en indestaaende Kapital hos sig fra Kongen, og hvad Prinséns Ytringer angaar i Brevet om Englænderne, da refererede de sig til hans Konflikter med sin Hoffstat ved de Indskrænkninger, han der havde maattet opgive med Hensyn til Deconomien og Beskillingerne.

Med Registreringen fulgte imidlertid en Taxation af Venets Forringelse i Dronningens Besiddelsestid, hvilken meget overgif Kongens Gjæld til Boet, ligesom Boets 2 eneste Aktiver, Amalienborg Slot og det lille Fuglsang Gods paa Lolland ej heller kunde afholde Boets Løse Gjæld¹⁾. Der var saaledes intet at disponere over ved noget Testament, og Prinsén skriver til Plessén under 11 Decbr. 85, at efter hvad han nu ser, vil han snarere faa Tab end Fordel ved Arven, naar Gjælden helt skal betales. Men hvorvel han i et senere Brev ytrer, at han finder, at Venets Forringelse er taxeret til det højeste, gjentager han dog, at han ingen Indsigelse vil gjøre derimod, og idet han igjen nogle Dage efter ubtaler sin Repugnance mod al Opposition og Contradiction her, skriver han, at han meget mere vil recommendere sin Interessé til Kongens Generøsitet. Og herved anslog han den smukke Maade, hvorpaa Kongen nu endte Arveafgjørelsen, idet han balancerede hele Boets Indtægt og Udgift paa sin Regning udenfor Løssret, og lod dette gaa til Deling efter Loven mellem Arvingerne, saaledes at der paa hver af de 2 Broderparter kom en Værdi af 47,000 Rb. og paa hver af de 4 Søsterparter det halve.

¹⁾ Forringelsen af Venet var taxeret til e. 244,000 Rb., der altsaa blev Boets Gjæld til Kongen, hvorimod Kongens Gjæld til Boet var 207,000 Rb., hvortil saa kom 50,000 Rb. for Amalienborg og 8,000 Rb. for Fuglsang, men derimod stod saa Boets Løse Gjæld, der sattes til 60 à 80,000 Rb.

Taxationen af Venets Forringelse var en Overraskelse for Arvingerne og mest vilde det have været for Dronningen, at hendes Godsbestyrelse skulde kontrolleres og hun ikke i den være fuldkommen Suveræn. Men idet Taxationens Størrelse vidnede om Tilstanden, og Afgjørelsen sluttedes med Anerkjendelse af dens Udfald, kom der en anden fortrædelig Episode til Arvesagen, der foranledigedes ved Dronningens Overhofmarskal Byslow; men hvis Afgjørelse imidlertid har en særlig Interesse med Hensyn til Dronning Ulrikke baade ved den Generation, vi derved se hos hende for sin Moders Minde og ved det Vidnesbyrd, vi her have om den fremtrædende Plads, som hun indtog blandt sine Søstrende¹⁾.

Prins Georg havde med megen Ret fremhævet sin Gemalindes „traitable Naturel“ i sit Brev til sin Moder som det, der var Hovedsagen for ham i hans Ægteskab med hende. At hun ikke var smuk, fremgaar af de nærmere Beskrivelser af hendes Ydre, der stildre hende med et matroneagtigt Udseende baade i Bæret og Ansigt, men tillægge hende sammen dermed et behageligt Udtryk. I Dmgangen talte hun kun lidt og var meget ordknapp i sine Svar, hvad hun havde tilfælles med Prinsens, ligesom de ogsaa mødtes i deres politiske og kirkelige Opfattelse, for saavidt som det strengt lutheriske

¹⁾ Byslow var sat under Tiltale baade for Forringelsen af Dronningens Len under hans Bestyrelse, — hvortil han selv havde udbøffet ved sin Insolens —, og for et Gavebrev paa 40,000 Rd., som han uagtet Boets for ham vel bekendte Tilstand lønlig havde skaffet sig af Dronningen, og udsat i Hannover udenfor Boets Mæske som tilfaldende sig efter hendes Død. Men hvorvel han efter Sagsanlægget undveg af Landet, drev dog Dronning Ulrikke med en saadan Energi paa, at Kongen i begge Henseender skulde frasælge Tiltalen imod ham af Hensyn til hans Stilling til deres Moder, at Kongen ogsaa gjorde det, men med den Tilføjning, at det kun stete paa hans Søsters, Dronning Ulrikkes Forbøn. Og idet Dronningen ogsaa med Hensyn til Gavebrevet tilstrev Prins Georg for ham, gjorde hun ligeledes Følelsen derved gjældende for deres Moder, der „vel gjerne havde unbt Byslow den Smule hun havde skænket ham, og vist aldrig havde kunnet tro, at hendes Børn saa lidt vilde respektere hendes Vilje.“ Det havde derfor ogsaa været Dronningen meget imod, at Moderens Testament ikke var fulgt ved Arven eller havde kunnet følges.

og det epistopale her grænse til hinanden, idet de hver vare nidkjære for deres Bekjendelse, han som Lutheran og hun som Anglikan. I denne Henseende sthldtes nemlig hendes kirkelige Overbevisning De-
 fanen ved det Rgl. Kapel, den senere Biskop af London, Sir Henry Compton, der var en ivrig Anglikaner; og til hvem Karl II havde overgivet Undervisningen af hende og hendes ældre Søster Prin-
 sesse Marie, for at sikre dem for, at de ikke skulde berøves deres protestantiske Succesionsret ved at forloftes til Katholicismen af deres Fader, der ikke blot selv offentlig havde antaget den strax efter deres Moders Død, men ogsaa i 73 indgaaet et nyt Ægteskab med en katholisk Prinsesse. Søstrene vare derfor tagne fra Hjemmet og opdragede i Richmond, hvor Prinsesse Anna ogsaa forblev efter at Karl II i 77 havde bortgivet Prinsesse Marie til hendes Fætter, den hollandske Statholder Prins Wilhelm af Oranien. Et lignende protestantisk Ægteskab paatænktes derpaa sidst i 80 og først i 81 af Kongen for den anden Niece Prinsesse Anna, men da denne For-
 bindelse ikke kom til Udførelse af forskjellige angivne Grunde, tilbød Kongen i Somren 81 Prinsessen at maatte aflægge et Besøg i Hjemmet hos Faderen, hvad der havde været hende forment indtil de nu indtrufne Omstændigheder.

Ved dette Besøg, som Prinsesse Anna her foretog hos sin Fader i Skotland, vide vi bestemt, at hun ankom dertil d. 17. Juli 81, og denne Tidsangivelse har sin historiske Betydning, fordi vi her have Udgangspunktet for Lady Churchills Paavirkning paa hende, om hvem det derfor ogsaa hedder i Beretningen: »here she met her favorite companion Mrs. Churchill, who was there in Scotland in attendance of the duchess of Yorck«¹⁾. Det synes at være efter flere mellemliggende Aar at de her gjeneses, uden at vi vide noget nærmere om deres Forhold, end at Churchill i Begyndelsen af 78, efter at han med de andre engelske Tropper var kaldt tilbage fra Frankrig paa Grund af Prinsesse Mariæ Giftermaal med Prinsen af Oranien, saa lønlig havde giftet sig i England med Sara Jennings, der var en Datter af Sir Richard Jennings til Sandbridge

¹⁾ Agnes Strickland, Lives of the Queens of England. V. 442 sq.

og dengang 18 Aar, medens han var 28 Aar; noget derefter var han bleven ansat ved Hertug Jakobs Hof som »master of the robes«, men hvornaar hans Gemalinde var kommen i den Stilling hos Hertuginde af York, som hun nu beklædte, siges ikke; og hvad det tidligere Bekjendtskab angaar mellem Prinsesse Anna og hende, da hidrørte det fra hendes ældre Søster Frances, der i sin Tid havde været ved Hertugens Hof, og hvorved Sara, naar hun havde besøgt hende, ogsaa var kommen sammen med den 4 Aar yngre Prinsesse, og havde da her med Lethed ved sit Talent og sin Begavelse fremfor Prinsessen kunnet efterlade sig et Indtryk paa denne, som hun saae op til, og ved dette Besøg kunde længes efter som en Tilslutning for sig. Selv havde Hertugen af York i sin Misfornøjelse med Kongens Parti for Prinsesse Marie, og det lignende Parti, han havde været villig til at lade Søsteren indgaa, trukket sig tilbage til sit Statholderstabs i Skotland, og residerede her paa Holbrood Slot i Edingborg. Men Kong Karl selv var ikke mindre misfornøjet med den politiske Forløbelse, hvori han havde gjort sig skyldig i sine Beregninger af Følgerne, disse Forbindelser skulde have for ham, og som et Sonoffer mod sin Broder og Ludvig XIV overlod han nu dem Dispositionen over Prinsesse Annas Haand til hvilken protestantisk Prins, de vilde give den. At Hertug Jakob med dette Omslag i hans Forhold til Kongen nu bestemte sig til at tage fast Ophold i England, som ogsaa at Prinsesse Anna blev hos ham, faldt af sig selv, og saaledes tog hun da ved sin Tilbagekomst til England med Forældrene til St. James, og kunde her daglig hos dem være sammen med Lady Churchill.

Prinsesse Anna var dengang 17 Aar, og i de to mellem-
liggende Aar fra Besøget i Skotland til hendes Formæling grund-
lagdes nu hendes Forhold til Lady Churchill, der snart fik en
intimere Tilnærmelse ved den Inclination, der udviklede sig mellem
Prinsessen og den smukke Lord Mulgrave, og her forløb under Lady
Churchills Mellemkomst¹⁾. Denne maa man ogsaa forudsætte under-
haanden ved Indgivelsen af de gunstige og ualmindelige Betingelser,

¹⁾ Anførte Skr. »Life of the Queens«.

der tilbødes ved Prinsessens Ægtefælle, for at hun kunde have Bolig og Husholdning i England; men naar man ser, at Hertugen bestormes af sin Datter, for at Kongen skal ansætte Lady Churchill ved hendes vorbende Hof, fordi hun paa ingen Maade kan undvære hende, og at det saaledes er anlagt altsammen efter at det ogsaa skal komme Veninden til Gode, da bortfalder Forundringen derved, og man forstaar, hvorfor Lady Churchill var saa ivrig for at faa denne Stilling. Og var Prinsessen mættet og affluttet af Compton i kirkelig og politisk Henseende, stod hun derimod til alle andre Sider aaben og blottet, fuld af Trang til en Rilde, hvoraf hun kunde øse hvad hun behøvede i Raad og Daad, og det var den Rilde, der tilfaldt hende i Lady Churchill, og hvoraf hun her slukkede sin Tørst. Selv hævdede Lady Churchill sin Plads hos Prinsessen paa den overlegne Maade, hun slog fast mellem dem paa Grundlag af deres tidligere Berøringer og gjorde sig snarere gjældende overfor hende ved Modsigelser end ved Indrømmelser. Og for fuldstændig at udjævne Forskjellen mellem Prinsessen og sig i deres Fortrolighed ved bennes Hof, fik hun Venævnelserne indførte mellem dem af Mrs. Morley og Mrs. Freeman, der betegnede dem som gifte Veninder, og idet Prinsessen skulde vælge for sig mellem dem, var det givet, at hun vilde tage den første efter sin Moders Confessor, og derved betegne sig som Torst, medens Lady Churchill saa fik den anden og dermed carte blanche til frit at sige til Prinsessen alt hvad hun vilde og paa hvad Maade hun vilde; og naar dette ogsaa udstrakte sig til Prinsessens højirkelige Anskuelser, der vare hendes Palladium, da gik Prinsessen derved ud fra, at hendes Modsigelser mod sig vare et Bevis paa hendes Oprigtighed, og denne igjen en Følge af hendes Kjærlighed, og saaledes vedblev det mellem dem, saa længe Prinsessen stode fast paa denne. Og idet den Indflydelse, hvormed Lady Churchill ad den Vej drog alle Prinsessens ydre Anliggender ind under sig, ogsaa strakte sig til Prinsessens Hoffstat ved den Enighed, der var i Ægtefælleforholdet mellem Churchill og hende om at pleje deres Interesser, var Prinsessens hele Hof saaledes i Birkeligheden i hendes Hænder. Hun var »lady of the bed-chamber«, og sammen med hende nævnes Mad. Barclay hos Prin-

fessen som governess for hendes Børn, af hvilke Prinsessen 17. Juni 85 havde født en Datter Marie og det følgende Aar 12. Mai 86 en Datter Anna. Og denne Forøgelse af Familien var naturligvis ikke foregaaet uden en Forhøjelse af Prinsessens Indtægt, der var et Punkt, som Mad. Churchill tog sig meget af, og er det ikke usandsynligt, at det skyldtes hendes skjulte Paavirkning, at Prinsessens Apanage inden Formælingen blev forøget fra 15,000 Lst. til 20,000 Lst., saa blev Kong Jakobs tidligere Løfte om et muligt Tillæg til Apanagen nu taget paa Ordet, og denne fra 20,000 Lst. sat op til 30,000 Lst.

Prinsens gifte Søstre i Tyskland havde i Somren 86 været i Danmark for at udtage Arvestykkerne til sig af deres Moders Bo, og Prinsen havde meget ønsket at benytte deres Ophold der til et Besøg med sin Gemalinde, men da han havde maattet opgive denne Plan paa Grund af Omstændighederne, bestemtes det, at den skulde udføres i Somren 87, hvor det da syntes, at der vilde blive Lejlighed dertil. Dette Haab stufedes imidlertid for ham paa den sørgeligste Maade, idet begge Døtrene døde i Vinteren 87 den ene efter den anden i Februar Maaned og Prinsessen i Forbindelse dermed fik en utidig Nedkomst. Der var derefter ikke Tale om, at Prinsessen kunde komme med, og Prinsen rejste da alene, eskorteret af en Stab af engelske Herrer, i Spidsen for hvilken Baron Churchill naturlig var sat. Christian V havde strevet til Prinsen, at han vilde modtage ham sidst i Juni eller først i Juli i Glückstadt, og derefter indrettedes saa Prinsens Rejse, uden at vi vide, hvad Dag han ankom der, eller igjen indstibede sig derfra, kun at vi se af et Brev fra ham, at han 22. Juni har anmeldt sin Ankomst til Danmark for sin Søster i Sverig, og af et Brev af 23. August, 2 Maanedes senere, at han da er kommen tilbage til England.

Denne Rejse, der havde været Prins Georgs stadige Glæde fra han kom til England, og hvorom han siger i et Brev, at Længslen mer og mer griber ham „med en Hjemve som Schweizers“, og som skulde blive den eneste Gang i hans brudsome Liv i England, at han gjenstaae sit Fædreland, — svarede i en Forstand

kun ringe til de Forventninger, som han havde knyttet til de bestandig tilbage vendende Tanker til dens Udførelse. Sorgen i hans Hus forbød nemlig af sig selv de gamle Forlystelser, som han havde skrevet om i sine tidligere Breve, at han der skulde opfriske af Dans og Karrusel, og af Klapjagten ved Bordingborg, som han ogsaa havde anført, naar han tænkte paa de Glæder, der ventede ham i Hjemmet, ses der ej heller at være bleven noget, endnu mindre af de „smaa Diverstissements“ ved Hoffet (Optoge, Mumerier, plattyske Bondefarcer), hvorved Christian V skriver til ham, at „vi savne Broder Georg“. Og hans Ønske om at komme til Skaane og besøge Dronning Ulrikke, kunde ikke opfyldes, da hun var i Stockholm og vedblivende syg efter sin sidste Nedkomst, og hans Svoger Kong Karl XI var i Lindholm og kunde ikke modtage ham der. Og den Erstatning, det altid vilde have været for ham, at nyde sin Frihed i sine gamle Omgivelser, var han afskaaret fra ved den King, han havde omkring sig i sit engelske Følge. Rejsen havde derfor ogsaa mere Betydning for hans Hjem end den havde for ham, idet man ikke blot her fik ham at se i den Stilling, han nu tilhørte, men ogsaa lærte hans Omgivelser at kjende, blandt hvilke han bevægede sig, og gik de Afgjørelser imøde, der snart maatte forestaa. Han havde gjerne trukket Opholdet lidt længere ud i Nødselen af Hjemmets Fred, men Hensynet til hans Gemalinde, at han ikke skulde være fraværende, om noget tilstødte, gjorde at han maatte afbryde. Christian V havde skrevet ham til forinden han tiltraadte sin Rejse hertil, at han glædede sig til, at de nu vilde faa Lejlighed til „at pleje deres bestandige amitié“, og havde disse to Brødre bestandig holdt af hinanden i deres gjensidige Forhold, viste ogsaa det Brev, som Prinsens tilfrev Christian V efter sin Hjemkomst u. 23. August, hvor lykkelig han følte sig ved de Gjensynets Glæder, som han derfra tog med sig, og i sin Tak derfor skriver han, at „Erindringen om den herved havde Satisfaction og Fornøjelse har ladet ham desto taalmodigere udstaa Ulysten ved Tilbagereisen“.

Hvad der herfra forlyder om Prinsens Ophold i Danmark indskrænker sig til, at han „diverteredes“ paa Frederiksborg; og det staar vel ogsaa i Forbindelse med deres Samtaler om Kongens

Stutteri og Møte der, at Prinsen efter sin Hjemkomst det næste Foraar u. 10. April 88 affender en stor Suite af Heste og Hunde fra England til Christian V. Med Prinsens Gemalinde var der intet foresaldt i hans Fraværelse, og først 2 Maanedes efter hans Hjemkomst nedkom hun sidst i Oktober, men med en dødsødt Søn. Kong Jakob traf Prinsen endnu i England inden hans bestemte Rejse. Og naar Prinsen i sit oven berørte Brev skildrer sit Ophold i Danmark som en Modvægt mod sin Ulyst til at vende tilbage til England, maa dette ikke forstaaes med Hensyn til hans Svigerfaders personlige Forhold til ham, thi som Kongen strax havde fremhævet Prinsens officielle Forhold til sig ved hans Overværelse af Gehejmeraadets Forhandlinger og Deltagelse i hans Sagtpartier, saaledes maa det ogsaa siges til hans Anerkjendelse i den Henseende, at han bestandig behandlede Prinsen med Opmærksomhed, uden at der til det sidste skete nogen Forandring deri.

Men det, som fylgte Prins Georg med hans Ulyst til at vende tilbage til England, var den fanatiske Aand, som Luften strax havde vift sig saa svanger af i Kong Jakobs Regering. Og kunde denne siges at være en forvirret Ræbe af Misgreb, fulgtes disse ogsaa af Prinsens stufede Forventninger ved at se, hvorledes Kongen bestandig forværrede sin Tilstand. Han havde undertrykt Arghles Rebellion i Skotland og naabeløs nedslaaet Monmouths Rejsning i Nordengland lige til ham selv. Men der var ikke fulgt Mildhed og Lempe derefter, tværtimod kun blodige Retsforfølgninger, der fik deres Sidestykke ved Behandlingen af Halifax, ved hvis Affættelse Kongen statuerede et ubfordrende Exempel paa, hvor lidt han taalte, at Nogen forsvarede Ret og Frihed overfor ham. Og dog havde Parlamentet d. 17. Novbr 85 bevilliget ham 100,000 Lst. til Bevis paa, at Stemningen i dette endnu var overvejende for ham, og, vilde Kongen, skriver Prinsen til Plessen, lade Religionsspørgsmaalet fare, og Ansættelsen af katolske Officerer, saa tror han, at Tingene ikke desto mindre vilde gaa til hans Satisfaction; og i et følgende Brev til Plessen af 22. Decbr. 85 siger han, at det er hans visse Formening, at naar Kongen vilde temporisere en Smule og ikke

emporthere alt de haute main, saa kunde han med Tiden obtinere alt hvad han vilde; men det contraire befindes, thi man tør ikke, hedder det, give det ringeste løss paa Tøjlerne, da Folk saa mene at man frygter dem, og, hvis saa, ville de strax sætte En paa Hovedet; derfor er det nødvendigt, at man viser dem Tænderne". Og dette gjorde Jacob, til han selv blev bange, og da var det for silbigt at trække Tænderne ind. Ludvig XIV havde reduceret Staten i Frankrig til sig selv, og ved at ophæve det Nantistte Edikt identificeret sig med Katholicismen; at gjøre det samme som Konge i sin Stilling var Formaalet for Jakob II; og idet han gjennem Dispensations-Loven og Indulgens-Erklæringen søgte at brede Katholicismen, støttede han den derhos ved Affættelser i alle Retninger. Men da han ogsaa udstrakte sine Forfølgelser til Statskirkens Biskoper, der i deres Embeds Medfør nægtebe at efterkomme hans kirkelige Paalæg, spildtes Bøgeret til Randen, og et Stød til det, saa stullebe det over.

Og dette Stød kom, da hans Dronning af andet Ægteskab, den katholiske Prinsesse Marie Beatrix af Este 10. Juni 1688 nedkom med en Søn i St. James. Erkjendt som Vegetim var han Prins af Wales og Tronarving, og dermed den Succession kuldkastet, der hidtil havde været fastholdt. Officielt var Fødslen constateret af de tilkaldte Vidner, og Kongen havde paa enhver Maade givet sin overstrømmende Glæde til Kende over det Fødsfæste, han her havde faaet for sine Planer. Men i Erkjendelse deraf concentrerede Oppositionen sig nu om Arvingens Uvegetimitet som et underskudt Børn. Og navnlig gjordes det gjældende mod Vegetimiteten, at Prinsesse Anna havde været fraværende; og at dette hidrørte fra, at Prinsessen havde været i Bath med Prinsens, forandrebe ikke Sagen. Og her er det, vi møde den af Lady Churchills Intriger, der dybest har grebet ind i Historien, thi hende kunne vi kun tilskrive denne Rejse for Prinsens, idet vi hverken kunne betragte den som nødvendig eller som tilfældig, men kun som foretaget under Paaskud af Prinsens Helbred, for derved at saa Prinsessen saa langt bort med ham, at hun ikke kunde tilkaldes ved Dronningens Nedkomst, og saaledes efter en snebig beregnet Plan blive stillet aldeles fri i sin Udtalelse om Vegetimiteten for eller imod, ligesom hun

synes, medens man i det Indre ligesaa frit kunde bearbejde hende med sine Tvivl. — At Prinsen selv var misfornøjet med denne Tour og kun modvillig var gaaet ind paa den, fremgaar af Tonen i hans Beretning til Plessen om, at han er kommen hjem fra den „med hele sit Slæb og en saadan Snue, at han ikke kan se ud af Øjnene“.

Men kunde dette nu kun sige, at Prinsens Tilstand var bleven forværret, og at man havde taget fejl i denne Henseende med ham, saa kunde Tilstanden paa den anden Side bruges som et Bevis paa den Omhu for hans Helbredelse, hvoraf Forsøget var udgaaet. Ved Hoffet i Kjøbenhavn var man imidlertid ikke stemt for denne Betragtning af Prinsessens Fraværelse, og Plessen skrev til Prinsen, at man fandt den ubegribelig. Herpaa svarede Prinsen i et med Ziffer strevet Brev af 29. Juni 88, at dersom Dronningens Nedkomst var foregaaet til den beregnede Tid, vilde hans Gemalinde tidlig nok have været tilbage ved den. Men naar han saa derved bemærkede, at Dronningen havde født 2 Dage efter, at hun havde hørt, naar hans Gemalindes Tilbagekomst var bestemt, og at der ved det nyfødte Barn havde vist sig Hudaffectioner, der kun pleje at vise sig hos Eldre, saa er det ikke til at tvivle paa, at vi her have Parolen for os i Prinsens Hus om, at det var et understuftet Barn, der var fremdraget ved Dronningens Nedkomst. Men paa den anden Side er det ligesaa klart, at det havde været Prinsens Vilje, at hans Gemalinde skulde have været tilstede ved denne Lejlighed som hun burde, og at hans Utilfredshed hermed er Grunden til, at han i et Brev til Plessen af forangaaende 19. Juni aldeles forbigaar Dronningens Nedkomst, og siger, at han „antager, at Plessen hører af andre, hvad nyt der her passerer“.

Prinsens Brev viser hen til de almindelige Rhytter, der vare satte i Omløb af Oppositionen men manglede enhver faktisk Begrundelse, og skulde ikke vinde nogen nærmere Bestyrkelse ved de to af ham tilføjede Bemærkninger. Men som det i Livet ikke kommer an paa Grundenes Bestaffenhed men paa deres Virkninger, saaledes var det ogsaa her: Prinsesse Anna troede dem, og paa denne Tro besteg hun Englands Trone, men døde vistnok ikke paa Tronen med

den; og lod Prins Georg ogsaa dette Spørgsmaal hos sig selv gaa for hvad det var, og havde kun modstræbende taget Stilling til det, saa batede hans indre politiske Omflag sig dog fra de Overvejelser, hvortil han var ført ved denne Krise.

Da det var paa det sidste for Kong Jakob med at være „Keiser i sit eget Land“, og Vilhelm af Oranien som en anden Hannibal bankede paa Porten dertil, skrev han 2. Novbr. 88, — som Vilhelm landede i Torbay d. 5te, — en Vegetimitets-Erklæring for sin Søn Prinsen af Wales, og sendte denne først til sin Datter Prinsesse Anna, at hun dermed kunde betages enhver Tvivl, hvori hun maatte kunde være. Denne Erklæring gav Prinsessen sin Fader tilbage med den Paategning, at hun ikke havde nogen eclaircissement fornøden i denne Sag, og at det var hende nok, at Kongen sagde, at Prinsen af Wales var hans Søn, og at hun ej heller nogenfinde havde tvivlet derpaa.

Prinsens oven anførte Brev til Blesfen stemte unægtelig ikke med denne lette affejende Erklæring, men Jakobs Dine holdtes tilbundne til det sidste og bleve det ogsaa overfor denne. Haanden, der havde givet Paategningen, var vistnok Prinsesse Annas, men Røsten, der talte igjennem den, var Lady Churchills, hvis Fremtid laa i Prinsesse Annas. Og var Churchill ogsaa længst indtraadt i den hemlige Association, der danne sig i Holland mod Kong Jacob under Vilhelm af Oraniens Auspicer, saa havde Vegetimitets-Spørgsmaalet ikke den Betydning for den Vej, ad hvilken han vilde naa sit Maal, som det havde for Churchills, der vilde komme til Magten, naar Prinsessen kom til den.

Samme Dag d. 10. Juni, som Dronningens Nebkomst foregik, gavede Prinsen og Prinsessen Affekts-Audiens i Bath til den hidtil værende danske Gesandt i England Christian Lente, der var bleven rappelleret fra sin Post, for at afløses paa den af Frederik Gersdorff, der havde været en af Prinsens Kavallerer ved Formælingen. Man havde nemlig ved Hoffet i Kjøbenhavn med megen Betyrning fulgt Prinsens Stilling, efter at man ved hans Besøg havde overbevist sig om hans Omgivelses Upaalidelighed mod Kong Jakob, og derfor nu taget Gersdorff, som man vidste med Iver og

Uforbeholdenheit vilde hævde Hoffets Anstuelser overfor Prinsen mod den Paavirkning, hvoraf han her kunde fristes. Paa den officielle Meddelelse fra Kong Jacob om Fødslen af Prinsen af Wales havde Gersdorff overbragt Christian V's Eksk nstning; men da Prins Georg efter sin Hjemkomst fra Bath havde tilbragt nogle Uger ved Surbrønden i Tunbridge; havde Gersdorff ikke talt med Prinsen f r 17. Septbr. Og idet Gersdorff Dagen efter rapporterede deres Samtale, skriver han, at han derved havde opfordret Prinsen til at tage en Kommando ved Armeen, da der nu trueedes med et Indfald af Hollænderne, men at Prinsen havde svaret ham, at han ikke kunde hazardere sin  re, da man ikke kunde forlade sig paa Armeen, men hvad han kunde og vilde gjøre, om noget paaom, var at gaa som Volont r til Armeen, hvori Gersdorff bestyrkede ham paa det bedste. Om den politiske Tilstand selv bemærkede Gersdorff, at hvis Hollænderne engang skulde gjøre Landgang, vilde der være mange, som ikke vilde drage Kaarden for Kongen, og naar de saae deres Helb gaa over til Fjenden, thi baade Høje og Lave vare saa stødte som de være kunde. Og i et Brev af 28. Septbr. beretter han, at Kongen har faaet en Expressse om at Prinsen af Oranien næste Mandag vil gjøre Landgang, og at man vel ikke mærker, at der paa-tænkes nogen Rebellion, men at Prinsen af Oranien vistnok har et stort Parti, og Frygten for Hollændernes Landgang forarsager en grulig Konfusion og Konsternation ved Hoffet. Sluttelig skrives, at han venter Ordre om, hvorledes han skal forholde sig ved indtræffende Omstændigheder, og hvis han skal følge Kongen, bedes om Penge. Dette skete, og vi vide intet nærmere om ham eller Prinsen, da Forbindelsen nu ophører med Ulandet, f r vi se dem sammen ved Lejren i Salisbury d. 23. Novbr., og Gersdorff beretter os i sin udførlige Rapport, hvad der tilbrog sig i de 3 følgende Dage med Hensyn til Prinsens Undvigelse.

IV.

Prins Georgs Desertion og Gersdorffs Forhold derved. Prinsesse Annas Flugt med Lady Churchill. Kong Jakob lader Dronningen med sin Søn overføres til Frankrig og følger hemmelig senere bag efter. Prinsen af Oranien og hans Gemalinde bestige Englands Trone som Kong Vilhelm og Dronning Marie. Prins Georgs Søn Hertugen af Glocester fødes.

Gersdorffs Beretning aabnes med Meddelelsen om, hvorledes Kongen i Salisbury om Morgenen tidlig d. 24. Novbr. fik Underretning om, at Hertugen af Grafton og Mylord Churchill vare gaaede over til Fjenden, efter at have været hos Kongen til Midnat, og at Gersdorff, da han hørte, at Prinsen mistænktes for at have været med, eftersom han havde haft en lang Conference med de Paagjældende efter Midnat, vel protesterede paa det stærkeste mod, at Prinsen skulde kunne gjøre sig skyldig i slikt, men dog strax gik hen til Prinsen, hvor han fandt Hertugen af Ormond og en Hob andre af Kongens største Fjender.

Gersdorff udtalte nu først sin Harme her for Prinsen over, at man kunde vove at bestyrlde ham for at staa i complice med dem, som saa lachement forlode Kongen. Hvorpaa Prinsen svarede, at han ikke kunde forhindre Folk i at snakke, hvad de vilde, og at han vidste, at der endog havde været Folk saa letfærdige, at de havde sagt, at han var taget bort med Grafton og Churchill, hvortil Gersdorff ytrede, at han ikke forundrede sig over slikt, da det Selskab, som nu var om Prinsen og havde hans confidence, bestod af de største Rebeller, men at Prinsen burde undslaa sig for slikt et Compagni, om han for Mistanke vilde være befriet. Prinsen tog Gersdorffs Tale ilde op, og svarede ham temlig haardt, dog lod Gersdorff af Hensyn til, hvad han skulde s. M.s Hr. Broder være at replicere med vigour, men sagde kun, at han havde talt saaledes efter Hs. M.s Ordre og til Hs. fgl. H.s egen Ære og reputation, og tilføje, at skulde Sagerne gaa galt for Kongen, som det tegne til, saa had

han Prinsfen betænke, hvad han vilde gjøre, og om han ikke syntes, at der skulde holdes en Sagt parat til at bringe ham med Prinsessen over til Danmark, som vilde være bedre for ham end at leve af Prinsfen af Oraniens Raade og overgive sig til hans discretion, hvorhos han bemærkede, hvorledes Prinsfen og Prinsessen havde al Grund til at meiere sig af Prinsfen af Oranien, om han skulde komme til Kronen.

Prinsfen afviste imidlertid Forslaget om at tage bort, med kort at svare, at han vilde blive og dele Udfaldet med Kongen. Og til yderligere Bekræftelse herpaa gik han lige fra Gersdorff hen til Hertugen af Ormond og de andre Rebeller og havde en halv Times „Tisten og Hvisten“ med dem, til der kom En og meldte, at Kongen holdt bernebe og vilde bort og biede efter Prinsfen. Men da Prinsfen nu vilde gaa ned ad Trappen til Kongen, gik Gersdorff hen til ham, og idet han foreholdt ham, hvorledes Churchill altid havde gouverneret ham og hans Hus, bad han ham for Guds og hans egen Tress Skyld nu at temoignere Kongen, hvor højt han Churchills lacheté og Skjælmstykker desapproverede; herpaa fik Gersdorff til Svar, at han kunde hovmesterere længe nok, men at Prinsfen hverken vilde eller kunde simulere.

Kongen kjørte nu afsted med Prinsfen, og den personlige Forbitrelse, der saa stærkt skal være brudt ud hos Kongen over Churchills Flugt, maa have ringet for Prinsens Dren, til de om Aftenen naaede Audenæs, hvor Lejren efter Bestemmelsen skulde overnatte d. 24., for Dagen efter at føres videre.

I sin Samtale her med Kongen beretter Gersdorff, at han først bevidnede Hs. M., hvor inderligt det harmede ham, at Prinsens Betjente skulde være dem, der allerførst forløbe og forraadte Kongen¹⁾; men at det derved var en Trøst for ham, at Prinsfen var uskyldig deri, eftersom Hs. M. havde sig selv at takke derfor ved, at han lod

¹⁾ Hermed maa der sigtes til Prinsens ovennævnte Hofchef Mylord Cornbury, hvis mislykkede Forsøg paa at føre 3 Rytterregimenter over i den oraniske Lejr var Anledning til, at Jakob selv begav sig til den engelske Lejr i Salisbury, hvor han da skulde blive Vidne til, hvorledes hans Nærværelse intet udrettede.

Balget af Prinsens Omgivelser i Churchills Hænder, der folgte alle Betjeningerne ved Hoffstaten lige til de laveste Kafajposter, saa Prinsen stod udenfor det hele. Som den fletteste i Prinsens Tjeneste udpegede Gersdorff herved Griffin, hvilken han allerede i Danmark havde lært at kjende som disponeret til alle de Skjælsstykker mod Hs M., der optænkes kunde; og da Kongen ogsaa indrømmede dette efter sit Bekjendtskab til ham, sagde Gersdorff, at de forøvrigt alle vare lige gode, og at baade Mm. Churchill og Mm. Barclay forgjættede al Respekt, og animerede al Verden, ja selv Prinsessen mod Hs. M.

Da Gersdorff nu saalebes betragtede Griffin som den farligste Person for Prinsen næst efter Churchill, og Kongen ogsaa var stemt mod ham, søgte Gersdorff at faae Prinsen til at bede Kongen om hans Vortfjernelse, men da han ikke kunde formaa Prinsen til dette, og denne kun gjentagende erklærede, at naar han kom til London, vilde han se at komme af med ham, sagde Gersdorff paa egen Haand til Kongen, at Prinsen gjerne saae at blive Griffin kvit, og da Kongen saa Lob Prinsen kalde og sagde, at han ogsaa efter hans Onske vilde lade Griffin sætte fast, svarede Prinsen kun, at da Hs. M. havde antaget hans Domestiker, var han ogsaa Mester og Herre over at straffe dem efter eget Godtbefindende, hvilke Ord Kongen modtog med store Benftabsprotestationer fra sin Side. Men da Gersdorff var bange for, at Prinsen skulde give Griffin et Vink, gif han hen til Kongen og hviffede ham i Dret ikke at forsømme Griffins Arrestation et Djeblif. Kongen fik imidlertid andet at tænke paa til Spisetiden kom; og da Gersdorff, der deltog i Taflet med Prinsen og Ormond, med megen Forundring havde set den Cordialitet, hvormed Maaltidet foregik mellem dem og Kongen, gif han lige efter dette hen til Generallieutenant Faversham og bad ham udvirke Arrestordren, hvilket ogsaa øjeblikkelig skete. Men et halvt Kvarter før Officieren af Garden kom for at anholde Griffin, havde denne afsenteret sig, og da Prinsen strax gif bort, som der kom Melbing derom til Kongen, gav dette Gersdorff en »terrible soupçon«, og han ilede nu efter Prinsen, men paa Kammertjenerens Anmeldelse af

ham lod Prinsfen svare, at han alt var aflædt, men skulde tale med ham imorgen.

Tidlig den følgende Morgen indfandt Gersdorff sig i Prinsens Kvarter, men Kammertjeneren nægtede at melde ham, da det var ham forbudt at vække Prinsfen før han kaldte, og da Gersdorff nu befalede ham at aabne Døren paa sit Ansvar, og de tilfammen gik derind, — var der intet uden Prinsens Nattøj. Her laa Udfaldet for Gersdorffs Dine af det Hverv, han havde overtaget, og hans Udbrud viser, hvilken Livsag det havde været ham. Men der var intet for ham at gjøre uden strax at opsøge Kongen og underrette ham om Evasionen. Men hvorvel Kongen befandt sig i Mesfen, og der laa knælende for et lille Alter, ilede Gersdorff dog lige hen til ham, og idet han beretter, at han her forebragte ham Sagen saaledes, som han havde fundet den, udbrøder han i Rapporten: „Eds M. kan ikke forestille sig, hvor consterneret Kongen af England blev ved denne Tidning!“

Der blev strax befaleet, at Geheimeraadet skulde samles i Kongens Kammer, og da Kongen ønskede, at Gersdorff skulde være tilstede i Raadet, greb Gersdorff Lejligheden til at forsikre, hvor nær dette vilde gaa hans Herre Kongen af Danmark, der bestandig havde paa- lagt ham at vedligeholde den gode Forstaaelse i Prinsens Forhold her.

I Raadet blev Gersdorff derefter opfordret af Kongen til at nævne dem, der havde været i Prinsens confidence, og anførte da Hertugen af Ormond, Generalmajor Kirk, Oberst Terlani og hans Broder samt de 2 Churchiller, der havde været med ham i Danmark. Der blev ufortøvet givet Ordre til at arrestere disse, men Kirk var den eneste, der blev taget, idet Ormond med 3 Officerer var fulgt med Prinsfen, og Terlani havde bortfjernet sig med det halve Regiment, og Mylord Churchill vel selv havde taget Broderen George med sig.

Prins Georgs Desertion fra Audenæs maa være foregaaet ved Daggrøn d. 25. Novbr., og da Kongen alt var i Mesfen, kan det vel betvivles, hvor vidt han havde faaet Søvn i Dinen den hele Nat efter Griffins Undvigelse den foregaaende Aften; og naar da Gersdorffs Beretning om, at Prinsfen nu ogsaa var gaaet sin Vej, gjorde

et saa overvældende Indtryk paa Kongen, som han siger, og det dertil viste sig, at der af det hele Mandtal af Prinsens Intimere kun var en eneste tilbage, der ikke endnu var kommen afsted, er det ikke at undres over, at den heftige Bevægelse, hvori Kongens Blod den Dag var kommen, endte med en overhaandtagende Ræseblødning¹⁾.

Med Prinsens Flugt havde Gersdorff ikke mere at gjøre i Lejren, men idet han efter sin Tilbagekomst til London d. 27. Novbr. affattede sin Indberetning vedrørende Prinsen, tilføje han deri, at han havde hørt, at Prinsessen i Søndags Nat havde salveret sig ved Flugten med begge sine Favoriter Mm. Churchill og Mm. Barclay. Og medens vi intet kjende til Forberedelserne selv for Prinsens Flugt, se vi derimod, at Prinsessens er indblebet af Mm. Churchill ved et Brev i Prinsessens Navn til Prinsen af Oranien, og at Prinsessen har efterladt sig et Brev til sin Stifmoder Dronningen om sin religiøse Bevæggrund, og at denne endelig fastslaaes ved, at Prinsessens præstelige Lærer, Londons Biskop Henry Compton, ledsager hende. Og til Bevis paa, hvor fuldt ud Prinsessen handlede af egen Indskydelse ved dette Skridt med Hensyn til sin Fader, beretter Mm. Churchill, at hun for ikke at samles med ham ved hans Tilbagekomst fra Lejren, havde sagt: »than rather then see her father, she would jump out at window«. Og kunde dette synes at tyde paa en mindre fin Paavirkning paa Prinsessen af Hofmesterinden, bliver det saa meget mere Sandhed, naar denne fastholder Ægtheden deraf med den udtrykkelige Tilføjning: »this was her very expression²⁾).

Det var en Selvfølge, at Bestemmelsen om at rykke længere mod Vest med Lejren bortfalbt efter Desertionen fra Hovedkvarteret; og havde Gersdorff i sin Samtale med Kongen hovedsagelig lagt Skylden for Desertionen paa Churchill, betoges Kongen ogsaa af en dødelig Forbitrelse paa denne, som „han aldrig skulde tilgive“, men da han saa kom tilbage til London og her fandt Prinsesse Anna horte med alt, gif hans Forbitrelse over i Fortvivlelse, og han streg:

¹⁾ Correspondance of the family of Hatton, the 25. Novbr. 1688.

²⁾ An account of the Duchess of Marlborough &c. p. 25. London 1742.

„Gud hjælpe mig, mine Børn forlade mig!“ og kunde han end siges at have maattet forudsig sig selv, hvad der her var sket, elstede han dog denne Datter for meget til at kunne det.

Efter Kongens Tilbagekomst havde Gersdorff en Samtale med ham om Aftenen 29. Novbr., som Gersdorff indberettede den følgende Dag, hvori Kongen sagde ham, at Prinsen havde efterladt sig et Brev, som han gav ham at læse, hvilket han saa gjorde, og derefter htrede, at Prinsen ikke selv havde skrevet Brevet, da han ikke var det engelske Sprog saa mægtig, at han kunde føre Pennen i det og det ej heller var hans Stil, og Brevet dertil dateret fra Salisbury d. 23. Novbr., medens Prinsen først d. 25. forlod Audenæs. Og hvad Spørgsmaalet angik om Prinsens Opholdssted efter Flugten, hvorom man manglede nærmere Oplysninger, da havde Kongen sagt, at han formodebe, at Prinsen var taget nord paa ligesom Prinsessen, og dette, skriver Gersdorff, synes ogsaa ham det rigtigste, som Prinsen kunde gjøre, da han i Draniens Hær kun kunde gjøre en Rytters Figur, medens han som Chef for Rebellerne — Hs. M. tilgive Udtrykket om Prinsen! — kunde holde Dranien Stangen, d. e. som Anfører for de engelske Rebeller mod Kong Jakob inbtage en tilsvarende Stilling til Prinsen af Dranien i Spidsen for Hollænderne.

I de nærmeste 2—3 Uger herefter gif Jakobs Opgivelse af sig selv og sin Stilling frem med en rivende Hurtighed: d. 10. Decbr. flygtebe hans Gemalinde Dronning Marie til Frankrig med deres kun faa Maaneder gamle Søn, d. 18. Decbr. forlod Jacob selv Whitehall og St. James, som besattes af Vilhelm af Dranien, og efter nogen Vaklen rømmede han ligeledes selv England, idet han Ratten til 22.—23. Decbr. lod sig sætte over til Frankrig fra den aabne Dør, som Vilhelm anviste ham dertil i Rochester (Chatam).

Med Vilhelm af Draniens Indtog i London fulgte ogsaa Prins Georgs og hans Gemalindes Tilbagekomst; og Gersdorff beretter u. 21. Decbr., at Prinsen og Prinsessen kom hjem forrige Onsdag. Efter at have været hos Prinsen, skriver Gersdorff derpaa med næste Post 28. Decbr., at han blev begejnet af Prinsen med en saadan froideur og indifferance, at denne næppe vilde se til ham, endnu mindre tale til ham, og, — hvad der ikke kan undre efter

Gersdorffs Stilling til begge, at Prinsen klarlig herved animeredes af Churchill og Griffin, som meget ere i Favør hos ham.

Gersdorff havde til det hderste gjort Fyldest efter sin Instrux, og idet Kongen ogsaa havde ladet ham bevidne sin Tilfredshed, skriver Gersdorff til Grev E. Reventlow privat med sin Rapport af 28. Decr., at han er henrykt over, at Hs. M. bisalder hans Forhold med Hensyn til Prins Georg; og hvad Udsigten angaar for Prinsens Stilling, at der hverken er Tale om Prinsens eller Prinsessens Tronbestigelse, men kun om at Parlamentet skal bevilge dem en god aarlig Pension; og at han smigrer sig med, at Hs. M. snart vil rapellere ham, da han intet kan gjøre, men bliver »regardé comme un chien dans la maison de S. A. R., og at denne albrig taler til ham“.

Endelig kom det til en Forklaring mellem Prinsen og Gersdorff, hvorved denne udtalte sig paant om Prinsens Forhold ganske i samme Aand, som han havde gjort i Lejren. I sin Beretning herom til Nytaar 89 (1 Januar) skriver Gersdorff, at han paa Prinsens Spørgsmaal til sig, om Hs. M. havde hørt om hans Evasion? og hvorledes han i saa Fald havde optaget den? svarede, at det var ham bekendt, at Hs. kgl. Hs. Conduite havde vaft den største Forundring hos Hs. M. og en ikke ringe chagrin, og da Prinsen saa erklærede, at man hos os ikke kjendte dette Land, og at han i kjonne Maader vilde have siddet i det, om han havde taget andre mesures, ytrede Gersdorff dertil, at det ikke havde undgaaet hans Opmærksomhed, hvor ringe Hs. kgl. Hs. Affektion var for Kong Jakob, men at han ikke havde troet, at den kunde have gaaet saa vidt, og ej heller havde indberettet noget derom.

Gersdorffs Tilbagekaldelse falbt naturlig af sig selv, da han var lige umulig baade til Forhandling med den nye Regering og med Prinsen, men da han maatte blive for Repræsentationens Skyld, til han fik en Eftermand, trak hans Tilbagekaldelse ud til 30. April 89.

Med Prins Georg havde der ingen direkte Forbindelse været i et Par Maaneber før og under Revolutionen, men saasnart han var vendt tilbage efter den til London, skrev han u. 21. Decr. baade til Christian V og til Plessen, og lod sin Sekretær afrejse med Brevene, for at han kunde supplere dem med sine mundlige Med-

delelser i de ydre Oplysninger; hvilket har havt til Følge, at vi ere aldeles ubekjendte med alle de personlige Omstændigheder, der ligge mellem Prinsens og Prinsessens Flugt og deres Tilbagekomst. I sit Brev til Christian V forklarede Prinsen sig kun over sine Motiver, og at han i saa Henseende havde handlet efter nøjeste Overlæg og baade fulgt de Hensyn, hans Samvittighed og Interesse paabød ham, og den Advarsel, som han saae for sig i Kongens Handlemaade og de Raadgivere, som han hengav sig til. Og han skjulte ikke sit Ønske om at drage Danmark med sig ud af Forbindelsen med Frankrig. Til Plessen skrev han, at han vel paa Grund af Omstændighederne ikke havde besvaret flere af hans Breve, og ladet ham være uden Efterretninger fra sig, men at han nu meget ønskede at se ham.

Det var vistnok for en ublobig Revolution, at Kong Jakob forlod sin Trone; men af alle dem, der sluttede sig til denne, var der Ingen, der havde havt den ydre Modstand at overvinde derved, som Prins Georg; og havde han ogsaa været overladt til Churchills og Partiets Paavirkning, var det dog kun hans egen Overbevisning, der havde gjort Udslaget for hans Motiver. Og maa man give ham Ret med Hensyn til Forholdene, der forelaa for ham, at han „i skjønne Maader vilde have fibdet i det“, om han havde handlet anderledes, saa var det ogsaa det Parti, han her havde taget, der førte til, at han med sin Gemalinde forblev i Landet, og hun der naaede sit Maal.

Det gik hurtigt for Jakob ned ad Tronen, men det gik ogsaa forholdsvis hurtigt for Vilhelm af Oranien at sætte den nye Stige til, paa hvilken han Trin for Trin skulde bestige den. Han var landet i Torbay 5. Novbr. 88 med sin Slægts Valgprog: *je mainti endray* under Betegnelsen af, at hans Foretagende gjaldt Protestantskismens og Parlamentets Sag i England, og d. flg. 18. Decbr. havde han holdt sit Indtog i London. Men hvad han end havde forberedt her, saa skulde Arbejdet dog først nu begynde, og naar dette da gik saa ustandset fra Haanden for ham, var der et Arbejde, der var udført, inden han i den Henseende satte Fod i England, og det var den Overenskomst med sin Gemalinde, hvormed han her gik til sit Værk.

Det var nemlig kun af politiske Grunde, at Wilhelm af Oranien havde søgt at blive gift med sin Rusine Prinsesse Marie af York, og da han havde været henbraget til en anden Forbindelse forinden, var Ægteskabet derved blevet endnu køligere mellem dem. Deri skete der imidlertid et Omslag, der gjorde deres Ægteskab saa tilfredsstillende for dem, som det kunde være med to saa forskjellige Personligheder, som her mødtes. Dette Omslag skyldtes den for sin gejstlige, literære, og politiske Virksomhed saa bekendte Skotte Dr. Gilbert Burnet, den senere Biskop af Salisbury. Paa Grund af en Konflikt med Regeringen var han emigreret fra England og efter en længere Rejse i Aaret 86 kommen til Holland, hvor han i Haag traadte i nærmere Forbindelse med Prins og Prinsesse af Oranien, og her ved sine store personlige Gaver tilegnede sig en gjensidig Indflydelse paa dem, der bragte deres indbyrdes Misstemning til at vige for en dybere Opfattelse af hinanden. Og idet han støttede sig til Christendommens Bud, at Manden skal elske sin Hustru, og hun skal være sin Mand underdanig, gjennemtrængte han Prinsessen med den Følelse, at naar hendes Gemal gjorde dette, naar han elskede hende, skulde hun ogsaa rette sig efter ham, følge ham og lyde ham, og ikke vige tilbage for at bringe ham, hvad Offer han krævede af hende i hendes Følelser og Anskuelse ved det, der stod for ham som hans højere Kalb. Denne Overbevisning hos hende kom til Anvendelse ved hendes Samtykke i hans Forbrivelse af hendes Fader, og med den traadte hun tilbage for ham fra den første Plads ved Kronen, som Loven havde givet hende.

Tiden var kostbar i England, og det gjaldt med Blikket paa det truende Udland at blive betimelig færdig til, hvad der forestod fra dette, og man havde ilet saa stærkt med at rense Luften, at man 31. Januar 89 fejrede Befrielsen fra „Papismen og Slaveriet“ i Kirkerne, og at Prinsessen af Oranien 12 Febr. ankom til London fra Holland, og efter at være festlig modtaget af Prins Georg og hans Gemalinde, der i deres Barter fejlede hende imøde paa Themsen, saa tog Volig med sin Gemal i de fgl. Værelser i Whitehall.

Tre Dage derefter d. 15 Febr. proklameredes Prins Wilhelm af Oranien med sin Gemalinde som Konge og Dronning af England,

hvorved han indtraadte i Kong Jakobs Sted med Bibeholdelsen af alle de kgl. Prærogativer og Arvesølgen efter sig for sin Gemalinde og for Prinsesse Anna igjen efter hende. Men hvorvel Regeringen ubelukkende skulde være forbeholdt ham, vilde han dog vise, at han ikke mindre ærede sin Gemalinde, fordi han ogsaa paa Tronen vilde være hendes Hoved, og der blev derfor knyttet den Bestemmelse til den her vedtagne Konvention, at alle Regeringshandlinger skulde sanctioneres i Fællesskab af ham og hans Gemalinde og ogsaa udgaa under hendes Navn som Dronning ved Siden af hans.

Ikke fuldt 2 Maaneder efter, d. 11 April 89, foregik saa Kroningen af „Kong Vilhelm og Dronning Marie“, efter at Prins Georg var gjort til første Peer af England som Hertug af Cumberland og Baron af Dikam, og Baron Churchill ophøjet til Greve af Marlborough efter en Landsby i Yorkshire. Ved Kroningen fungerede begge Biskopperne af London og Rochester, og Kongen og Dronningen indviedes og salvedes af hver sin, medens Præbikenen holdtes af den da til Biskop i Salisbury udnævnte Dr. Gilbert Burnet; Prins Georg forrettede sin Hylдинг alene, knælende for Kongen og Dronningen i Spidsen for de øvrige Peers, og spiste ogsaa alene med Majestæterne. Prinsessen overværede Kroningen i en lukket Stol af Hensyn til sin forestaaende Nedkomst, der lykkelig foregik d. d. 24 Juli med den længe forventede Prins, hvorom alle Ønsker hidtil forgæves havde bevæget sig. Fødslen skete med al officiel Bagtagelse i Kongens og Dronningens Tilstedeværelse, og Prinsen fik Kongens Navn „Vilhelm“, og udnævntes strax af ham til Hertug af Gloucester.

V.

Konflikterne mellem Prinsens og den nye Regering. Marlboroughs Afsettelse. Hans Gemalindes Unnaade og Intriger, og disses Følger for Prinsessen. Prinsens Stilling til Kongs Skrift imod Molesworth.

Gersdorff havde strax i sin Beretning til Christian V af 28 Decbr. 88 sagt, at der ikke tales om, at Prinsen og Prinsessen ville opnaa andet ved deres Tilslutning til Opstanden end, at Parlamentet bevilliger dem en god Pension; og Prinsen vender gjentagende i sine Breve tilbage til den gunstige Forandring, som han paa den Maade faae i Møde i sine Forhold. Lady Churchill — nu Lady Marlborough, der spiller Hovedrollen i dette Spørgsmaal, havde saaledes strax set, hvad Udbytte hun paa egne og Prinsessens Vegne her skulde søge, og da dette skulde ske gennem Parlamentet, vilde Apanagens Fastfættelse fremtræde som en Paastjønne fra Landets Side af den Fortjeneste, som Prinsen og Prinsessen havde af Statsforandringen ved den Stilling, som de havde indtaget til den, og Apanagen vilde saaledes væsentlig faae Udseendet af en Hæbersgave, og selvfølgelig blive saa meget større. Men Ansættelsen af Apanagerne af Kronens Civilliste var Vilhelms Prærogativ som Konge, og da Sagen saa i Decbr. 89 kom for i Parlamentet, modsatte Vilhelm sig den bestemt, og da Prinsessen undskyldte sig for Dronningen med, at det var deres Venner, der vilde have den frem, vakte dette, siger Lady Marlborough, Dronningens største Mishag, og hun svarede med en »very imperious air: «Pray! what friends have You but the king and Me?» Lady Marlborough førte imidlertid Sagen igennem ved sine Venner i Underhuset, saa Vilhelm gif ind paa den, efterat Apanagen paa hans bestemte Forlangende var nedsat fra 70,000 £ eller vel endog 100,000 £ til 50,000 £, og denne Sum for bestandig slaaet fast som »une affaire réglée«. Hvad der derpaa, efterat være accorderet af det gamle Parlament 24 Decbr. 89, blev ratihæbet af det nye, der indkaldtes 20 Marts 90.

Spørgsmaalet var saaledes afgjort mellem Kronen og Underhuset ved et Compromis, der vel var en faktisk Overenskomst, men i og for sig et offentligt Brud mellem Kongen og Prinsens, der kun gav den Spænding Luft, der havde været mellem dem. Wilhelm var nemlig aldeles paa det rene med, at den Tilslutning, som han havde fundet hos Prinsens i sit Foretagende, var i deres egne politiske og religiøse Interesse, og at der derfor ingen Grund var til, at de særskilt skulde paastjønnes, fordi de havde foretrukket at blive i England, istedetfor med Kong Jakob at tage over til Frankrig, hvad der vilde have befriet ham for at besværes af dem. Han havde derfor ikke heller anset sig for bunden til at opfylde Prinsessens Forbøn om at give Marlborough Hofsebaandsordenen ved sin Kroning, ligesaa lidt som han havde søgt om Prinsessens Samtykke til at vige sin Plads ved Kronen for ham, og sin Indrømmelse til Parlamentets Ansættelse af Prinsessens Apanage havde han kun givet med den Erklæring, at han ikke indsaae, hvorledes Prinsens kunde behøve 30,000 £.

Prinsessen gav Lady Marlborough et aarligt Tillæg i sin Løn paa 1000 £ for sin Virksomhed ved denne Sag, og hendes Fortjeneste herved bestod ikke blot i, at Prinsessen nu fik sin Apanage forøget med 20,000 £, men hvad der var endnu mere, at denne Indtægt var uroffelig, og satte Prinsessen i en uafhængig Stilling til Kongen med Hensyn til hendes økonomiske Forhold, hvad der saa end kom Kongen og hende imellem.

Parlamentets Indblanding i Prinsessens Apanage støttede sig til Prinsens og hendes politiske Optræden, og i Fortsættelse deraf meldte Prinsen sig som Volontær ved de engelske Tropper i den irske Kampagne i 90, hvortil han ogsaa blev admitteret af Wilhelm, men saaledes at han rejste for sig selv baade frem og tilbage umiddelbart før Kongen, og i Tjenesten var knyttet til at være ved bennes Person; men da der ved det flanderste Felttog, der beredtes det næste Aar 91, blev svaret ham, at han ikke kunde deltage i det paa anden Maade end ved det irske, og han ogsaa maatte opgive sin Tanke om at gaa med Flaaden, bortfaldt dermed af sig selv hans videre Forsøg paa den Slags Medvirkning.

Der habes nogle Breve mellem Plessen og Prinsfen om disse Afslag af Kongen til Prinsfen, og om Plessens Ytringer desangaaende; til de sidste skriver Prinsfen, at det er „kort og godt af Saloufi“, at Kongen optræder saaledes mod ham, fordi han ikke kan taale, at Kongen skal erhverve sig Reputation uden ham, og at det ikke er af Kjærlighed, at han forlanger at have ham om sig, thi om Prinsfen saa vilde følge ham som en Skygge og gjøre alt, hvad han forlangte, vilde han ikke have saa meget som en Tak derfor, og dette er en Erfaring, som han for en stor Del har gjort især ved Kampagnien forgangen Aar i Irland. Og idet Plessen slaar paa, at Prinsfens ere Gjenstand for en Intrige, der vil brouillere dem med Kongens, skriver Prinsfen, at han ikke kan forstaa dette, da Plessen ved, at han „nimmer Intriguen geliebet und auch noch hasse“, og at han og hans Gemalinde kun søge at leve i Fred, hvad de ogsaa gjøre, der befkylbes for at stifte Uenighed.

Det er klart, at Plessen herved sigter til, hvorledes Lady Marlborough ophidsfer Prinsessen ved, at Kongens Uvilje mod Prinsfens krigerste Præstationer hidrører fra, at han vil forhindre Prinsfen i at vinde nogen Reputation, og at Prinsessen saa igjen ophidsfer Dronningen ved denne Befkylbning mod Kongen, og at begge Søstrene saaledes sættes sammen ved Iver for deres Gemaler, saa der skrives u. 19 Juli 91 fra S. Lente i Glückstadt om de derved fremkaldte Sammenstød mellem dem, at *«les deux Soeurs s'etoient terriblement querellées»*. I Henhold til dette Forhold ansaae Prinsfen det ikke for passende, at han selv bragte Kongen personlig sin Ekspostning, da denne 19 Oktbr. 91 kom tilbage til London fra Kampagnien i Flandern, men lod den overbringe ved en Kavaller med Undfkylbning for, at han ikke selv møbte, da hans Gemalinde havde været saa uheldig i Hs. Ms. Fraværelse at paadrage sig Dronningens Mishag, og han derfor ikke vidste, om det vilde være Kongen kjært at se ham.

Det Had, hvormed Lady Marlborough forfulgte Kong Wilhelm gjennem sine Dphidselser af Prinsessen mod ham, var kun et Udslag af det indre fjendlige Forhold, hvori Marlborough stod til Kongen efter Irlands Betvingelse, hvorved Marlborough ikke følte sin Wirk-

somhed tilstrækkelig paastjønnet af Kongen, og havde foreholdt denne hans Begunstigelse af andre navnlig af Portland, hvilket Vilhelm havde bevareret med at vende Marlborough Ryggen. Ikke desto mindre havde Vilhelm givet Marlborough en Hovedkommando ved Hæren under sig i det flanderste Felttog, og syntes derved at kunne stole paa, at Marlborough havde forraadt Kong Jakob paa en saa oprørende Maade, at han kunde være sikker paa hans Trostaa mod sig. Men i saa Henseende kjendte Marlborough hverken Skam eller Ære, og paa en ydmygende Maade fik han sig optaget i den store Sammensværgelse, der havde dannet sig af Misfornøjede i England, for at faae Vilhelm bort og Jakob tilbage, og med en endnu større Ydmygelse fik han efter en haardnakket Afvisning Jakobs Tilgivelse paa Løfte om at gjentage det Forræderi mod Vilhelm, som han havde udført ved Hæren mod Jakob. Men idet Forhandlingerne i Sammensværgelsen nu fortsatte deres lønlige Gang om Jakobs Restitution ad Mare, satte Lady Marlboroughs Ophidselser af Prinsesse Anna deres naturlige Frugt, idet Prinsessens Afstj for Kong Vilhelm slog om til Længsel efter Faberen, og hun tilfidsft i et Brev af 1 Decbr. 91 kastede sig angerfuld i hans Arme og bønfaadt om hans Tilgivelse.

Men den Hævsn, som Marlborough og hans Gemalinde saaledes tilsigtede mod Vilhelm, skulde i sit Forløb vende sig mod dem selv; der opstod nemlig en Frygt blandt Leberne af Sammensværgelsen for, at Marlborough kun vilde have Jakob tilbage, for igjen at styrte ham for Prinsesse Anna og ved hende at stjbe sig frem. Han blev derfor forraadt af Partiet selv for Portland, og efterat denne derpaa havde bragt Angivelsen til Kongen, og Dronningen en Aften silde 19 Januar havt en bevæget Samtale med Prinsessen, tilsendte Kongen den følgende Morgen Marlborough sin Afstbedigelse.

Marlboroughs Afsttelse foregik saaledes 20 Januar 92, idet han fratoges sine militære Stillinger som Generallieutenant i Hæren og Raptain i den kgl. Garde med sin dertil knyttede Lønning af 12,000 £ og sin Afgang til Hoffet, hvor han forbødes at møde for Kongens Dne. Kongens Stilling til Armeen var ubunden, saa han ikke behøvede at gjøre Rede for sine Bevæggrunde, og Af-

fættelsen var derfor kun en peremptorisk Ordre til Marlborough om at afstræbe. Men hvorvel Kong Wilhelm vistnok ikke yndede at forklare sig over Motiverne til sine Handlinger og helst sparede dem som overflødige Omsvøb for sine Beslutninger, forelaa der dog her en trængende Grund til hans Forhold, idet Retsfærdiggjørelsen deraf var en Hemlighed, der ingen retlig Indskriben tillod.

Den her tagne Forholdsregel gjaldt imidlertid alene Marlborough, men der blev snart Anledning til at drage hans Gemalinde ind i Stillingen. Hun indfandt sig nemlig, som om intet var, ved et Apartement med Prinsessen under Skin af sin Tjenestepligt, og da hendes Tilstedeværelse baade var en Udfordring og en Protest mod det Skridt, der var dekretet mod hendes Gemal, lod Kongen hende forbyde Hoffet, og Prinsessen opfordre til at affædige hende, og da dette mødtes med et bestemt Afslag, paalagdes det hende at forlade Slottet; og naar Prinsessen saa vilde beholde hende hos sig, maatte hun sølgelig ogsaa underkaste sig Udvisningen. Forinden Lady Marlborough imidlertid efterkom Ordren og begav sig til sit Landsted, fik hun Sion House lejet til Prinsens, hvor de kunde bo, naar de forlode Slottet, og hun flyttede ind til dem igjen uafhængig af Paabudet.

Om disse Begivenheder tilskrev Prinsen Christian V et Brev af 20 Febr. 92, hvori det bl. a. hedder, at Grunden til, at Marlborough er depossederet fra alle sine Charger, menes af nogle ikke at være „genugsam“, og at Prinsessen vel har ladet det ske, at Lady Marlborough „sich für eine Zeit auf Ihr Landhaus retireret aber zugleich resolviret umb den chagrin so Ihr dadurch zugewachsen — in etwas zu divertiren — sich auf das Land zu begäben —, und auf Sion House einige Zeit zuzubringen, und den Übergang dieses sturmes abzuwarten“. Hvorhos det bemærkes, at dette gaar Prinsen og Prinsessen meget nær, og benyttes af ilbesindige Mennekter til at sætte Splid mellem de to Søstre; men at baade Marlborough og hans Gemalinde altid have opført sig saaledes mod Prinsessen og ham, at de have været fornøjede med dem.

Hvad disse Uddrag angaar af Prinsens Brev, vil den sidste Bemærkning sige, at som Marlboroughs ikke have givet Prinsens

Anledning til Misforstaaelse, ville Prinsens ogsaa vedblive med deres Forhold til dem uden Hensyn til deres Unaade. De ildefindede Menneſter, der ſætte Splid mellem Dronningen og Prinsessen, ere Lady Portland og hendes Søster Lady Orkney. Og Lady Marlboroughs Landſted, hvortil hun midlertidig er thyet hen i ſin Skilsmiſe fra Prinsessen, er Hollywell houſe paa Sandrige Gods ved St. Albans, der beſkrives ſom en Bygning, der var opført af dem med »great magnificence« paa hendes fædrene Ejenſom, hvorfra de havde udkjøbt begge hendes Søſtre.

En ſæregen Interesſe har Bemærkningen i Prinsens Brev om, at der var dem, der mente, at Marſagen til Marlboroughs »disgrace« ikke havde været „genugsahm“, idet der ikke kan være Tvivl om, at vi her have Lady Marlboroughs Paaſtand for os, at hun egenlig ikke vidſte, af hvad Grund Kongen havde affat Marlborough. Men thbede hun derved hen paa en ſærſkilt Grund dertil udenfor den politiske, kan denne kun ſøges i, at Kongen vilde hævde Gjennemførelſen af den engelliſke Revolution ſom ſit perſonlige Værk mod den gængſe Formening om den Andel deri, ſom tilkom Prins Georg og Marlborough, og ſom Kongen ved ſin Optræden mod Prinsens ſenere Beſtræbelſer for at komme med i Krigen, hovedſagelig vilde viſe, hvor lidt Bægt han lagde paa Prinsens Tilſlutning til ſig nu ſom tidligere, ſaaledes greb han ogsaa Beſtylningen her mod Marlborough ſom en forønſket Lejlighed til at ſtille ſig af med ham; og idet han ved hans Afføttelſe nu ſtatuerede, hvor godt han kunde undvære ham, lod han ham dermed ogsaa vide, at han ej heller før havde været uundværlig for ham. Og medens Wilhelm i ſin Stilling i England let kunde ſe bort fra politiske Omſlag, ſtøtholdt han uroffelig Afviſningen af Marlborough gennem hele ſin følgende Regering, indtil Forholdenes uafviſelige Nødvendighed bragte ham til at ty til Marlboroughs Tjenefte.

To Maanedes efter det her anførte Brev beretter Prinsens til Chriſtian V u. 22 April 92, at hans Gemalinde forrige Søndag nedkom med en Søn paa Sion houſe, der kun overlevede Daaben og blev kaldt Georg. Og et Par Uger ſenere fyldtes London af en Panik for en foreſtaaende Landing af Kong Jakob med franſke Tropper,

hvorom det hedder hos Hatton for 5 May 92, at igaar grebes Lorderne Huntington og Marlborough, der bleve satte i Tower efter først at være forhørte i Gehejmeraadet, og om Ratten Fergusson, der ligeledes sendtes til Tower, og efter at andre af de fornemste Sakobiter ere anførte, hvis Tilstedeværelse man har sikret sig ved Caution, og det er bemærket, hvorledes »the alarum is very hot of ye French coming«, tilføjes der — til Bevis paa, at Prinsessens Forhold til sin Fader er bekjendt: »It's sayd ye Princess will be confined«. Skrækken varede her i London til Admiral Ruseel havde ødelagt den franske Flaade i den 5dagige Kamp, som han leverede mod den fra 19 Maj til 24 Maj i Bugten omkring la Hogue ved Kysten af Normandiet; hvorefter da ogsaa Marlborough og Huntington løslødes fra Tower, dog ikke uden at stille Caution for sig.

Wilhelm havde været fraværende fra England fra 6 Marts til 18 Oktbr. 92, men da han igjen vendte tilbage, var Sejren ved la Hogue det eneste Held, der havde fulgt de engelske Vaaben, medens Krigen til Lands havde været højst uheldig, idet Namurs stolte Fæstning trods Wilhelms Undsætning havde maattet overgive sig til Ludvig XIV d. 30 Juli, og han selv saa Dage efter var bleven slaaet af Hertugen af Luxemburg ved Stenkirken d. 4 August, og den samtidigt dermed paatænkte Landgang i Frankrig fra den engelske Flaade havde maattet opgives af Mangel paa Sikkerhed for den nødvendige Understøttelse fra Hæren i Flandern. Uheldene nødvendiggjorde imidlertid de forsøgede Bevillinger, som Wilhelm forlangte, og han fik dem ogsaa for Situationens egen Skyld, uden personlig at gjøre andre Indrømmelser end fritage Marlborough og Huntington for deres Cautioner, medens han kort og skarpt tilbageviste en Motion i Parlamentet, som Marlborough havde sat i Gang om, at engelske Tropper kun maatte kommanderes af engelske Generaler, naar disse havde.

Prinsens havde ventet, at deres Udvisning af Cocpit kun skulde blive en „forbigaaende Storm“, men ved Prinsessens oven anførte Nedkomst i April og derefter følgende Livsfare, foranledigedes Dronningen til at se til hende, og den herved opstaaede Samtale mellem Søstrene førte kun til, at begge gjentog deres Erklæringer med

Hensyn til Lady Marlborough for og imod. Og da Prinsens ikke kunde beholde Sion House, maatte de altfaa være sig om en anden Bolig, og fik saa Barclay House, som nu blev deres faste Residens i London, men ikke paa anden Maade end, at Kongen, da han nu i Oktbr. 92 kom til London, forbød alt Samkvem fra sit Hof med Prinsens der.

Vi underrettes herom af den danske Gesandt Mogens Skeel, der havde været attacheret hos Kong Wilhelm paa Toget i Flandern, og nu fulgte tilbage med Kongen fra dette. Og til hvad han nu her ved sin Ankomst berettebe om Forholdet mellem Kongens og Prinsens, skriver han senere u. 19 Januar 93, at det nu er kommen saa vidt, at det er forbudt Prinsessens Staldmester Mylord Lexington at lade sin Gemalinde komme til Prinsessen, naar han vil vente at blive modtaget af Kongen. Skylden for Spliden mellem Kongens og Prinsens lægger Skeel for alt paa Lady Marlborough, og naar han da efter sine Sagttagelser skriver, at Mm. Marlborough er den fornemste Narfag til Uenigheden, og at hun anklages for at staae i Forbindelse med Frankrig, er det ogsaa hende, som man vil ramme ved de Repressalier, hvorfor Prinsessen maa lide, og da Lady Marlborough har bragt Prinsessens Apanage i Sikkerhed for alle Eventualiteter, er man herved kun henvist til Prærogativerne ved Prinsessens Stilling, som saa indbrages for hende i kirkelig og civil Henseende lige til Kereskildvagterne. Og da Christian V noterer i sin Journal for 11 April 93, at han har besværet sig for den engelske Gesandt over, at hans Broder betages sine skyldige Honneurs, have vi her Tiden for disse Inddragelser, og vel ogsaa for den Blomsterfamling af Skjeldsord, der ere bevarede fra Prinsessen om Kong Wilhelm som »the Monster, the Cannibal, the dutch Abortion«, og hvad Udbrud af den Slags, hvormed hun kan have ledsaget Mm. Marlboroughs Ophidselser, og de Indskydselser, hvormed disse frembares.

Skeel tilbragte 2 Vintre i London, og i et Brev kort før sin Bortrejse af 9 Marts 94 vender han igjen tilbage til Uenigheden i den fgl. Familie, og idet han atter derved fremdrager Mm. Marlborough, og siger, at hun afgiver „Paastubet for Disunionen“, er

det klart, at han ved sin Yndest hos Kong Vilhelm og Dronning Marie har søgt at bringe en Forsoning tilveje, men at hun derved er bleven paastubt som Hindringen. Og hvor let ogsaa Søstrene i og for sig kunde mødes i Tilgivelse, saae man ved den Sammenkomst, som Marlborough Aaret i Forvejen havde foranstaltet mellem dem i London 24 August 93 i det Haab, at han ad den Vej ved Dronningens Anbefaling skulde faae Kongen til at give sig Kommandoen over de i England stationerede Tropper, der ikke bleve førte i Felten. Men Vilhelm besvarede Meddelelsen derom med sin afvisende Tausshed¹⁾.

Marlborough havde tilbudt sin Tjeneste i 93 efter Nederlaget ved Neerwinden 15 Juli, og i 94 gjentog han Tilbudet efter den mislykkede Flaadeexpedition til Brest, som han selv siges at have forraadt²⁾. Men hvorvel Talmash derefter var død af sine Saar, og Vilhelm med ham havde mistet den dygtigste engelske General efter Marlborough, og denne atter anbefalede af Dronningen, hjalp dette dog lige meget, og Vilhelm vilde ikke antage ham. Ogsaa Shrewsburys indtrængende Forestillinger til Kongen for Marlborough udrettebe intet i denne Henseende, hvor stor Pris Kongen end satte paa Shrewsbury, og hvor meget han end var ham forbunden i sin Stilling³⁾.

Personlig havde Prins Georg fra Begyndelsen af Aaret 94 været optaget af det Skrift, som den afgaaede engelske Gesandt i Danmark Robert Molesworth i Slutningen af det afvigte Aar havde udgivet i London, og som indeholdt en højst krænkende Fremstilling af de danske Forholde for Christian V, hvilken Prins Georg tog sig nær baade paa sin Broders og egne Begne. Og da Steel inden sin Afreise fra London forgæves havde søgt gjennem Kongen og Ministrene at faae Forfatteren tiltalt og Skriftet forbudt, og Skriftet ej heller selv kunde indbegaaes paa en Maade, der vilde paaagtes af Englænderne, fik Prins Georg ved Bistand af Præsten Iver Brinch ved den dansk-norske Menighed i London den som satirisk Forfatter

¹⁾ Correspondance of the family of Hatton for 24 August 1693.

²⁾ Macaulay, history of England. London IV, p. 509. 511. 513.

faa anfete Retslærde Dr. jur. William King ved Universitetet i Oxford til at forfatte et Modskrift mod det, der under Satirens Svøbe tog en bidende Revanche baade over Forfatteren og over Skriftet, og udkom kort efter Steels Død, der indtraf i Ringen paa Tilbagereisen fra England til Danmark 5 August 94. Men naar Kjøbenhavns Universitet sendte King en Takskrivelse for den velvillige og sandhedskjærlige Aand, der gif gjennem hans Fremstilling af de danske Forhold, der berørtes af ham, og det var King en Glæde at modtage denne Udtalelse, skriver ogsaa Steel om det personlige Indtryk, han havde faaet af Englænderne ved sit nærmere Bekjendtskab med dem: »Si je voulois choisir une vie selon ma fantaisie dans toutes les pays que je connois, je prefererais assurément l'Angleterre a toutes les autres.«¹⁾

At Danmark dengang havde havt en Gesandt ved det engelske Hof, der baade var i Besiddelse af Kong Vilhelms og Dronning Mariæ Yndest og selv følte sig saa tiltrukken af Livet i England, skjøntes Blesfen, og den Binding, det havde været for den danske Politikk i denne Henseende, at han til Nytaar 92 var indtraadt i Regeringen i Kjøbenhavn, idet Finansernes slette Bestyrelse af Brandt havde nødt det franske Parti ved Hoffet til at modtage ham, og han saa sat Steels Valg her igjennem. Men hvorvel Blesfens Udnævnelse til Minister ikke i Hovedsagen berørte hans Forhold til Prins Georg, indhentes dog Prinsens Samtykke dertil; og idet den Statsstilling, hvori Blesfen her indtraadte, vedblev gjennem hele Christian V's følgende Regering, gav den denne en fremtrædende Afslutning i finacial Henseende.

---

¹⁾ Forf.s Skrift om Robert Molesworths »account of Denmark &c. 1692. p. 72. 100. 217 &c.»

VI.

Dronning Mariæ Død. Kongens Udføning med Prinsens. Stemningen i England efter Ryswicker Freden, Marlboroughs Gjenindsættelse. Den unge Hertug af Glocesters Død. Alliancerne til den spanske Successionskrig. Kong Vilhelms Død.

Aaret 1694 havde endnu kun faa Dage tilbage, da Kong Vilhelms hædrede Gemalinde Dronning Marie efter et kort Sygeleje bortredes af Kopperne d. 28 Decbr. Kongens Sorg var overvældende, og man frygtede for hans Liv, og Landet sørgede med ham i Anerkjendelse af den Udfødes sjældne Egenstaber. Søstrene havde ikke forinden gjenset hinanden, men den danske Resident Pauli skriver i sin Indberetning, der er affattet samme Dag, hun døde, at Prinsessen havde bedt om at maatte komme til Dronningen, da hun hørte, at der var Fare for hendes Liv, men at Lægerne havde modsat sig det, og at der var bleven svaret Prinsessen — dog ikke af Kongen, som man har sagt, men med hans Vidende —, at saasnart Dronningen befandt sig en Smule bedre, som man havde godt Haab til, skulde hendes Besøg (hos Dronningen) være ham meget behagelig.

Ved Dronningens Død satte Lady Marlborough strax Prinsessen i Virksomhed, idet der blev tilfrevet Kongen et meget bevæget Kondolencebrev, og Prinsessen paa sin Anmodning modtaget af ham i Kensington, hvorpaa hun u. 10 Januar ogsaa ses at have faaet Skildevagt for sin Dør. Men videre gif Kongen ikke, medens Prinsessen allerede til Nytaar 95, altsaa strax efter Dronningens Død havde antaget den oven nævnte Dr. jur. Will. King fra Oxford til sin Privatsekretær, og det var klart, at den øjeblikkelige Ansættelse af en Retskyndig i denne Stilling kun var foranstaltet af Lady Marlborough som en selvfølgelig Forudsætning af den Plads, der nu vilde tilfalde Prinsessen efter Dronningen ved Regeringen, navnlig ved indtrædende Viceregentstab, naar Kongen gif til Fastlandet; og at Prinsessen derved maatte støttes af Marlborough, falbt af sig selv.

Wilhelm lod sig imidlertid ikke foreskrive noget hverken direkte eller indirekte, og hvad Beslutning, han havde fattet hos sig selv i Sagen, saae man, da han 12 Maj 95 afrejste fra England, uden at have indsat Prinsessen til Viceregentinde eller Marlborough til Medlem af Regeringen i hans Fraværelse. Denne Forbigaaelse var en talende Demonstration af Kong Wilhelm for, at han følte sig fuldkommen fri i sin Regering med Hensyn til Prinsessen, og idet den fra hendes Side betragtedes som en Tilfidesættelse af hendes Arvestilling til Kronen, kunde Harmen derover kun næres desto mere af Marlboroughs, jo mindre der kunde roffes ved Kongens Magt i den Henseende. Og hvor meget Medhold det danske Hof ogsaa kunde give Prinsens i deres Klager, kunde det ikke hjælpe dem. Hvorfor Christian V ogsaa i et Brev til Prinsen af 18 Maj 95, som Plessen skulde overgive ham, beder sin Broder og hans Gemalinde modtage de Raad fra ham, hvilke Plessen skal give dem i deres svære Stilling, som udgaaede fra en tro hjertelig Velvilje og broderlig Affektion.

Prins Georgs Betegnelse af Plessen i sit Brev med ham fra England 1684 som en „affektioneret Tjener af det Kgl. Hus“ finder sin Bekræftelse i den Brug, Christian V gjør af ham ved at lægge sin Trøst til sin Broder i Plessens Mund, men endnu mere ved den Tak, som Dronning Charlotte bringer Plessen i sit Brev af 25 Juli for den Deltagelse, han har bevidnet hende ved hendes haabefulde Søns Prins Christians Død i Ulm 27 Juni 95, som han vel havde fpldt sit 20de Aar. »J'ai écoutée,« skriver hun bl. a., »en Christianne tous ceux que la perte que j'ai faite de mon très cher fils a touchée, je me suis rendue a consolation et a tout ce qu' on me pouvoit dire pour soulagement de mon coeur affligé, mais vous puis je assurer, Monseigneur Plessen, que vous estes un des Principaux qui l'a fait avec la plus d'efficace.«

Spørges der, hvor Plessen har været, da han modtog dette Brev fra Dronningen, ligger det nær, at han da kan have haft en Sammenkomst med Kong Wilhelm paa Fastlandet, og at der saaledes her har været forhandlet med Kongen om Prinsens, inden han om Efteraaret vendte tilbage til England d. 10 Oktbr. 95. Og idet Kampagnien havde været særlig tilfredsstillende for ham det Aar, og

han derefter bestemte sig til at gjøre en Rundrejse i Landet, for at gjøre sig personlig bekendt for Befolkningen, kan den Beslutning, han tog om at indvie denne Rejse ved en Forsoning med Prinsens vel være forberedt paa den anførte Maade. Forsoningen stete ved et officielt anmeldt Besøg, der faldt ud til gjensidig Tilfredsshed, og endte med en Indbydelse fra Kongen til Prinsen om at følge med sig til Windsor paa en Hjortejagt et Par Dage. Hvorefter nu Prinsen ved sin Tilbagekomst til London u. 21 Novbr. 95 tilskrev Christian V følgende Meddelelse:

„Der König hat bei jüngster visite an meine Gemahlinn uns das Haus zu St. James, da der Duc von York vormahlen gewohnet, gegäben, auch an meinen sohn den orden des hosenbandes versprochen. Ich habe den König verwichene Woche nach Windsor begleitet auf die hirschjacht und bin ein paar tage bei Ihm verblieben und alle amitié und affection verspüret.“

Med Bestemmelsen om at overlade Prinsessen St. James Slot til Beboelse maa Kongen naturlig være kommen, og da dette ikke kunde ske uden, at Lady Marlborough flyttede derind med hende, maatte Kongen naturlig overvinde sin Uvilje derimod; og blev Udsoningen, som Prinsens Brev viser, nu modtaget med Tilfredsshed af dem, stete dette uden, at Prinsessen blev Viceregentinde, eller at Marlborough opnaaede noget personligt derved.

Til Kongens Løfte om Hofebaandsordenen for Prinsens Søn knyttede der sig en Spøg, der havde moret Kongen, idet den lille Gaarige Hertug af Gloucester, der ivrig drev Exercits med et Kompagni af jevnaldrende Dreng, ved Modtagelsen af Kongen stillede sig hen ved sine Forældre med sin Musket, og idet han præsenterede med den for Kongen, sagde han: »I am learning my drill, that I may help You to beat the French,« hvorover Kongen lo højt til ham¹⁾.

I det følgende Foraar 96 tilskrev Christian V Prinsen om at bringe Kongen sin Lykønskning til Betvingelsen af den Sakobitiske Sammensværgelse under Barclay, der gif ud paa at bemægtige sig

¹⁾ Macaulay history of England IV. London. p. 609.

Kong Vilhelm og eventuelt dræbe ham. Og naar Prinsfen da i den Anledning svarer, at Kongen derfor har bedt ham „seinethalben freundlich zu danken“, da havde Vilhelm dobbelt Grund til sin Glæde her, thi Erkjendelsen af den Vigtighed, som Vilhelms Liv i Djebliffet havde for England, gjorde, at Parlamentet i begge Husene affattede en solen Erklæring for, at Vilhelm var Englands rette og lov- mæssige Konge, og enhver Indsigelse derimod Majestætsforbrudelse. Til hvilken Erklæring saa hele Landet derefter sluttede sig i sin store Flerhed, Stemme for Stemme.

Men hvorvel Marlborough naturlig ogsaa havde tiltraadt denne Erklæring, og Vilhelm vist sin Foragt for Fenwichs Angivelser ved at lade dem upaaagtede saavel ved Marlborough som ved de andre Jakobiter, saa gav en Forbøn, der endnu i Slutningen af 96 blev gjort for Marlborough til Vilhelm, denne en fornøjet Anledning til at vise, hvorledes han fastholdt sin personlige Stemning mod Marlborough, idet han afflog hans Venaadning med de Ord: „If I had been a private Gentleman, Mylord Marlborough and I must have measured Swords“¹⁾. Men naar det her antydes, at det har været et ærerørigt Mellemværende, som Kongen har haft med Marlborough, synes intet at ligge nærmere end, at det har bestaaet i Udsættelser af Marlborough paa Vilhelms Krigsførelse og hvad Skjld denne havde i hans Uheld. Og kunde Vilhelm ikke maale sig med Marlborough som Feltherre, saa enestaaende han var som Statsmand, og var det hans Fejl, at han vilde føre an i Felten, som han førte an i Politiken, saa turde ogsaa hans Forhold til Marlborough søge sin egenlige Grund i Jaloufi over Marlboroughs Overlegenhed i denne Henseende, og Prins Georgs Formening om Kongens Jaloufi over hans Bravour hidrøre fra den Parallel, som Lady Marlborough har brugt til Prinsessen, at det gif Prinsfen med Kongen ligesom Marlborough, idet han af Jaloufi ikke tillod den ene som den anden at gjøre sig gjeldende.

Det næste Aar 13 Septbr. 97 sluttede Sømagterne Fred med Frankrig i Rhoswic, hvorved der tilvejebragtes en Vaabenstilstand,

¹⁾ Macaulay history of England V. London. p. 120.

der uden nogen politisk Forandring acqviescerede ved den bestaaende Ordning mellem dem som retsghldig, og gav Wilhelm den faktiske Anerkjendelse i sin Stilling uden den nominelle, der for ham kun var en Formalitet. — Hermed var Opløsningen givet af Koalitionen mod Frankrig.

Det engelske Folk modtog Freben med jublende Glæde for Aabningen af Handelen og Besparelsen af Krigsomkostningerne. Og Parlamentet, som Wilhelm aabnede 3 Decbr. 97, gav ham en Civil-liste paa 700,000 £, hvoraf Wilhelm bestemte 50,000 £ for Hertugen af Gloucester. Herom underrettede Prins Georg u. 4 Januar 98 Christian V, og idet han derved bemærkede, at Kongen nu vilde lade hans Søn opdrage under en anden Opsigt, tilføje han med Hensyn til sin egen Indflydelse paa Sønnens Opdragelse: „nebst der furcht Gottes wird meine grösste forge sein Ihm alle estime und respect, vor Ewr. Mäjtt. nnd Dero Königl. hause einzubinden.“

Men med denne Bevilling af Parlamentet til Wilhelm var ogsaa al Enighed forbi mellem dette og ham, og med Landets Bifald afviste det aldeles hans Forslag om en staaende Hær for England i Righed med Fastlandets og om fremmede Tropper i engelsk Sold. Man vilde kun som før have en Militz til Brug i Landet selv og intet have at gjøre med Ulandet, og paa den Paastand prorogeredes Parlamentet efter at have trukket ud til ind i Somren d. 5 Juli 98, og Spørgsmaalet gif saaledes over paa det nye Parlament i den følgende Session. Da bragte Nøden Wilhelm til at overvinde sig med Marlborough, og havde han sagt om Marlborough hos sig selv, som Jakob sagde om ham ved hans Desertion i Salisbury, at han albrig skulde forsones sig med ham, saa gjorde han det dog ligesom denne, og bød nu Marlborough Haanden, idet han var den eneste, der kunde dømme med Autoritet for sine Landsmænd om Nødvendigheden for England af en staaende Hær med Krigen svævende over Europas Hoved. Og Wilhelm greb i den Henseende Lejligheden til at forberede paa det Skridt, hvortil hans Interesse nu henviste ham. Da nemlig Hertugen af Gloucesters Opdragelse og Undervisning nu skulde ordnes af ham, overdrog han Goubernementet herved til Marlborough og Undervisningen til Biskop Burnet, idet han

ledsage de Marlboroughs Udnævnelse med de smigrende Ord: »teach him to bee like Yourself and he will not want accomplishments.« Hvorhos han ved at lade disse Ord offentliggjøre i Londons Gazette gav en kjendelig Anthydning af den fremragende Brug, han nu vilde gjøre af Marlboroughs Statstjeneste. Herefter fulgte saa Slag i Slag Marlboroughs Gjenindsættelse i alle hans militære Stillinger og Emolumenter tilligemed hans Optagelse i Geheimeraadet, og da Vilhelm saa Dage efter Parlamentets oven anførte Slutning rejste til Fastlandet for at udhvile sig i sit Fædrelands Omgivelser, stod Marlboroughs Navn ogsaa at læse blandt de 9 udnævnte Regeringsraader i England i Kongens Fraværelse.

Da Indretningen var færdig af Hertugen af Glocesters Hof næste Aar, meldte Prins Georg u. 10 Januar 99 Christian V, at hans Søn nu var „aus dem frauenzimmer gezogen und des Mphlords Marlboroughs und des Biscoffs von Salisburys education sampt einer convenablen familie anvertraut.“ Og ibet Prinsen derhos udtalte sin Bedrøvelse over det Uheld, der var tilstødt Hs. M. paa den sidste Jagt og den Glæde, hvormed han nu havde hørt, at Faren var forbi, gjentog han sin Forsikring om den veneration for Hs. M. og Sammes Rgl. Hus, som han vilde bestræbe sig for at binde fast hos sin Søn.

Det var paa en Jagt i Dyrehaven i Efteraaret 98 d. 19 Oktbr., at Christian V var bleven omkafstet af en hidset Hjort, som han vilde give Fangsten, og hvorvel der indtraadte en Bedring efterhaanden i hans Befindende med Hensyn til Bevægelsen, og han ogsaa først til den kommende 15 April faldte sit 53de Aar, angreb dog den derved paadragne Bestaabigelse saaledes hans svækkede Konstitution, at han døde deraf den følgende 25 August. Tabet af Kongen gif Broderen Prins Georg inderlig nær, og i sit Svar af 30 Septbr. 99 til Frederik IV paa dennes Anmeldelse deraf skriver han, at han havde været „mit Wohlthaten überhauffet“ af Kongen; og er der herved ikke Tale om Belgjæringer i omfattende Forstand, men kun om det venlige Forhold mellem Brødrene i deres personlige Berøringer, saa er der ogsaa fra Kongens Side en Hensynsfuldhed og Kjærlighed mod Prinsen, der ikke fornægter sig i nogen som helst Ud-

talelse, og som mødes i Prinsens Breve med den estime respect og veneration, som han vil bibringe sin Søn for sin Broders Kongehus i Danmark, paa det at Kjærligheden til hans Slægt maa gaa i Arv paa Sønnen, og af ham forbindes med den haabefulde Fremtid, til hvilken han skal opvoxe som Arving til den engelske Trone.

Endnu en Gang havde Prinsen den Sorg at skulle melde en for tidlig Medkomst af sin Gemalinde, som foregik 23 Januar 1700 med en Søn, og dette er den sidste Fødsel, hun ses at have havt.

For Wilhelm havde den nye Parlamentssession været en uafbrudt Krig om Hærspørgsmaalet, der debateredes saa personligt, at man baade bestred hans Ret til at holde en hollandsk Livvagt og til at maatte belønne fortjente og yndebe Landsmænd af sig med Kronens Godser; og hvad den Understøttelse angik, som Wilhelm havde antaget at han kunde faae af Marlborough, da indskrænkede den sig til, at Marlborough afholdt sig fra at møde og stemme med sit Parti mod Wilhelm i de to sidste personlige Spørgsmaal, og idet Marlborough med Hensyn hertil skriver til Shrewsbury u. 12 Maj 1700, at han maa høre ilde fra begge Sider, og derved tilføjer, »the kings coolness to me still continues¹⁾,« er det hans Mening, at Kongen her burde være tilfreds med den neutrale Stilling, han indtager.

Hvad Prinsens ydre Forhold angaar efter hans Udsoning med Kong Wilhelm, da vare disse Aar vel de anseeligste i en vis Henseende, som han endnu havde tilbragt i England for sin Gemalinde og sig, og hengik, som der siges »with splendour and magnificence«, medens en indre Lykke tilsmilede dem for Haabet til den opvoerende Tronarving. Men Christian V's Død blev en Forløber for den Sorg, der skulde afløse Mindet om disse Aar, idet den unge Tronarving en Maanedstid efter det sidste her ansførte Brev blev angrebet af den Sygdom, der i Løbet af 3—4 Uger bortrev ham fra sine Forældre og sit Land, og udslukkede alle de glimrende Forhaabninger, der vare knyttede til hans Liv.

Prinsen skriver derom u. 30 Juli 1700 til Frederik IV:

¹⁾ Will. Coxe: Marlborough.

Durchleutigster Großmächtigster König!

Ewr. Majtt. kann hiedurch aus hochgetrübten Gemüthe nicht vorhalten womassen dem Allmächtigen Gott nach seinem unwandelbaren Rathschluß gefallen den Duc de Glocester meinen einzigen herzeliebsten sohn, nachdem Er den 6ten Juli von einem hitzigen fieber angegriffen worden, den 30ten um 3 Uhr nach Mitternacht, da Er 11 Jahre und 6 tage alt war, aus dieser Zeitlichkeit zu verfezen. Dieser unerseztliche Verlust touchirt mich umb so mehr, als Er mi den Jahren zum vergnügen und Liebe der Nation anwuchs, daß Ich alle erwünschte hoffnung aus Ihm schöpfen und eine beständige devotion vor Ewr. Majtt. mir versichern könnte. Ich zweifle nicht Ewr. Majtt. werden mitleidigen Theil an meinen unglück nehmen, und wie mir solches zu nicht wenigen trost und auferrichtung meines gemüthes gereichen wird, so wünsche von herzen daß Gott Ewr. Majtt. und Ihr königliches haus vor allen traurigen und widrigen Begebnissen bewahren, und bei beständiger glücklichen Regierung in gnaden alstets erhalten wolle, als der Ich mit allen respect verharre

Ewr. Majtt.

gehorsamer Diener

Georg.

Prinsens Udtalelse her om sin Søn støtter sig til Indtrykket af den omhyggelige Uddannelse, der var forordnet for ham under Marlborough og Burnet, hvorved hans Undervisning deltes mellem Navigation og Fortification paa den ene Side, og Geografi, Politik og Religion paa den anden Side, medens hans Hovedadsprebelse i Mellemtiden dels bestod i at jage dels i at exercere sit Drengeskompagni og kommandere en lille Artilleripark. Hans Fremgang sagdes at understøttes af en særdeles Hukommelse og Dømmekraft, og 5 af Statsministrene vare beordrede til at kontrollere den hvert Kvartal. Var det Principet den Tid ved den fyrstelige Opdragelse, at spare paa Undervisningen for at spare paa Ejerne, havde man i det mindste ikke her søgt Betryggelse ved dette Princip.

Over Nationens Sorg ved hans Død have vi to fylbige Skilbringer af de engelske Forfattere, John Burton og William Coxe.

Saaledes skriver John Burton i sin »history of the reign of Queen Anne &c. 1880: this boy was one of the instances occurring from time to time, when the fate of millions seemes to be bound to one fragile Life. As the endurance of that Life was momentous, so there was a general contraction of all eyes and thoughts upon the boys health and progress. For a few years these gave a confidence to the national hopes. People hearth of his precoxious capacities; he promised to bee a heros as well as a sage.«

Og hos William Coxe hedder det i hans »Memoirs of John duke of Marlborough 1818«: »Trained up under a Governor so accomplished and under so learned and skillfull a præceptor the young prince rapidly improved in personal and mental acqirements, and gave the most promising indications of virtues and qualities which were like to adorn a crown. He was sheven to an anxious country only to be admired and regret; in the dawn of youth amidst vows and prayers of his destined subjects he was hurried to a premature grave.«

Tirsdagen 30 Juli var Hertugen af Glocester død, og den følg. Lørdag førtes hans Lig fra Windsor til Westminster Abbedi, hvor Bisættelsen foregik med en stor Sørgepomp den næste Lørdag otte Dage i den nye Hvelving, hvor Karl II og Dronning Marie henstode. Marlborough var ikke tilstede ved sin Myndlings Død, men kom først en halv Time efter; og Kong Wilhelm var da nylig afrejst til Holland, hvor han uagtet Kampen med sit eget Parlament endnu fejrede en Triumf af sin europæiske Indflydelse ved Freden i Travendal, der gjorde Ende paa den gottorpste Ruptur, og maa betragtes som dikteret af ham. Brevene, der ere veglede mellem Prins Georg og Kong Wilhelm i Anledning af Hertugens Død, kjende vi ikke; men hvad dette Dødsfald betød for Kongen og den protestantiske Succession, fremgik strax af Jakobiternes Raab, at det var en Himlens Straf over Prinsessen, at Døden saaledes bortrev hendes Børn, fordi hun havde »broken the hearth of the most indulgent father«, og at Hovedhindringen for Successionen af Prinsfen af

Wales nu var bortryddet. At Marlborough havde skrevet til Kong Vilhelm om Hertugens Død, faldt af sig selv, men det varede endnu 2 Maaneder, inden Marlborough til Svar herpaa modtog de nedenstaaende Linier, der ere daterede „Loo 4 Oktbr. 1700“, og uden nogen videre Hentydning kun berøre Kongens Sympathi med Landets Sorg: »I do not thinck it necessary to emploi many words in expressing my surprise and grief at the death of the duke of Gloucester. It is so great a loss to me as well as to all England that it pierces my hearth with affliction¹⁾».

Nogle Uger efter dette Brev indtraf d. 9 Novbr. 1700 det saa længe ventede skæbnesvangre Dødsfald af Kong Karl II af Spanien. Det herved opstaaede Arvespørgsmaal om Spanien selv og dets Besiddelser berørte nærmest det bourboniske og habsburgske Hus, men det blev til et brændende Spørgsmaal for Rigevægten i Europa mod Frankrigs Supremati, da Jakob II i det følgende Aar 7 Septbr. 1701 døde i sit franske Exil i St. Germain, og Ludvig XIV derved erklærede hans Søn under Navn af Jakob III for den rette Arving til England og de dermed forbundne Riger. Hermed var Handsken kastet til England, og Konflikten mellem Vilhelm og Parlamentet om den staaende Hær og Hjælpetropperne med det samme bortryddet; Vilhelm kunde nu faae alt, hvad han begjærede af det i begge Henseender, og, idet Ublandets Anliggender nu ikke længere betragtedes som England uvedkommende, faldt dets Interesse atter sammen med Hollands i sin af Frankrig truede Stilling, medens Vilhelm igjen blev Midtpunktet i Europas Koalition mod Frankrig.

Men under den Tyrde, der herved langt større end nogenfinde lagdes paa Vilhelms Skuldre, fuldbyrvedes af sig selv Tilnærmelsen mellem ham og Marlborough i deres Virksomhed, og som hans Befuldmægtiget fik Marlboroughs Afslutningen under sig af Alliancerne med Koalitionsmagterne.

Vilhelm havde saaledes givet Marlborough Sit, men som han vel var kommen tilbage til London d. 5 Novbr. 1701, grebes han nu ogsaa mere og mere af Følelsen, at Tiden stod for ham, da

¹⁾ Will. Coxe: Marlborough.

han skulde give Naturen Sit; og efter Nytaar 1702 forværredes hans Tilstand stadig, saa han tilsidst kun med Møje kunde holde sig i Sadlen paa sine Ridetoure. Da snublede hans Livhest med ham i Parken til Hampton Court d. 20 Febr., han kastedes ned, brækkede Kravebenet og hjørtes hjem; og under de aftagende Kræfter laa han saa hen, til Døden indfandt sig d. 8 Marts 1702, efterat Lægerne forinden paa hans spørgende Henvendelse til dem havde svaret ham bekræftende, at han ikke havde længe tilbage. Og med to Biller, som han sanctionerede paa sit Dødsleje, sluttede han sit Liv, der om Nogens havde været viet til Arbejde.

Af hans Nærmeste blandt sine Landsmænd havde han Abemarle og Auverqverqve hos sig, og endnu i Dødsstunden naaede Portland at komme til ham og modtage hans sidste Haandtryk.

Af Forholdet mellem Vilhelm III og Englænderne gives der, uden at berøre hans Karakter og Personlighed i Historien, følgende objective Skildring af F. W. Whyon i hans »Reign of Qween Anne 1876 (1,54)« :

„Der kan ikke være Tvivl om, at Annas Tronbestigelse betragtedes som en lykkelig Begivenhed af Nationens Masse, thi hun succederede en »ruler«, som med alt sit Talent for Gouvernement aldrig ganske havde vundet deres Affection som han gouvernerede, idet det eneste Baand, der havde knyttet Englænderne til ham, var deres Selvinteresse, og han kun var populær paa den kritiske Tid, hvor Nationen følte hans Habilitet og Energi som indispensable for dens egen Sikkerhed. I Begyndelsen vakte han en vis Enthousiasme som en protestantisk Fyrste og i Slutningen som en ivrig og vækkende Leder mod Frankrig, men derimellem ligge 11 Aar med Følelsen af, at han dog egentlig kun var en Usurpator og hans Regering kun taalt o. s. v.

VII.

Dronning Annas Tronbestigelse, hendes Taler derved og udmærkede Fremsigelse af dem. Bønfuldhederne for hende ved den Stilling, hun vilde give sin Gemal Prins Georg. Hendes Gunstbevisninger mod Marlboroughs; hans Dphøjelse til Hertug, og glimrende Sejre.

Jakob II havde i sine sidste Dage slaæet sig til Trappistordenen, og i dennes Forsagelse af det jordiske havde han paa sit yderste udtalt sin kristelige Tilgivelse af dem, ved hvis Forhold til sig han havde lidt mest, og derved nævnt sin Svigersøn Prinsen af Oranien, sin Datter Prinsesse Anna og den romerske Keiser. Prinsesse Anna kunde saaledes ikke siges at bestige Englands Trone med sin Faders Forbandelse, og det maatte indrømmes, at hun ogsaa efter hans Død kunde tage Kronen med mere »decency«. Og hvad hendes Skrupler angik med Hensyn til Prinsen af Wales, da nedfloges disse af de gjentagne Forsikringer fra Familien Marlborough, der nu saae sig ved Maalet for deres Bearbejdsler her.

Om Tronbestigelsen selv skriver Prins Georg til Frederik IV dateret St. James Haus 9 März 1702:

„Demnach es dem Allerhöchsten gefallen nach seinem unwandelbaren Rathschluß den König von Gros Britannien nach einiger tage ausgestandener schwachheit den 8ten dieses Sontags Morgen umb 8 Uhr aus dieser Zeitlichkeit abuberufen, und dadurch die Regierung dieser Reiche auf meine höchst geliebtesten Gemahl verfallen, maassen dieselbe erwehnten tages umb 3 Uhr Nachmittages proclamiret geworden, als habe Ewr. Maytt. davon so fort part geben wollen gar nicht zweiffelnd dieselbe werden vermögen der nahen anverwantnis hiervon allen Theil nehmen. Ich hoffe die affaires in Europa und die geschlossenen Bündnisse sollen durch diese Veränderung keinen abbruch leiden, sondern nur Gelegenheit geben Ewr. Maytt. darzulegen, mit was devotion ich hin und allenthalben verharren werde

Ewr. Maytt.

gehorsamer Diener

Georg.“

Men blev Annas Tronbestigelse, som der sagdes, hilft som en lykkelig Begivenhed af Englænderne, blev den ogsaa indviet af hende paa en glimrende Maade, der intet lod tilbage at ønske, idet hun proklamerede som Grundsætninger for sin Regering alt, hvad der indbefattede Landets Ære og Velfærd, og selv fremtraadte som en Incarnation af de Fremtidens Løfter, der saa tiltalende løde fra hendes Læber.

Med Hensyn til de nærmere Omstændigheder ved Prinsessens Tronbestigelse, beretter Whon, at den Nat, som Kong Wilhelm døde om Morgenstunden Kl. 8, sad Prinsessen oppe i St. James med sine Damer og modtog hver Time Beretning fra Kensington om Kongens Tilstand, indtil en Skare af „de sædvanlige Parasiter“ kom ilende og meldte, at nu havde han ubaandet og afgivet Kronen. Morgenen var særdeles smuk — „singularly fair“ — og „en blank Sol skinnede over Torhernes Parti“, „what a fine day it is!“ bemærkede Anna til Marquis Normanby, „the finest, Madam, I ever saw in my Life,“ gjensvarede han. Og da Gehejmraaderne saa derefter kom fra den afgaaede Konges Døds seng i Kensington til St. James for at bringe Dronningen deres Hylsing, var hun, siger samme Forfatter, forberedt til deres Modtagelse med nogle Sentenser, der meget fløgtigen vare udtænkte (framed) for denne.

I de Udtalelser, der her vare afpassede til hende, beklagede hun nu Kongedømmets Uheld og den store Byrde, som derved var lagt paa hende, og erklærede, at intet havde kunnet give hende Mod til at paatage sig Kronens Vægt uden hendes Bekymring for Beskærmelsen af Religionen, Lovene og Frihederne i sit Land, der vare saa kjære for hende som for Nogensomhelst, og det vilde være hendes Formaal ikke at spare noget Offer for at bevare dem, og samvittighedsfuldt at haandhæve Successionen i den protestantiske Linie og den ved Loven fastsatte Styrrelse i Kirke og Stat. Og med Hensyn til Vigtigheden af, at man modsatte sig Frankrigs exorbitante Magt, at hun ikke vilde tøve et Øjeblik med at meddele sine Allierede Forsikringen om sin Beslutning at forfølge Englands sande Interesse i Forening med dem, for at understøtte den fælles Sag.

Disse Løfter, fortsætter Whon, bleve paahørte med ublandet Tilfredshed, idet de afgaves af Anna med denne klare Stemme, der var hendes »best regal qualification«, og med Hensyn til denne Sødhed i Annas Stemme og hendes udmærkede Fremsigelse bemærker han, at hun havde modtaget Instruktioner i Udtalen af den berømte Skuespillerinde Mrs. Barry, og, idet hendes Stemme endnu til det sidste bevarede den samme Karakter, naar hun talte offentligt, tilføje vi efter Burton, at det ejendommelige ved den bestod i en Forening af „et kvindeligt Tonefald“ med et „distinkt og klangfuldt Udtryk“, og at denne Særegenhed ved den var iagttaget af Karl II, der var „ligesaa sølsom for Skjønheden i Lyden som i Udseendet“, og selv havde sat hende i Skole hos Mrs. Barry, for at hun af hende skulde lære at holde en Tale »to speak«.

Efter Gehejmeraadets Dimission foregik saa Dronningens Proklamation paa sædvanlig Maade om Eftermiddagen Kl. 3, og der var ikke en Stemme, der opløstede sig mod hende eller for Prinsen af Wales.

Den følgende Dag modtog Dronningen Parlamentets Hylning i lovale Adresser af begge Husene. Trede Dagen derefter indfandt hun sig i Parlamentet og holdt her sin første Regeringstale fra Tronen. Hun gjentog deri de Forsikringer, hun havde udtalt til Gehejmeraadet, og sluttede dem med at paaberaabe sig, at hun var sig bevidst at have et fuldt engelsk Hjerter, og at ville gjøre alt for Englands Vel og Lykke, og altid strengt og samvittighedsfuldt at skulle holde sit Ord. Talen blev hørt med den største Spænding, og medens de nu gjentogede Forsikringer indeholdt alt, hvad England kunde begjære, løbe de ikke i en fremmed Udtale, men i Sprogets skønneste Betonning, og Virkningen var betagende.

Marlborough sagdes at have indgivet Dronningen de personlige Paaberaabelser, ligesom Talen ogsaa var conciperet af ham, men naar Dronningen særlig fremdrog sin Henviisning til sig selv som fuld engelsk, da var det utvivlsomt ikke blot som en Modsatning til sin Forgænger, men ogsaa for dermed at aflægge en Bekjendelse af sig som Tory. Hun havde taget til Devise »semper eadem«, og blev hun ogsaa uforandret i den Henseende „den Samme“ gennem hele

sin Regering, gik dog denne i stigende Whigsk Retning, saalænge den bestemtes af Krigen og Marlboroughs Seire, indtil Dronningen brød med begge, og endte Regeringen med at give Koret til Torjerne.

Efter Tronbestigelsen var der tre Stats-handlinger, der forelaa til Udførelse, Kong Vilhelms Bisættelse i Westminster Abbedi, der foregik d. 12 April, og Dronningens Kroning sammesteds 11 Dage derefter, og saa Krigserklæringen til Frankrig og Spanien, der udstedtes d. 4 Maj.

Ved Siden deraf var der to Ting i Dronningens personlige Forhold, der trængte sig frem til Afgjørelse, den ene angik Spørgsmaalet om hendes Gemal, den anden om Marlborough og hans Familie.

Sit Dulle om at give sin Gemal Rgl. Rang maatte Dronningen opgive og henvisstes herved til den Anerkjendelse, Parlamentet vilde lægge for Dagen af hans Stilling, naar det sammentraadte, ved Forhandlingen om hans Pension, hvilket det da ogsaa gjorde paa det ærefuldeste, ved paa Dronningens Forslag at bevillige ham 100,000 £ aarlig og Afbenyttelsen af Kensington og Winchester Slotte; medens Dronningen selv oprettede en ny Post for ham som Overstkommanderende over Hæren og Flaaden med Værdighederne af Generalissimus og Storadmiral, og derhos tillige overdrog ham de 3 gamle Vresposter som Forstander for la chartreuse i London, Connetable af Dower Slot og Kommandant over de 5 Havne paa Kysten af England overfor Frankrig (Hastings, Dower, Hith, Ramnei og Sandwich). Med Stillingen over Flaaden forbandtes et Admiraltetsraad, og med Kommandoen over den engelske Hær ønskede man ogsaa at forene den hollandske under en fælles Overkommando som i Kong Vilhelms Tid. Til hvilken Ende Marlborough sendtes til Holland for at faae denne overdraget til Prins Georg, men saa selv blev valgt istedenfor Prinsen, og derved af Hollænderne og deres Allierebe tillagt en Gage af 10,000 £. Marlboroughs Biograf¹⁾ figer om Prinsens Stuffelse her, at hans »displeasure was inflamed by the malicious insinuations of Plessen the danish envoy«. Men har Prinsen ved Marlboroughs Hjemkomst sagt denne, at Plessen havde

¹⁾ Will. Coxe.

advaret ham mod at stole paa, at han vilde sætte hans Valg igjennem, da har Plessen ikke derfor gjort sig skyldig i ondftabsfulde Bestyldninger mod Marlborough, naar han ikke har tilstrevet Marlborough Udfalbet, som naturlig havde sørget for, at der ikke offentlig var noget at bebrejde ham herved, men derfor ligesuldt kan have ærgret sig over, at Plessen havde set ham i Kortene, som da ikke var første Gang. Men fastholdt Prinsen sin Mening her, og havde han tænkt sig at skulle profitere af Marlboroughs Ære som senere af Rooks ved Gibraltar forstaaes det let, naar Marlborough i sine Breve hyppig klager over, hvad han døjer for at berolige Prinsens »disappointed ambition«, der naturlig pirrebes desto mere ved Marlboroughs Sejre.

Vende vi os nu fra Prinsen til Marlboroughs, da møder os et andet Syn af, hvad Dronningen kan gjøre og gjør her Slag i Slag. Trede Dagen efter hendes Tronbestigelse faar Marlborough Hofebaandsordenen, som Dronningen holdt sin Trontale i Parlamentet, Dagen efter bliver han Generalcapitain ved alle engelske Tropper hjemme og ude, derefter følger hans Udnævnelse til Generalfelttøjmester. Og havde det vist sig umuligt for Prinsen at slaa Stillingerne sammen ved sin Hofftat, saa var intet nu til Hinder for, at Lady Marlborough godt kunde indbrage den ene Stilling efter den anden under sig hos Dronningen, saasom »groom of the stole, mistress of the robes, keeper of the privy purse«, hvilke tilsammen lønnes med 7,500 £. Der lades imidlertid ikke Tvivl om, at Lady Marlborough har givet Dronningen at forstaa, at hun burde belønnes med en offentlig Paaskjønnelse for alt, hvad hun havde været for hende, men at dette ikke har været til at sætte igjennem; thi ved Overdragelsen af disse Stillinger beklagede Dronningen, at hun ikke ogsaa kunde vise sin Anerkjendelse af hende ved en Gave af Kronen, da hendes Forgængere i den Henseende havde taget Kronens Midler saa stærkt i Beslag, og derfor maatte bede hende tage til Takke med et aarligt Tillæg paa 2000 £ af Privatkassen. Dette Tilbud fandt Ladyen imidlertid klogest ikke at modtage for Tiden, »da hun og hendes Gemal allerede havde nydt saameget af Dronningens Gavnildhed, at det vakte Opsigt«. Sammen hermed stoffede

hun sig imidlertid en høfligere Stilling hos Dronningen, der mindst af alt skulde synes at ligge for en Kvinde, idet hun efter Portland fik sig udnævnt til Skovrider paa Livstid ved Windsor Park — »ranger for Life of Windsor Parc« — efter et oftere udtalt Ønske om at kunne faae den smukke Skovriderbolig til Afbenyttelse. Til Forældrenes Udnævnelser og Bestænkelse kom naturlig Børnenes, og af de 4 Døtre, Henriette (Harrøet), Anna, Elisabeth og Mary, udnævntes de 2 ælste til »Ladies of the bedchamber«, og alle 4 fik hver 10,000 £ til Udbyr ved deres Giftermaal.

Imidlertid ventede Hertugtitelen endnu paa Marlborough efter den Anledning, som Udfaldet af hans Sommerkampagni maatte give til at conferere ham den, og efter at denne var forløbet særdeles heldig med hans Operationer ved Neberhin og Maas, kom han tilbage til London d. 28 Novr., hvor Underhuset festlig lod ham modtage ved en Komité, og Dronningen tre Dage efter under 2 Decr. forkyndte Gehejmeraadet, at hun havde til Hensigt at ophøje Marlborough i den hertugelige Stand i Henhold til hans sejrige Træfninger over de Franste i Neberlandene, hvorved han havde spredt det 40aarige Trylleri af de franste Vaaben i Europa, og givet sine Landsmænd den stolte Selvbevidsthed, at naar de bleve godt anførte, vare de de franste Soldater ligesaa jevnbyrdige, som deres Forfædre havde været.

Udnævnelser blev modtaget med offentlig Bifald efter den Stemning, der var oppe for Marlborough, medens Lady Marlborough anstillede sig, som om det ikke var hende behageligt, saaledes at skulle høre til de fornemste i Landet udenfor Kronen, hvorimod Marlborough skrev til Dronningen, at han ikke havde Formue nok til at beklæde denne Stilling. Denne Hindring havde Ingen tænkt paa, men saa overraskende Erklæringen end var, kunde Hensigten med den ikke misforstaaes, og efterat Dronningen havde erkendigt sig hos rette Bedkommende om den Tilgift, man havde tænkt sig til Udnævnelser, tilføjede hun, idet hun communicerede Underhuset denne, at det var hendes Bestemmelse dermed at forbinde en aarlig Pension paa 5000 £ af Postkassen, og da hun ikke kunde fastslaa den uden paa sin Levetid, men ønskede at den bestandig maatte følge den Marl-

borough her tillagte Værdighed, var det hendes Haab, at Huset vilde imødefomme hendes Ønske, og tage Bestemmelse om, at Pensionen saaledes kunde sikres for de her indlagte Fortjenester.

Man havde nok haft med Ublændinge at gjøre som Favoriter i Kong Vilhelms Tid, men man skulde nu gjøre Begyndelsen med at se, hvilke Vexler en Englænder kunde trække paa Kronens Gunst, naar denne stod ham aaben paa videste Gab, og Begyndelsen var overvældende! Forflaget fremkaldte et stormende Brebesubbrud i Parlamentet over de Indtægter, som Marlborough opbar, og den Raade, hvorpaa han monopoliserede den Rgl. Raade for sig, og i den »stupor of surprise and disgust«, som greb Huset, samt Marlborough i et Øjeblik fra en beundret Hæros til en graadig Sykofant, der brugte Dronningens Gædelmodighed til at dække sin Kvalhøst, og der faldt de skarpeste Ord om hende som svag, taabelig og latterlig for det Andragende, hun var kommen med for Marlborough om at tildele ham en national Belønning, som det ene tilkom Parlamentet at foreslaa. Marlborough mærkede, at han havde ført sig fast, og at hans Pengegriffthed overdæmpede hans Ry for Digtighed, og fik hurtig et nyt Budskab sendt fra Dronningen til Huset, at han havde bedet om, at Hds. M.s Forflag til hans Gunst maatte tages tilbage. Hvortil Huset svarede, at det for Præcedensens Skyld ved Rgl. Gaver beklagede, ikke at have kunnet opfylde Hds. M.s Ønske. Pensionen perpetueredes saaledes ikke, og Marlborough fik en Paamindelse om at gaa forsigtig frem med sine Henfigter, uden at stole paa sin Situation.

Det Hertugelige Patent til Marlborough, der udstedtes 14 Decbr. 1702, lød paa hans Udnævnelse til

»Marqvees of Blendford and Duke of Marlborough«.

Med denne offentlige Jdmyggelse, der her fra Parlamentets Side knyttede sig til Marlboroughs Dphøjelse, skulde der imidlertid et Par Maaneder efter ind i det nye Aar forbinde sig en Sorg af en anden Art, for hvilken han ingen Dprejsning skulde faae i sit Liv, idet hans eneste Søn John bortreves af Kopperne i Cambridge 20 Febr. 1703 i sin blomstrende Alder af 17 Aar. — Men Sønnens Død formindskede ikke Faderens Videnstabs for Krigenes Ære og Binding.

Vi skulle ikke fremdrage Rækkefølgen af de store Sejre, hvortil Marlborough som Hertug har knyttet sit Navn, og som have gjort ham saa anset i Krigshistorien, medens de have kastet en Glans over hans Folk, der hører til dets mest fremtrædende Minder, og lader det med Stolthed se tilbage paa disse, og dermed ogsaa paa en Gjeld der hviler paa deres Stat til en Erindring fra de enorme Bekostninger, som denne den Gang afholdt med sine Vaabensvælder for at gjerde om de politiske Forhold i Europa¹). Men overfor de Berømmelser og Berigelses, der fulgte Marlborough paa hans Krigerbane fra og til dem, ville vi her kun berøre de to betydeligste af disse for ham selv og for hans Tid, Sejrene ved Blenheim (Hochstädt) og Ramellies.

Sejren ved Blenheim vandt Marlborough 13 August 1704 i en af Somrens varmeste Dage efter en Kamp af ham fra Morgen til Aften i Forbindelse med Prins Eugen mod de forenede Franke og Bayersere, der efterløb Sejrherrerne en Valplads med 30,000 Døde og Saarede og dertil 15,000 Krigsfanger, der faldt i deres Hænder. Sejren, der kom Kejser Leopold særdeles til gode, friede Wien for en fjendtlig Besættelse, og Marlborough honoreredes af Kejseren med Fyrstendømmet Mindelheim, hvoraf han senere ophøjedes til Rigsfyrste. Først mod Slutningen af Aaret begav Marlborough sig tilbage til London, og hans Modtagelse svarede til den Maade, hvorpaa han nu gjensaaes, thi han mødte med sine Krigstrofæer fra Blenheim, hvortil i første Række hørte den franske Hærsfører fra Slaget, Marfkal Tallard og med ham 27 fornemme Franke, efterfulgte af deres Medfanger, og Masser af erobrede Faner, Standarter og Kanoner. Og med Erfaringen for sig fra Parlamentet forrige Gang, viste Marlborough nu, at han ikke blot forstod at møde i et Triumftog for sine Landsmænd, men ogsaa at fordele Rollerne paa den rigtige Maade ved sin Triumf mellem Dronningen og Parlamentet, saa begge her mødtes, som af sig selv, i fælles Ære og Paaskjønnelse af

¹) Om disse Sejre siger Whon i sin «Reign of Queen Anne» (1,277): «immortal glory and a debt of fifty millions Sterling are all that survive to us from the fields of Blenheim, Ramellies, Oudenarde and Malplaquet.»

ham, idet Dronningen indskrænke sig til at fremhæve de store Fortjenester, som Marlborough ved sine Sejre havde indlagt sig af Europas og Protektanernes Stilling, hvorpaa Parlamentet udtalte det som sit Ønske, at Hds. M. ogsaa vilde paaskjønne disse Fortjenester med en Dotation til ham, der kunde være et Vidnesbyrd om Nationens Erkjendtlighed, og da Dronningen saa havde foreslaaet, at Krongodset Woodstock maatte tildeles Marlborough som en saadan Hædersgave med dets derunder liggende 100 Høstaber, og Forslaget med Tak var modtaget af Parlamentet, vedtoges dette ved en Akt af 14 Marts 1705. Hvortil Dronningen føjede den Erklæring, at der her paa fgl. Bekostning skulde opføres en Bygning, der var Marlborough værdig, hvilken saa overdroges til den ansete Bygmester Vanburgh¹⁾.

Et Par Aar senere vandt Marlborough Sejren ved Ramellies 12 Maj 1706, som befriede de Spanske Nederlande fra at blive erobrede af Ludvig XIV. Og under Indtrykket af den entusiastiske Sejrsfølelse, der nu greb om sig i England, androg Parlamentet hyderligere paa, at den Marlborough tillagte Hædersgave af Domænet Woodstock med Blenheim's tilhørende Bygninger til evige Tider

¹⁾ At det var Lady Marlborough, der havde indgivet Dronningen Tanken om Bygningen af Blenheim, lader sig ikke betvivle, som ogsaa at Navnet er kommet fra hende til at forevige Sejren; og var det unægteligt foredelagtigere for Marlborough at faae en Sejrsbygning rejst for sig til eget Gje end efter Ludvig XIV's Exempel at have faaet sin Nyterstatue opført paa en Sejrsplads i London, skulde Bygningen ogsaa ved sit Anlæg træde frem som et storartet Monument, oprejst af Kgl. Haand, hvissaaarsag Mobellen til den opstillede i Galleriet i Kensington Slot, og Dronning Anna personlig i de første Aar tog sig meget af den, og den selv anlagdes i saadanne Dimensioner, at der ved Udgangen af Aaret 1709 var medgaaet 200,000 £ til den. Men hermed stillede den nu væsentlig i Vero under Forandringen i Lady Marlboroughs Stilling til Dronningen, der ogsaa efter Marlboroughs Unaabe udsædte et udtrykkeligt Forbud u. 1 Juni 1712 mod alle videre Udgifter til den; herved forblev et Beløb af 12,000 £ ubetalt, som Vanburgh havde kjøbt Materialier for, men da man præsenterede Marlborough denne Regning, erklærede han ikke at være pligtig til at betale noget. Om Bekostningen af Bygningen ved sin Afslutning habes der en Beretning, at den beløb sig til 300,000 £, hvoraf 60,000 £ skulde være komne paa Marlborough til dens Fuldbetalelse.

skulde nedarves i hans Familie, hvilket Dronningen med Glæde bevillegede; ligesom Parlamentet ogsaa paa sin Side med Glæde optog Dronningens tidligere Forslag om at perpetuere Pensionen for Marlborough paa de 5000 £ af Postkassen, hvorhos det ogsaa bestemtes paa Marlboroughs Andragende, da han nu var sønneløs, at Domænet fra hans Gemalinde skulde gaa i Arv til hans nærmeste mandlige Arving paa Spindesiden.

Sejren ved Ramellies var den sværeste for Marlborough, idet han selv to Gange derved maatte frelses fra Dødsfare, og Slaget stillede sig saa tvivlsomt, at det væsenligt vandtes ved Udslaget af de danske Hjælpetropper, da de havde indhentet Kamppladsen, hvorom Whon siger (I, 405): »the Danes fell with irresistible fury upon the flank of the French horse, (and) seven squadrons boasting the proud name of »invincibles« were chased by the Danish hussars into a marsh and cut to pieces«. I hvilken Anledning det engelske Parlament ej heller undlod at bevise Hjælpetropperne sin Anerkjendelse, og Marlborough sendte Frederik IV en Takskrivelse for dem, ligesom ogsaa Dronning Anna selv udtalte sig til Kongen med særdeles Berømmelse om den Andel, der skyldtes dem i Slagets glimrende Udfald.

Den herom af Dronningen affendte latinske Skrivelse er dateret „Windfor d. 17 Juni 1706“, og lyder saaledes:

»Iam dudum licet Majestati Vestræ nunciaverit Fama, quanta strage duodecimo die mensis elapsi juxta Ramelin fusæ sint conjunctæ Hispaniarum et Galliarum copiæ, quantamque gloriam sibi acqviesciverint Legationes Daniæ, Nostri tamen esse duximus hisce literis Majestati Vestræ notum facere, quantum auxilia ista invictissima de Nobis Foederatisque Nostris meruerint, æqvum enim est, ut qui sub vexillis Nostris tam fortiter dimicarunt, debita laude a Nobis cumulentur. Non satis quidem mirari possumus, quod milites tam longo itinere prope confecti tanto ardore in aciem irruerunt, sed conspectus hostis novas dedit vires, nec citius illum viderunt quam fugabant.«

VIII.

Prinsens Helbred. Den danske Mediation i Krigen. Det Lybækkse Stift. Ophidselsen mod Prinsen som Storadmiral. Prinsens Sygdom og Død. Det endelige Brud mellem Dronningen og Hertuginde af Marlborough.

Hele Somren efter Dronningens Tronbestigelse havde Prinsen lidt af asthmatiske Anfald, men var mod Slutningen af August bleven bedre, og det blev nu bestemt, at Dronningen vilde gjøre en Rejse med ham til Bath, og derved først besøge det hende saa kjære Dr^eford, hvor hun da ogsaa fik en meget sympathetisk Modtagelse, og Prinsens paa hendes Begne ikke mindre; og Rejsen saa videre fortsattes til Bath, hvor Erindringen maatte paatrænge sig Dronningen om den Maade, hvorpaa hendes Ophold her i 1688 havde grebet ind i hendes Liv, da hun nu sad paa Englands Trone; og Lady Marlborough, der naturlig havde foranstaltet Rejsen, kunde saaledes fejre sit Gjensøg her som en Triumf for sit Raad den Gang. Om hvor misfornøjet Prinsens da var kommen hjem, have vi set hans egne Ord, og hvor langt det var fra, at han nu vandt noget ved Besøget, kunne vi slutte af hans tiltagende Svagthed derefter, som tog saaledes overhaand, at han blev betragtet »as a dying man«, saa Parlamentet, da det samledes ved Aarets Slutning, havde' havt let ved at votere ham den store Pension efter Dronningen med de Udsigter, der vare til hans Liv.

Prinsens havde ladet Plessen kalde til sig, for at raadsføre sig med ham, naar Parlamentet samledes, og hvor stor Dronningens Bekymring havde været for Prinsens, ses af at Frederik IV, da Plessen kunde tilmelde ham, at det var noget bedre, sendte Dronningen sin Rykønsning dertil, hvorfor Dronningen u. 30. Decbr. takkede Kongen i nedenstaaende Linier:

«Comme je l'aime avec la tendresse que je dois, rien ne me peut causer plus de joy'e que la continuation de sa santé et l'on ne me peut donner de plus grande satisfaction que y prenant part que Vous faites.»

Men hvorvel Prinsen var bedre, viser dog et Brev fra Plessen til Grev C. Reventlow af 27 Januar 1703, at hans Sygdom langt fra var overstaaet, og at han fremdeles led af en »*pesanteur de sa tête sans parler de sa poitrine, qvi est toujours chargée et ne luy permit d'être assis.*»

Derefter kom Prinsen sig imidlertid, og Burnet skildrer ham i det hele som rasere efter hans Gemalindes Tronbestigelse, saa han »*the last years of his life seemed to bee rocovered to a better state of health.*» Ved sin Ankomst til England var det naturligt paalagt Plessen at sætte Høffet i Rådskab om den engelske Udenrigspolitik i det hele, og om Danmark i et vist Spørgsmaal, der ikke nærmere betegnes, kunde gjøre Regning paa Englands Understøttelse. Med Hensyn til det første Punkt skriver Plessen til Grev C. Reventlow u. 7 Novbr. 1702, at det nu er som for tyve Aar siden, da han først kom til England, at Englænderne ikke bekymre sig om de udenlandske Affærer eller Konjunkturere i Europa, uden for saavidt de kunne true dem med Fare i en eller anden Henseende, og at det fremdeles hører til Hovedartiklerne, at England alene skal værge sig mod en despotisk Regering og have sin Handel i Sikkerhed; og med Hensyn til det første frygter man intet for Tiden, da »*la Reine estant Anglaise tout autant de coeur et d'ame que de naissance, et zelee Protectrice de l'eglise Anglicane;*» og det er alene for deres Handels Skyld, at Englænderne nu have erklæret Krig, fordi de have været udelukkede fra det nye spanske Kongevalg, og ere i Frygt for deres Kolonier, og (dertil) ere opbragte over den franske Konges Gunst for Prinsen af Wales.

Hvad Spørgsmaalet angik om Englands Understøttelse af den danske Politik i den foreliggende Sag, siger han, at der intet kan udrettes herved gennem Prinsen og Dronningen, ikke fordi Hs. Mgl. H. jo vil gjøre alt for at tjene Kongen og sit Fædreland, om det saa skal være »*au prix de son sang et de sa vie*«, men fordi Stillingen her i den Henseende er saaledes, at Kongen kan haabe alt »*de la bonne volonté de la Reine et du prince sans conter pourtant surement sur quelqve realité dans l'affaire, dont il est qvestion, n'ayant les mains libres a cause de la forme du gouvernement.*»

Prinsen længtes imidlertid efter at lade sin Stilling komme sit Fædreland til gode. Og da der efter Marlboroughs Sejr ved Blenheim viste sig Udsigt til en Overenskomst mellem de krigsførende Magter, og Søstaterne vare Hovedet i Koalitionen mod Frankrig, tilskrev Prinsens Frederik IV, at der i saa Fald kunde blive Tale om at overdrage Danmark Mediationen, og henviste i den Henseende til Plessen som en Mand, der vilde være vel stiftet til at repræsentere Danmark derved. Frederik IV greb med største Begjærlighed denne Udsigt, og trængte ind paa Prinsens om nærmere Underretning desangaaende, men ligesom han strax i et Brev af 19 Decbr. 1704 henviste til Plessen heri, gjorde han dette ogsaa senere paa de gjentagne Pressioner, og i et Brev af 27 Juli 1705 skriver han, at hvormeget end det kgl. Arbejdes og „des geliebten Vaterlandes Aufwuchs“ er ham „an das Herz gebunden“, kan han dog ikke betro denne Sag til Papiret, men skal imidlertid ikke unblabe at vigilere over alle de »mouvements«, der fra den bekjendte Side (Sverige) maatte blive gjorte. Og i August Maaned ses ogsaa Plessen at rejse frem og tilbage mellem Prinsens og Kongen i denne Sag. Hvorefter Prinsens i et Brev af 14 Septbr. 1705 bevidner Kongen med Hensyn til Mediationen, at han „wie jederzeit an Dero interesse mit unermüdetem Eifer attachiret sein werde“.

Det er kjendeligt, at Prinsens nu er, og længe har været uden Underretning, og intet meddeeler om Sagen, fordi den ingen Fremgang gjør. Og naar det i høj Grad maa være tvivlsomt, hvorvidt Marlborough virkelig i sit Hjerte efter Sejren ved Blenheim, der havde givet ham et Hjørstendsomme i Tyskland og et Kongeds med et dertil vordende Slot i England, — var stemt for Freden og villig til at opgive Krigens Ære og Fordele for sig, da ligger det meget mere nær at antage, at det hele Mediations-Spørgsmaal kun har været en Manøvre af ham, der blev sat i Gang som en Simulation mod Dronningen og Prinsens, for derved at dæmpe dennes »displeasure« over hans Sejr. Og han ses ogsaa ligesom at afkaste Masken i denne Henseende, da Sejren ved Ramellies bragte Ludvig XIV u. 21 Oktbr. 1706 til at lade Kurfyrsten af Bayern forebringe Sømagterne sin Stemning for Fred, og det da erklæredes af dem for en politisk

Daarftab at opgive den Magtftilling man havde paa Haanden. Og i hvilken Grad Marlborough herved drog England med fig, vifer det Kamaftrig, fom opløftedes der mod enhver Tanke om Fred, ogfaa fra Kirkens Side.

Men til samme Tid, fom Mediations-Spørgsmaalet her henhøbe for Danmark, fik Prins Georg ved Dronningens Biftand Lejlighed til at fuldende en Ordning for Kongehuset mellem Frederik IVs Broder Arveprins Karl og den gottorpffe Prins Christian August, en Broder til den ved Elifow 19 Juli 1702 faldne Hertug Frederik. Befidderen af det Lybælfte Stift, den faa kaldte Fyrftbifkop August Frederik, var nemlig død i Cutin 2 Oktbr. 1705, og der havde allerede i 1704 forinden Bifkopens Død været Tale om, at Sømagterne, for at afværge en Krig mellem de to nævnte Prætendenter, vilde give Prins Karl en Pension for at cedere fin Ret. I Henhold hertil blev der faa det næfte Aar u. 8 Marts 1706 indgaaet en Overenskomst med dem om en livsvarig Pension til Prins Karl, fom fkulde udredes med 2000 £ af England og 10,000 fl. af Holland, hvorefter Slottet i Cutin fkulde rømmes af de Danffe, der havde befat det efter Bifkopens Død, og afgives til Prins Christian August, fom faa fteete d. 11 April 1706 i Dronning Annas Navn med Forbehold af hderligere endelig Afgjørelfe¹⁾.

Samme Aar vedtog Parlamentet dets meft indgribende Statsaft under Dronning Annas Regering, hvorved Unionen fastfloges af England og Skotland, og det bestemtes, at begge Lande til gjensidig Betryggelse og Udvikling fkulde forenes til en Stat med fælles Parlament, men med Bibeholdelse af hvert Lands færlige kirkelige Forhold og Institutioner. Unionen ffunctioneredes det næfte Aar d. 27 Januar 1707, og dermed fuldbhørredes Tanken om det Storbrittanniffe Drige, der endnu ved Kong Vilhelms Død beftæftigede ham fom et politift Problem, han havde villet løfe.

For Danmark, eller rettere for Prins Karl, fandt nu ogfaa Spørgsmaalet om Bifpedømmet Lybælf fin Afslutning, idet Prins Karl afgav en formelig Renunciation paa Stiftet, og Kejferen der-

¹⁾ Bemmetoftes Hiftorie, II, 183. 184.

efter bekræftede den gottorpffe Prins i Besjiddelsen af det. I den Anledning tilsendte Dronning Anna Frederik IV nedenstaaende Skrivelse, der afgiver et Bevis paa den Kjærlighed til Danmark, hvori hun forenedes med sin Gemal, og er et Udslag baade af hans Kjærlighed til sit Fædreland og af hendes Kjærlighed til ham.

Skrivelsen er dateret fra Kensington 21 Marts 1707.

»Cest avec tant de plaisir, qve j'ay entendu par mon Envoyé extraordinaire le consentement, qve Vous avez donné a ce qve je Vous fis proposer dans l'affaire de l'evêche de Lubec, que je n'ai pas voulu tarder en Vous remercier. L'interest, qve je prens a tout ce qvi Vous regarde et Votre maison, me fera toujours employer mon credit pour procurer qvelque juste satisfaction a mon Neveu le prince Charles et ne me laissera pas perdre aucune occasion, ou je puisse contribuer a la sécurité de Votre Etat. C'est ce dont je Vous prie d'être persuadé et croire qve je suis, Monsieur, mon Frère et Neveu,

Votre très affectionnée Soeur et tante

Anne R.

Prins Georgs Liv nærmede sig imidlertid sin Afslutning, og som han i Foraaret 21 April 1708 havde fyldt sit 55de Aar, indtraf hans Død nogle Maaneder derefter. Den sidste Berøring, vi se af hans Forbindelse med Hjemmet, er en Anbefaling til ham af 24 April 1708 for Equipage- og Feltsjømester Ole Subichær, der har faaet Permission paa 2 Aar, for at gjøre Tjeneste i den engelske Flaade. Og til de Glæder, han endnu tog med sig herfra, tør vi med hans patriotiske Følelse regne de danske Hjælpetroppers hæderlige Deltagelse i den nye Sejr ved Dubenarde 11 Juli 1708, uanset hans Stemning i den Henseende med Hensyn til Marlborough selv. Men for sit eget Vedkommende skulde han ikke gaa bort med Glæde i sin Stilling efter de Forhold, der vare indbragne i den. Thi medens Marlborough staaede en ukjendt Trigsberømmelse til Lands for sit Folk, havde Flaadens Bestyrelse under ham været ledsaget af store Uheld og Tilfætninger, og var han end uskyldig i disse, forsaavidt som de hidrørte fra de store Forlis, som Flaaden led ved de vold-

somme Storme, der rasede i Europa i Slutningen af 1703 og gjen-
 toge sig i 1706 og 1707, saa bliver ogsaa Ulykken tilregnet den
 uheldige Haand, der forfølges af den, og stod han end nok saameget
 udenfor de Besvigelser, der foregik ved Udrustningen, og de For-
 sammelser, der skete ved Convojerne, og de Anker, der rejstes mod de
 Kommanderende ved Søoperationerne, saa gif det dog altsammen
 under hans Navn; og, hvad der var det værste for ham og
 forstørrede og ophidsede Angrebene paa hans Stilling, var at
 Kampen i Regeringen mellem Whiggerne og Torjerne her samlede
 sig om Flaaden, idet Whiggerne, som med Marlboroughs Seire og
 Godolphins kloge Finansbestyrelse nu herskede over Hæren og Mini-
 steriet, ogsaa vilde erobre Flaaden, hvor Torjerne havde deres
 Støtte i Prinsens, og Whiggernes Angreb paa ham navnlig vare
 rettede mod Marlboroughs Broder Admiral George Churchill, der
 var Prinsens Betroede, og i alt saa forskjellig fra Hertugen, at man
 sagde, at det var ubegribeligt, at de kunde være Brødre. Det var derfor
 Hovedsagen for Oppositionen at faae ham ud af Admiralitetsraadet,
 og samtidig med, at Godolphin forestillede Dronningen Nødvendigheden
 af, at Prinsens trak sig tilbage for Klagerne over Bestyrelsen, skrev
 Marlborough til sin Broder, at han baade for Prinsens Skyld og
 hans, ikke mindre end for sin egen, maatte forlange, at han tog sin
 Afsted fra Prinsens Raad, forinden Parlamentet nu traadte sammen.
 Og siger Burnet om det her foretagne Skridt: »this event and the
 appointment of a new commission in which the name of Marlbo-
 roughs brother not occur, cleared the political horizon of the im-
 pending storm.«

Med disse Rivninger i Prinsens Stilling, hvori Dronningen
 saaledes inddrog, forbandt der sig endnu større i Dronningens
 egen, idet Lady Marlborough her var styrket fra sit personlige Herre-
 domme over Dronningen af dennes Kammerfrue Mrs. Masham
 (Abigail Hill), i hvem Dronningen havde fundet en sympatetisk
 Personlighed mod Hertuginde; og det falbt af sig selv, at dennes
 Stilling endnu gjorde Krisen sværere for Dronningen. Men da
 kom pludselig Forværrelsen af Prinsens længere Upasselighed, der
 hendrog begge fra deres ydre Forhold til de smertefulde Lidelser,

som Prinsfen nu maatte stride med, og til hendes rørende Pleje af ham under dem.

Det var en Gjentagelse af Prinsens oven berørte Tilstand efter Tronforandringen, der nu kom til Udbrud i de første Dage af Oktober med stærke asthmatiske Spændinger og dermed forbundne lethargiske Anfald. Og under en kort Vebning af hans Sgghdom gjorde man et Forsøg med at bringe ham til Windsor, men uden videre Virkning, og efter at være vendt tilbage til Kensington med ham, tog Hosten til med Blodspytning og intermitterende Besvimelser, og Torsdag Morgen 28 Oktbr. begyndte Dødskampen, hvorefter han ubaanbede Kl. 2 om Eftermiddagen 1708.

Om Prinsens Død affendte den danske Envoyé i London Etatsraad Matthias Baltasar von Waldersee u. 29 Oktbr. (7 Novbr.) følgende Indberetning til Frederik IV:

„Ich muss leider ein überbringer der längst besorgten traurigen Zeitung von Sr. hoheit Prinz Georgens von Dännemarc tödtlichen hintritt sein, und hiemit allerunterthänigst berichten, daß nachdem der höchst ermeldter Prinz vor etlichen tagen einen abermaligen Anstoss von Ihrem gewöhnlichen übell gehabt sich darauf unterschiedene gefährliche symptomata, als Schwulst, Lethargi und convulsiones der Nerven (ein-)gefunden, welche zwar am Dienstag Abends und folgenden Mittwoch sich zu verlihren geschienen, Donnerstag Morgens aber als gestern mit solcher Violenz wieder (ge)kommen sind, daß Seine hoheit gegen 2 Uhr Nachmittages Ihren geist aufgegeben. Wie nun Ewr. Maytt. durch diesen todesfall einen hohen und nahen Anverwannten — verlihren, haben Sie — zugleich aber auch nebst Dero Egl. haufe einen treuen und, so viehl Ich verspüren könne, wohl intentionirten freund verlohren. Ihre Maytt. die Königin, welche, wie bei allen vorigen so auch dieser lezeren Krankheit, Tag und Nacht an des Prinzen Seite geblieben, sind nach Sr. hoheit absterben in meinung, Sie wären nicht ganz todt, sondern es sei noch hoffnung zu Ihrem leben übrig, — und sind Sie — mit der größesten mühe von Ihnen alhero nach St. James zu bringen gewesen, und fürchten die medici es dürffte das bishero stete wachen und angften nebst dem

igo schmerzlichen Betrübniß Ihr. Maytt. nicht ein geringes übell zuziehen.“

I et følgende Brev af ⁵/₁₆ Novbr. beretter han, at Dronningen gaar til Hampton Court, indtil hendes Værelser i St. James ere overtrukne med Sort. I samme Brev skriver han, at det gamle Forhold mellem Dronningen og Hertuginde er nu „völlig“ retablirt, idet han derved har ladet sig stufte af den Theaterdemonstration, som Lady Marlborough satte i Scene, for at vise, at hun endnu i Virkeligheden havde sin gamle Magt over Dronningen, ved at hun fik hende bort efter sig fra Prinsens Lig.

Om Prinsens Død tilsendte Dronningen Frederik IV følgende Skrivelse; dateret St. James 9 Novbr. 1708.

Monsieur mon Frère et Neveu.

»C'est avec une extreme douleur, qv'il faut Vous apprendre la triste nouvelle de la mort de mon très cher epoux le Prince Votre oncle. Comme il avoit été fort indisposé depuis quelque tems, l'attent de ce malheur devoit m'avoir preparée a le supporter avec plus de fermeté, mais je me trouve obligée d'avouer a Votre Majesté, qve la perte de tel mari, qui m'a aimée si passionnement et si constamment, m'est trop accablant pour la pouvoir bien soustenir. Votre Majesté qui a toujours eu tant de part a son affection, jugera aisement de mon affliction, et m'excusera, si dans la tristesse, ou je suis, je n'ajoute davantage a présent, qve mes vœux au ciel, qv'il Vous preserve long tems d'aucune funeste Evenement, et qv'il Vous comble de toute sort des prosperités, comme je Vous les souhaite de tout mon coeur.«

Votre très affectionnée Soeur et tante

Anne R.

Frederik IV tiltraadte sin Hystrejse til Italien sibst i Oktbr. 1708, og det er muligt, at vi af Plessens Forsinkelse efter hans Afrejse kunne forklare os, at Plessen ikke ses at være kommen til Prinsen, før han laa paa sit hjerste. Men har Døds Kampen været haard for Prinsen med hans Andensød, lettede Plessen ham den

og saa her saa godt, han kunde, ligesom han havde lettet ham Kampen i Livets Forhold, og han ubaandede i Plessens Arme. Ved Visføttelsen, som foretoges 16 (27) Novbr. i Karl II's Kapel i Westminster, gif Plessen alene for sig selv som »grande maitre de la garderobe de S. A. R.»

Med Hensyn til Prinsens Død indberettede Waldersee strax u. 2 (13) Novbr., at der ikke forefandtes nogen testamentarisk Disposition, og foruden Prinsens Juveler saa godt som intet Efterladenskab, da man havde bebyrdet ham med saa mange Betjente og Pensioner, at han umuligt havde kunnet saa noget tilovers, som havde kunnet lægges tilside. Og hvad Opgjørelsen angik til Arvebelingen, da traf det saaledes ud med Aabningen af Prinsens Cabinet i Kensington, at Plessen først 24 Juni (5 Juli) kunde underrette Frederik IV om, at den Formue efter Prinsen, som vilde tilfalde Arvingerne, kunde anslaaes til 39,000 £, men at Boet efter Landets Lov ikke kunde sluttes før ved Aarets Ende.

Det her nævnte Beløb for Arven reduceredes igjen til 36,000 £, hvoraf den ene Halvpart vilde tilfalde Dronningen, den anden Prinsens egne Arvinger. Arven i de 300,000 Rbd. af Prinsens, der fra det gottorpste Pant vare gaaede over paa Englands Garanti, kom slet ikke for.

Vi kunne ikke afflutte Traaden her i Prinsens Historie, uden at berøre det videre Udfald af den personlige Situation, hvori denne ender mellem Dronningen og Hertuginde af Marlborough. Der hengik et Par Aar fra Prinsens Død til Dronningens Afstedigelse af Hertuginde, men i dem er Hertuginde's Historie i den Henseende væsentlig kun en Samling af de Skandaler, hvormed hendes Forbitrelse mod Dronningen begyndte og endte. Og Begyndelsen i den Retning, hvori hun her fortsatte, var allerede gjort ved Takkefesten for Sejren ved Dubenarde, som hun bivaandede med Dron-

ningen, og hvorved hendes Jaloufi mod Mrs. Masham brød ud paa det voldsomste, fordi Dronningen ikke havde taget de Juveler paa, som hun vilde, men andre, som hun antog, at denne havde foreslaaet hende, og i Bognen til Kirken og i Kirken selv, hvor hun kunde det under Tjenesten, havde hun overøst Dronningen med Brejbelsler, fordi hun saaledes tilfidesattes, og da Dronningen saa havde villet tage til Gjenmæle mod hende, var hendes Ustyrlighed gaaet saa vidt, at hun havde bedt Dronningen — holde Munden! Hvad hun forlangte, skulde efterkommes, og da hun havde sat sig i Hovedet, at ville have en Lejlighed i St. James, som Dronningen havde bestemt til Mrs. Mashams Søster, paastod hun, at den var lovet hende, og da hun ikke kunde faae den, udbrød hun i Haan over, at man vilde nægte Marlborough saadant et Hul for alle de Tjenester, han havde gjort. Hvad hun troede og dømt, skulde foreskrives Dronningen, og da hun brugte sine Oplæsninger for Dronningen til at moralisere og politisere for hende, kunde man ved Lejlighed ude i Forgemakket høre hendes stingrende Stemme, hvormed hun foreholdt Dronningen, hvor taabeligt det var at holde med Toryerne, og at det var Stupiditet af hende, at hun ikke kunde erkjende Rigtigheden af, hvad hun sagde og af Whiggernes Anstuelser. Og hvad Dronningen særlig skulde bringes til at indse, var de Fortjenester, hun havde indlagt sig af hende, og i en Pakke Papirer, hun afgav til Gjennemlæsning for Dronningen, nedskrev hun en Fortegnelse og Forklaring af de Tjenester : de Belgjerninger, som hun i 26 Aar havde bevist Dronningen. Hun havde modtaget en bestemt Erklæring af Dronningen, at „det var umuligt, at hun nogenfinde kunde gjenvinde sin tidligere Gunst, men at Dronningen skulde behandle hende som Marlboroughs Hustru og sin »groom of the stole« : lade hende beholde sin Hoffstilling. Dermed var hun imidlertid ikke nøjet, hun vilde tilbage til sin Magt, og snart vilde hun vide af Dronningen, hvad det var for Løgne og falske Bestyldninger, der vare udsprede mod hende, snart hvad det var for Handlinger af hende, der havde stødt Dronningen; sine Pladsjer ved Hoffet vilde hun nok opgive, naar hendes Døtre kunde faae dem, og i saa Fald vilde hun ej heller offentliggjøre de Breve, hun havde fra Dron-

ningen med hendes Løfter i den Henseende. Men hvad det for alt kom an paa for hende, var at retfærdiggjøre sig personlig for Dronningen, og da dette ikke kunde gjøres skriftligt paa en tilfredsstillende Maade, udbad hun sig en Sammenkomst med Dronningen paa den Betingelse fra hendes Side, at hun kun forlangte, at Dronningen skulde høre hende, men ikke, at hun skulde svare hende. Dette bevilligede Dronningen, skønt modstræbende, men da Hertuginde saaa tilfids forestillede Dronningen, hvor haardt det maatte være for hende at skulle anses for at bagtale sin Belgjørerinde, og Dronningen hørte kolbt paa hende som Marmor og sagde, at dertil vilde hun ikke svare noget, da hun havde forlangt ikke at faae Svar, og Hertuginde saaa derefter forgæves havde søgt at bevæge Dronningen ved Graad og Betsværgelser, udbrød hun skrigende, at „om ikke i denne Verden saaa i den næste vilde Straffen komme over denne Umenneskelighed mod hende“: „det bliver min Sag“, sagde Dronningen, — „that is my business“ — og med disse Ord forlod Dronningen Bærelset, og dermed stiftes hun for evigt fra Mrs. Freemans Selskab. Dronningen havde her faktisk bekræftet sin Resolution ved med sin Tausshed at afvise hendes Retfærdiggjørelse, og havde derefter kunnet vente, at hun afgav sin Guldnøgle med Nebeløgelsen af sin Stilling hos hende, men Hertuginde var ikke tilfids saaledes at gaa. Hendes Sammenkomst med Dronningen havde været i Begyndelsen af April 1710, og hun forholdt sig rolig, til Marlborough kom hjem fra Armeen ved Aarets Ende, og han saaa gif op til Dronningen med et Brev fra hende, der gif ud paa at bede Hds. M. nu være forvisset om, at hun ikke skulde give noget Anstød i sin Stilling. Dronningen lod sig kun paa Marlboroughs indtrængende Bøn overtale til at læse Brevet, men lagde det derefter fra sig med de Ord, at hun ikke kunde forandre sin Resolution; men da Marlborough saaa bad, at Dronningen vilde udsætte hendes Afstedigelse, til Krigen om et Aars Tid kunde være endt, og de begge gaa af tilsammen, og det saaledes kunde være ubestemt endnu, hvor længe hun blev, opbragtes Dronningen over, at et saadant Forlangende kunde stilles til hende, og sagde, at hun vilde have Nøglen inden 3 Dage, og da Marlborough saaa knælende bad om Henstand dermed paa 10 Dage, udbrød Dronningen:

„nej, inden 2 Dage vil jeg have den!“ Da Marlborough nu kom tilbage med den Bæf, saae han sig fra en ophidsset Dronning stillet for en endnu mere ophidsset Gemalinde, der besvarede hans Meddelelse med at tage Nøglen fra sin Side og kyle den midt ud i Bærelset med de Ord, at nu kunde han tage den op og give den til hvem, han vilde. Den følg. Morgen d. 8 Januar 1711 gif Marlborough derpaa til Dronningen, og gav hende Tegnet paa sin Gemalindes Hoffstillinger tilbage; hun modtog vel Nøglen med nogen Forvirring, hedder det, men uden nogen Anthydning af at have forandret sin Beslutning. Man troede nu, at Marlborough vilde følge sin Gemalinde og ligeledes gaae af, men dette viste sig ikke, tværtimod, medens hans Gemalinde hævnede sig paa Dronningen saa godt, hun kunde, dels ved at rakke hende ned »as a fishwomann«, dels ved at lade hende betale sig 18,000 £ for de Aar, hvori hun selv havde renonceret paa det aarlige Tillæg af 2000 £ til sig, iagttog Marlborough en beregnende Forsigtighed for at kunne beholde sin Stilling, da Krigen nu ikke længer var i Cours, men man spurgte om, hvad den kostede, og Swift i den Anledning anstillede en ubehagelig Sammenligning mellem en romersk Triumfator og Marlborough, hvorved Udgifterne til den første ikke løb op til 1000 £, medens der var medgaaet 445,000 £ til Marlborough¹⁾.

IX.

Bedsømmelsen af Prins Georg. Et gyldent Tidrum for Danmark.
Mundhelbet „est il possible?“

Da Parlamentet samledes i Novbr. 1708 efter Prinsens Død, fremhævede Overhuset i sin Kondolence til Dronningen Prinsens „høje Dyder, der til evig Tid vilde gjøre hans Minde dyrebart,“

---

¹⁾ F. Wyon: Qween Anne.

og Underhuset hans „Kjærlighed til Fædrelandet, hvorved han havde vundet alle Undersaatters Hjerter og sat sig et uforgængeligt Eftermæle.“

I begge disse Udtalelser er det Prinsens personlige Egenstaber, der anerkjendes. Og naar Underhuset da roser hans Kjærlighed til England, og vel dermed først vil hylde hans Tilslutning til Revolutionen, da viste Prinsen i Fortsættelse deraf bestandig den Følelse, han skulde sit adoptive Fædreland saavel ved den Stilling, han indtog i Politiken overfor Frankrig, som i Religionen overfor Katholicismen. Og falder England for en god Englænder sammen med dets frie Institutioner, respekterede han ogsaa disse, saa fjernt de end laa ham fra hans egne indpodebte og medbragte Anstuelser; ogsaa underkastede han sig i sine Forhold den engelske Grundsætning, at England forsaavidt kun er til for Englænderne, som det er dem, der alene skulle drage Fordelene af det i de Stillinger, som der høre hjemme. Og paa den Maade gik ogsaa hans Indtægter fra det første til det sidste hen til at lønne og holde den talrige Hofstat, der lagdes paa ham, saa at alt, hvad han fik, kom England selv til gode. Og havde man været saa ivrig i at bebrejde Kong Wilhelm, at hans Landsmænd berigedes paa Englands Beføstning, kom der ogsaa en Tid, hvori Prinsen efter hans Gemalindes Tronbestigelse kunde have gjort det ved sine, og gjort det af sit Eget, men ikke en Pence tilfald Danmark paa den Maade, medens Prinsen i England vedblev at hæve sine Indtægter fra Danmark, og Dronningen efter ham uforandret sin Pension.

Men havde Underhuset saaledes fremdraget det Bidnesbyrd, som Prinsen havde efterladt sig om sin engelske Patriotisme, knyttede Overhuset hans Aindelse til „de høje Dyder“, der havde udmærket ham, og idet Talen herved er rettet til den dybt sørgende Dronning, hvilken han efterlader som sin Gemalinde, og man saaledes først maa tænke paa de Egenstaber hos ham, der have prydet deres Ægtefælle i det indbyrdes Samliv, vilde det være en Misforstaaelse af Overhusets Standpunkt og dets Ord, naar man ved Siden af denne Forbindelse ogsaa vilde opfatte de høje Dyder, som det her priser, i Betydningen af de moralske Handlinger, der høre hjemme i Livets Forhold, og ikke i dem se et Udtryk for de højere Egenstaber, der udspringe umid-

delbart af Troen, og vise sig i det taalmodige Sind, hvormed Videlserne bæres, og i den Fatning, der bevares under Sorgerne, og i begge Henseender efterlod Prinsen sig dyrebare Minder i sin Hustrus Hjerte.

Til den Tid, hvori Prins Georg førte Benævnelsen af Storadmiral over den engelske Flaade, knytter Erobringen sig af den spanske Søfæstning Gibraltar, der udførtes d. 2 Septbr. 1704 af Admiral Rooke efter en Kamp paa faa Timer. Denne Besiddelse staar endnu fra den spanske Successionskrig som en Trofæ for »british powress«, men naar den dengang bar Navnet af »Middelhavets Nøgle«, og sagdes at give England Nøt til at kalde sig »Havets Dronning«, og at være Støtten for dets Handelsforbindelse med Orienten, da ere Tidsforholdene længst voxede ud over denne Betydning, og den bærer hverken Englands Handel eller Stilling som Sømagt, men ikke desto mindre har dens Besiddelse spillet en saadan Rolle i Englands Historie, at den er bleven som en Del af det selv. Indtagelsen af Gibraltar indtraf paa samme Tidspunkt, som Marlboroughs Sejr ved Blenheim, og dannede utvivlsomt i Forening med denne Grundlaget for Prinsens Haab om derefter at se Krigen endt ved en ærefuld Mediation fra Danmark af Plessen. Men Erobringen selv blev ved den Betydning, der tillagdes den, saa at sige den eneste Glædesdraabe for Prinsen i den Kalk af Bitterheder, som han maatte tømme, fordi han havde fordriftet sig til at række Haanden ud efter »Englands Ære og Vagt«, og ment at kunne paatage sig Flaadens Bestyrelse ved andres Bistand. Det var vel til Erstatning fordi Prinsen ikke fik Kgl. Værdighed, at Dronningen havde oprettet Stillingen for ham som Øverstkommanderende over Hæren og Flaaden, men den første Kommando blev uden Betydning for ham, da Marlborough havde faaet den hollandske, og Frukten for ham af den sidste var kun en Række stigende Angreb paa ham, fordi han —, da han ikke kunde kræves til Ansvar ifølge Stillingens exceptionelle Bestaaenhed, — »blev«, som der sagdes, »uden at ville gaa«, indtil Døden kom Marlborough og hans Venner til Hjælp, og da han saa gik af sig selv, gik han i en belejlig Stund.

Der siges til Ære for den Godmodighed, der var saa fremherskende i Prins Georgs Karakter, at han var for elskværdig, »too

amiable«, til at have nogen Fjende i det private Liv, og at han udenfor dette indtog en saadan Stilling i sine offentlige Berøringer, at han hverken havde Venner eller Fjender, hvad der let lader sig forklare af hans Forsigtighed og den Tilbageholdenhed, der fremkaldtes hos ham ved den Blanding af Standsbevidsthed og Beskedenhed, der udgjorde hans Væsen, og lod ham indskrænke sig til den ydre Høflighed overfor Fremmede, uden enten at slutte sig til dem eller støde dem fra sig. Men har han saaledes ikke haft personlige Fjender blandt sine Samtidige der, og ere vi ej heller berettigede til at se disse i Partikampen mod ham i Flaadens Bestyrelse, saa har han siden, og ikke mindst i vor Tid, haft dem i Historien, i den Ensidighed, hvorfor han der har maattet undgjelde, og naar hans katarrale Dispositioner kunde gjøre hans Blik sløvt og hans Mæle utydeligt og hans Hoved tungt, saa har med Langsomhed samlede sine Tanker og Ord, saa har man deri kun set et Indbegreb af hans Stupiditet i ydre Henseende, medens man i hans moralske Kraft til at bære Gjendordigheder og Fortrædeligheder hos sig selv kun har set et Indbegreb af en indre Stupiditet, for hvilken Mad og Drikke vare det højeste.

Prins Georg delte efter deres Moder Broderen Christian Vs Passioner for Jagt og Ridning, og dermed ogsaa for Heste. Og havde Christian V Fortjeneste af den danske Hesteraces Berømmelse paa hans Tid, gav Prinsens Besøttelse i England ogsaa Anledning til gjensidige Tilsendelser af Heste mellem Brødrene, navnlig fra Prinsens til Kongen. Og med de gunstige Betingelser i England for Prinsens Interesse i den Retning, i Forbindelse med det der udviklede Jagtliv, og den med dette følgende Jagtbestand, samt en Stilling, der intet krævede uden hvad han var født til, maatte Opholdet i England saaledes synes at ligge godt for Prinsens. Men naar dette ikke var Tilfældet, da hidrørte det fra Prinsens Personlighed, som med den ham medførte Indesluttethed gjorde ham i Omgangen til en lukket Bog, og lod ham, ibet han saae og hørte, men ikke sagde noget, vække Formeningen om sig, at hans Tausked kun var et Skjul for hans Indolens, der ikke interesserede sig for noget. Og til Forsvar mod denne Opfattelse af Prinsens i hans Berøringer

i England siger Mackay i sine Memoirer, at han er »doué de beaucoup de sens mais n'en fait parade« og saaledes ingenlunde er indolent, fordi han tier med sine Sagttagelser¹). Paa samme Maade skriver ogsaa Burnet om ham i sin »history of my own time«, ved at omtale hans Rejser, »that he know much more than he could well express«, og tilføjer derved, at han talte alle fremmede Sprog »ill and ungracefull«, saa man ej heller gjennem dem fik noget rigtigt Begreb af ham om de Kunnskaber, han i den Henseende besad, fordi han hverken havde Udtalen eller Udtrykket i sin Magt. Men ligesom det er et Bevis paa Prinsens Vilje til at lære og ogsaa paa hans Eone dertil, at han i sin Alder strax tog fat paa det engelske Sprog ved sin Ankomst til England, og ikke var saa længe om at forstaa det mundtligt, saaledes bragte han det ogsaa saavidt, at han efter Omstændighederne kunde betjene sig af det i alle sine Berøringer. Vanskelighederne ved Sprogene med Udtryk og Udtale var han fri for ved Mathematiken, og naar Burnet berømmer hans Fremgang deri, da maa dette tilskrives hans Anlæg derfor, og den Maade, hvorpaa han ogsaa derved særlig har været paavirket af sin dygtige Lærer Løbberg, der paa sin egen tidligere Udenlandsrejse i den Henseende havde tiltrukket sig Opmærksomhed²). Og vi maa ligeledes tilskrive Løbbergs Indflydelse paa Prinsen fra deres Rejse den »patronage of the fines arts«, der tillægges ham³).

Prins Georgs Tilbøjlighed til at lade Djnene tale istedenfor Tungen i Omgangslivet paadrog ham naturlig det Ry for Redselighed, der fulgte ham, og gjorde, at han ikke havde det træffende Svar paa rede Haand, men maatte slyde det hen, som han kunde.

¹) Den franske Oversættelse, der her gives af Mackay, bærer Titelen »Memoires de Sjeur Mackay ecuyer, contenant les caracteres de la cour d'Angleterre sous Guillaume III et Anna I; traduits de l'Anglois. II édit. Rotterdam 1735.

²) Løbberg tilbrog sig saaledes paa sin første Rejse 1652 Marquis d'Avenas Opmærksomhed i Neapel.

³) Om Prins Georgs Interesse for at yde de skjønne Kunster sin Understøttelse har man et Vidnesbyrd af ham i hans anbefaling af 5 Januar 1691 til Christian V af den for sin Udførelse i Elfenben berømte Kunstner Cavallieri, af hvem der i Bemmetoftes Historie III, 26 anføres et Portræt af Christian V, der har tilhørt Prinsesse Sofie Hedevig.

Denne Tilbøjlighed var et nedarvet Træk fra hans Fader Kong Frederik III, men kom endnu stærkere frem hos ham. Vi blive bekendte dermed ved Kongen af, hvad Kurfyrstinde Sofie af Hannover skriver om Frederik III ved sit Besøg i Glückstadt i Oktbr. 1667, at han »parloit plus par ses regards qv'avec sa langue, (et) n'etoit pas faché qv'and on commençoit le premier a luy parler, mais il aimoit plus le jeu qve de faire de grandes discours.« Og ved senere i 1671 at omtale, hvorledes Prinsens Søster Wilhelmine, der blev gift med Kurfyrsten af Pfalz, ogsaa var meget ordknapp, siger Kurfyrstinden, at det er »une qualité attachée a la maison de Dannemark de parler fort peu!.«

I sine ovenberørte Memoirer karakteriserer Mackay Prinsen paa en fyndig Maade ved 3 Specialiteter: hans Kjærlighed til Nysgæber, Flaften, og Dronningen, il aime, skriver han, »les nouvelles, la bouteille, la Reine.«

Hvad det første Punkt angaar, have vi Vansteligheid ved at kunne forstaa det om Nysgjerrighed efter den indskrænkede Berøring, hvori Prinsen stod til sin Omverden, derimod vide vi, hvad Pris han satte paa Efterretninger fra fremmede Lande, og hans Videbegjerlighed i den Henseende var ogsaa et nedarvet Træk fra hans Fader, der kunde overvære hans Informationer hos Lødberg, for at høre paa dennes Rejseberetninger.

Prinsens Kjærlighed til Flaften hører til det private Liv hos ham selv, men er, uanset Bane og Tilbøjlighed herved, let forklarlig baade ved Bestaafenheden af det ensomme Liv, hvortil han var henvist ved sit Hof, og ved den Trang til materielle Oplivelser, der kunde fremkalbes ved hans constitutionelle Sygdomme. Og da den Drif, hvorom der herved er Talen, var den Arthdbervin, der gif under Navn af „Claret“, var den ogsaa saa meget mere tilløkkende til at dulme Spændingerne i Hoved og Bryst. — Der siges, at Dronningen, idet hun i sin Pleje delte Prinsens Lidelser med ham, ogsaa ved ham blev vant til denne Lidsø.

¹⁾ Publikationen aus den Königl. preussischen Staatsarchiven. 4. Band. Memoiren der Kurfürstin Sofie von Hannover. Leipzig 1879.

Men banner nu Prinsens Kjærlighed til Dronningen Slutstenen her af Macchys Skilbring, at han elfter de 2 andre Ting, men mest og øverst holder han af Dronningen, saa udtaler Dronningen selv i sit oven anførte Brev ved hans Død, hvorledes den Sorg, der nu har overvældet hende, er fremkaldt ved den Kjærlighed, som hun har modtaget af ham, og Historien bevidner ogsaa, at hun i ham havde havt »a faithfull, affectionnate and assiduous husband.« Men var denne Kjærlighed gjensidig fra begge, og havde han, der saa godt som var venneløs i England, i sin Hustru der fundet den, der for alt skal være Mandens bedste Ven, og ogsaa blev det for ham trofast til Døden, efter som før hun havde bestegit Englands Trone, da søjer der sig ogsaa til Vidnesbyrdene derom fra England et engelsk Digt, der er forefundet hos os, og strevet ved Prinsens Død til en Amindelse for Efterslægten om, hvorledes Dronningen elskede ham i Livet og begræd ham i Døden, som det hedder »how loved he lived and how loved he fell¹⁾.« Og i denne gjensidige Kjærlighed have Mand og Hustru her været lykkelige ved hinanden under de største Prøvelser i deres inbbyrdes Liv. Men Kjærligheden selv kom til dem som en fremmed Plante i et sammenbragt Ægteskab uden personlige Hensyn, og den vøgebe op hos dem paa den moralske Grund af, hvad Gud havde nedlagt i enhver af dem, uden at nogen af dem fordrebe mere af hinanden. Og naar hun i de mange Aar hidsebes af Lady Marlborough til den bitre Søsterstrid med Dronning Marie, der vides at have kostet denne „mange Taarer“²⁾, da har Prinsens Sagtmødighed dæmpet den Ild i hendes Indre, som vi kjende af dens stærke Udbrud. Og idet Burnet siger om Prinsen, at hans »temper was mild and gentle«, og derved betegner den Hensynsfuldhed, hvormed Prinsen i sin Adfærd altid viste sig som en Gentleman, er det klart, hvorledes han med sit Sind kunde udfylde, hvad Prinsessens Sind trængte til, der fra Morgen til Aften ompændtes og omtumledes af hendes Overhofmesterindes Klaffertunge.

¹⁾ Digtet er kjøbt som Manuskript i Kjøbenhavn af Professor G. Stephens og af ham offentliggjort i Danske Samlinger 2. R. 3. 292.

²⁾ The secret history of Whitehall.

Der siges med Hensyn til Tronarvingens Hertugen af Gloucesters Død, at hans Moder »never ceased to remember and lament him¹⁾. Men tilhørte Sorgen over deres Børns Død det ængere Liv mellem Prinsen og hans Gemalinde, har Prinsen ogsaa fortrinsvis været den, der har maattet trøste hende ikke blot her, men ogsaa ved de mange sørgelige Erfaringer, hvilke hun gjorde til sine Forhaabninger som Moder, og hvad hun derved kan have bebrejdet sig selv af sin Uforsigtighed eller Svagheb som Grund til disse Skuffelser, der berørte dem begge desto smerteligere, jo mere deres Liv gik op i de Forventninger, der laa for deres Børn til Tronen. Og er det med Hensyn til den Undtagelse, som Sorgen her gjør over Børnene, at Burnet siger om Prinsen, at han »has lived in all respects the happiest with his princess that was possible except in one particular«, og gjaldt de samme Ord om hans Gemalinde med ham lige fra det første til det sidste, hvilken Grund havde hun da ikke haft under hele sit Ægteskab til at lykønske sig til det Bytte, hun her havde gjort med den danske Prins Georg istedenfor den hannoverste! inden Tiden endnu havde vist, hvorledes Nat og Dag derved vilde have skiftet for hende²⁾.

Prins Georg havde ved sin Død været gift i 25 Aar i England, og i den Tid oftere haft svære Perioder af sine asthmatiske Under, hvorfor det engelske Klima var saa ugunstigt. Men var hans Gemalinde saaledes ved sit Ægteskab bleven bunden til hans Lidelser, afgav hendes rørende Pleje af ham under disse et uimodsigeligt Vidnesbyrd om den Pris, hun ligesuldt satte paa den Lov, der var bleven hende tildel ved hendes Forbindelse med ham, medens hun til samme Tid indskrev sit Navn i Englands Historie som et lysende Mønster fra Tronen paa en opoffrende Hustru³⁾.

¹⁾ Kennets history of England.

²⁾ Da Georg I som Kurfyrste af Hannover kom til England for at succedere Dronning Anna, møbte han der med 2 gamle Elskerinder, medens hans Gemalinde Sofie Dorothea af Zelle længst havde været forstubbet og interneret paa Ahlden Slot.

³⁾ Herom hedder det hos Burnet: »the queen had been during the whole course of her marriage an extraordinary tender and affectionate wife and

Prinsens Død berørte vel ikke Regeringen, idet han ganske stod udenfor denne, dog er det ikke til at betvivle, at den ogsaa i politisk Henseende var et Tab for Dronningen ved den pacificerende Indflydelse, som han kunde øve paa hende til at underkaste sig Partiforholdene med Whiggerne. Og med Hensyn til Dronningens senere Begunstigelse af Successionen for Prætendenten Jakob III, tør det forudsættes som vist, at om ogsaa Prinsen fra først af hos sig selv havde gennemskuet Sammenhængen med Venægtelsen af dennes Legitimitet, der vel var den af alle Lady Marlboroughs Løgne, som Dronningen senere mest oprørtes over, saa vilde han dog aldrig have støttet Prætendentens Anerkjendelse paa Dronningens Antagelse, at Gud jo kunde gjøre ham til Protestant, hvis han vilde, og at man derfor kunde se bort fra, at han var Katholik.

Til at vurdere Prins Georg paa den Plads, han ved sit Ægteskab fik i England, henvises vi til Rapins Bedømmelse af ham i sin *histoire d'Angleterre*, hvor han betegnes som *un prince d'une humeur pacifique sans ambition sans intrigues, en un mot tel qu'il falloit pour être Mari d'une Reine d'Angleterre sans se mêler en aucune façon du Gouvernement.* Rigtigheden af den her udtalte Anskuelse gjør sig ikke mindre gjældende med Hensyn til Beskaffenheden af de to andre Forhold, der herved komme i Betragtning. I hvilken Henseende det ogsaa kan siges, at Prinsens Stilling saavel til Kong Vilhelm, som til Marlboroughs gjordes ham kun mulig ved Foreningen af, hvad han ikke havde med det han havde. Og naar der ikke kunde være en større Mobsætning end Prinsens Mistillid til sig selv og den Sikkerhed, hvormed Kong Vilhelm tog Europas Anliggender i sin Haand, og fulgte sine egne Indskydelser i Ledelsen af dem, saa fristedes Prinsen ej heller nogensinde til selv at træde i Vejen for Kongens Regering, medens han paa den anden Side anderledes kunde beherske sin Stemning mod denne, og ingen-
sinde i sin personlige Optræden forglemt den Afgøelse, der styldtes

---

in all his (the prince's) illness, she would never leave his bed, but sat up half the night in the bed by him with such a care and concern that she was looked on very deservedly as a pattern in this respects.

Kongen, hvormeget han end kunde tilskyndes dertil af sine personlige Omgivelser. Og danne de forviklede Forholde ved Prinsessens Hof Baggrunden for Familien Marlboroughs Historie i Kong Vilhelms Tid, og var Lady Marlboroughs Stilling til Prinsessen et Forhold, der uforandret maatte tages, som det forelaa, saa var det heldigt for Prinsen, at han, opvoget under sin Moders regerende Vilje, var vant til den Underkastelse, der ved at gjøre en Dyd af Nødvendighed, og dobbelt heldigt for ham, at hans Karakter var saa grundforskjellig fra den Tænkemaade, der raadede i dette Forhold, at han først bag efter gjennemskuede den, thi ellers var, for at bruge et Udtryk af ham selv, hans Hoved bleven ham for varmt, og han havde ikke kunnet ubholde det. Men var Prins Georg saaledes den heldigste Gemal til Prinsesse Anna baade for hendes og hans Stilling til Lady Marlborough, og havde hun gennem sin Svoger George Churchill ved hans Samliv med Prinsen og Forhold til ham kunnet skaffe sig al ønskelig Underretning om ham forinden, saa ligger det nær, at det gaadefulde Valg af ham til Prinsessen ogsaa var hendes Intrige, og at hun derved har faaet Hertuginde af Portsmouth til at gaa sit Erinde, som maasse ikke endda var saa stort et Konststykke for hendes »versatile ingenium«.

I den ovenfor givne Fremstilling af Prins Georgs Historie i England have vi indsluttet Hovedtrækkene af den Samling af Breve fra ham, hvilken her er os bekendt fra Rigsarkivet, og, som anført, aabnes med nogle Breve til hans Moder, men forøvrigt navnlig ere skrevne til hans Broder Christian V, og ved Siden af ham til hans Overkammerherre C. S. Plessen. Men hvorvel begge disse vare hans Nærmeststaaende, lide Brevene dog af den samme Forsigtighed og Tilbageholdenhed, der bandt Prinsen i Omgangslivet, og indeholde derfor ingen særegne fortrolige Dphøninger til hans Liv, hvorimod de vel i flere Punkter give os vejledende Antydninger til Forstaaelsen af hans Forholde og Sammenhængen i hans Historie, medens de hovedsagelig have deres Betydning ved det Indblik, de give os i hans Karakter og det indre Billede af hans Tænkemaade, som vi faae fra de forskjellige Udtalelser, der i dem komme frem hos ham.

Som saadanne nævne vi hans Forsikring til sin Moder om at han „ikke skulde glemme sit Løfte til hende om at vogte sig for Afvejene i England“, hans Forbigaaelse til hende af Omstændighederne ved Karl II's Død, „fordi han ikke kan fortælle noget godt derved og det Dnde vil han ikke gjerne meddele“; hans senere Tilstaaelse til Plessen om den Krænkelse, han led af Kong Wilhelm paa det irske Felttog, men dengang ikke omtalte, hans stærke Passion for Fred i sine Forholde, og Uvilje mod Riv, Strid, Retsnaveri og al Modsigelse, hans Paakaldelse til Christian V af sin Frihed for al Egen nytte og Interesferthed, hans Paaberaabelse til Plessen, at som han ved, at han aldrig har elsket Intriger, saaledes hader han dem endnu, hans Oprigtighed og Afstyk for al Forstillelse, hans Pris paa sine gamle Tjenere og Omfarg for dem, hans Paastjønneelse af Plessens Rebelighed og Hengivenhed, hans Taknemlighed mod sin Broder, Christian V og stærke Fremhævelse af den. Og naar der spørges om, hvad han for alt har ydet sin Gemalinde, og hvormed han har modtaget de Dfre, som hun Nat og Dag bragte ham af sin Pleje? da kunne vi med fuldeste Sikkerhed svare, at hans Taknemlighed har været hendes Løn, thi Taknemlighed var et Hovedtræk hos ham. Og besad han hverken de ydre eller indre Betingelser, der give et Menneske Betydning ved Raad og Daad i Verden, og hvorved han i de større Forhold faar et Navn i Historien, og har han saaledes ikke repræsenteret sig og sit Fædreland ved sin Virksomhed i Tidens Begivenheder, saa har han gjort det fra en anden Side indenfor sine personlige Forhold, og her har han ikke gjort sit Fædreland Skam ved sin Tænkemaade, hvor han kjendtes og dømtes efter den. Og ibet Burnet da betegner hans Karakter som pletfri, — »free from all vice« —, og vi fra Tiden i det hele særskilt føres til at tænke paa, hvorledes Marlborough med sin Storhed forenede en saadan Pengegriffthed i sin Karakter, at Bestyrlingen for Besvigelses fulgte ham lige til det sidste, medens Prinsen med sin Frihed for al Egen nytte og alle Intriger danner en lige saa stor Modsetning til ham som til hans Gemalinde, da er det Prinsens Storhed, at hvad der burde være utænkeligt ved Marlborough, det er utænkeligt ved ham, og at der ikke ved Siden af hans Betegnelse som en Gentle-

man stiller sig nogen moralsk Simpeltid som ved den Berømmelse, der fulgte Marlboroughs Navn.

Men kunne vi i de her uddragne Egenstaber ved Prins Georg kun erkjende Træk hos ham af de Sider, hvortil vi søge tilbage i vort Folks Karakter, da mødes hans Kjærlighed til sin Broder Christian V og det Kongehus, de tilhøre, ogsaa med hans Kjærlighed til sit Fædreland; og hvorvel han ikke er af dem, der give sig hen til Følelsen i deres Ord, er det dog umiskjendeligt at se, hvorledes „die Ehre und Wohlfart des geliebten Vaterlandes“ ligger ham paa Hjerte; og maa vi tilskrive hans Opfordring og Initiativ Dr. William Kings virksomme Replik i sine »animadversions« til Molesworths Skrift imod Danmark, maa vi ogsaa se hans Bestræbelser for at hæbde Danmark ved Siden af Sverig i de Forhandlinger, han satte i Gang for at overbrage Danmark Mediationen mellem Stormagterne i den Spanske Successionskrig. Og idet Dronning Annas egne Breve vise os, hvorledes hun fra ham overførte sin Kjærlighed paa Danmark, og stod paa Danmarks Side, hvor hun kunde, forstaaes ogsaa den Anerkjendelse, hvormed Højer nævner ham i sin Frederik IVs Historie, og hvad den Svenske Gesandt Leioncrona u. 11 Novbr. 1708 skriver i Anledning af hans Død, at i ham „taber Danmark et godt Kngstød“¹⁾.

*

*

*

De Aar, som Prins Georg henlevede, efter at hans Gemalinde var bleven Englands Dronning, betegne en af de lykkeligste Perioder for vort Fædreland i den Tids Historie ved de gunstige Konjunkturer, der da, saa at sige, fra alle Sider aabnede sig for det ved Magternes delte Stilling. Prinsens Tilslutning til den engelske Revolution var vel paa det stærkeste bleven misbilliget og modarbejdet af det danske Hof, men Revolutionen sejrede, og Chri-

¹⁾ Danske Samlinger 2. R. 2. 328.

ftian Vs Kjærlighed til sin Broder i Forbindelse med Plessens stigende Indflydelse gjorde, at det franske Parti ved Hoffet tabte sin dominerende Magt, og at der u. 13 August 89 blev sluttet en Konvention om Subsidiertropper til Kong Wilhelm mod Frankrig og Jakob II, og, idet denne Konvention fortsattes til Ryswider-Freden 1697, grundlagdes den Forbindelse mellem Danmark og de forenede Sømagter af England og Holland, hvori Plessen satte den naturlige og fordelagtige Politik, som Danmark skulde følge. Og det var denne Forbindelse, der fornædedes af Kong Wilhelm, da han under Plessens Paavirkning gennem Heinsius i Holland ved Freben i Travendal (18 August 1700) havde hjulpet Frederik IV ud af den gottorppe misère, og saa optog Koalitionen til den Spanste Successionskrig mod Frankrig og det med Frankrig forenede Spanien. Men da Traktaten desangaaende her sluttedes i Løbet af 1701, stete dette under de fordelagtigste Forhold for Danmark, idet Karl XII af Sverig da var midt inde i Krigen med Rusland og Sachsen-Polen, og Danmark saaledes sikret mod ethvert Angreb fra hans Side, medens der til samme Tid ingen Hjælpetropper var at faae fra Sverig, og Bærdien saaledes steg af de danske uden nogen Konkurrence. Traktaten blev indgaaet paa 10 Aar, og om Udblyttet af den for Frederik IV i disse skriver Højer i Kongens Historie (S. 47), at han derved opbaar en ren Indtægt af $4\frac{1}{2}$ Million og fik en Hær paa 20,000 Mand holdt frit og sine Generaler og Officerer ved den uddannede i en Krigsskole under Feltherrer som Marlborough og Eugen. Og idet de politiske Forholde, hvorunder disse Subsidiatraktater vare indgaaede, vedbleve uforandrede i 8 Aar, fremkaldte de ved den derved ansporede Omsætning og Søfart en indre blomstrende Tilstand for Danmark og Norge i det Tidrum af Dronning Annas Regering, der tilhørte hendes Gemals Levetid. Men dette blev brat afbrudt, da Frederik IV efter sin Hjemkomst fra Italien fornædede sine fordelagtige Alliancer med Rusland og Polen og u. 9 Novbr. 1709 erklærede Sverig Krig. Der forelaa ingensomhelst Anledning dertil fra svenskt Side, og under Savnet af den saaledes forstjærkede Tilstand siger ogsaa den oven nævnte Forfatter i sin videre Skildring af den:

„abseiten der Unterthanen ist dieser Zeitlauf von 1701 bis 1709 annoch als ein güldenes Sæculum gepriesen, in welchem ihr Handel und Navigation aufferhalb Landes täglich zunahm und zu Hause an Geld und Debit kein Mangel war“.

Der er to Bemærkninger, som vi endnu skulle knytte til Prins Georgs Historie i England. Den ene angaar hans Mundheld »est il possible«? der ved en Bittighed af Karl II blev gjort til en familiær Venævnelse af ham, og finder sin Forklaring i et Udsagn, der berettes om Kongen, at han har prøvet Prinsen baade ædru og drucken, men ikke faaet noget ud af ham, (hvad han saa end fortalte ham) uden det samme Udraab »est il possible«? Men kan nu ogsaa dette ofte have været meningsløst i den Forbindelse, hvori det kom, bliver det Spørgsmaalet om, hvorledes Macaulay skal forstaaes, som gjentagende bruger Spottenavnet ved sin afvisende Dom over Prinsen, naar han ved en af Anvendelserne af det i den Henseende tillægger Prinsen en uigjennemtrængelig Stupiditet — »impenetrable stupidity« —, idet Udtrykket her kan være taget fra Londons uigjennemtrængelige Taage, altsaa brugt for den tykkeste groveste Art, Stupiditet i højeste Potens; men var Macaulay mindre ensidig stemt mod Prinsen end han er, kunde Udtrykket ogsaa betegne, — hvad der vilde svare til Sandheden —, at man her havde en Stupiditet for sig, som man ikke kunde trænge til Bunds af og se, om det var Dumhed eller — ikke Dumhed, der skjulte sig under den. Og naar Prinsen, hvem man ellers ikke véd at paasige Dumhed i sine Meninger, hvortil han ogsaa var for reflekterende, med dette Udraab tog mod Karl II's Historier, kommer man for hans Vedkommende nærmere til at tænke paa en beregnet Forsigtighed end Dumheden, idet han derved lod Historierne gaa for hvad de vare, og slap for at indlade sig paa dem enten for eller imod. Og har Prinsen ogsaa, som der siges, i Lejren ved Salisbury betjent sig af Mundheldet ved de der indtrufne Desertioner, da var dette vistnok

kun et intetfigende Udtryk for hans Misbilligelse af dem, men har han benyttet det for dermed at skjule sine Forstaaelser med de Paa-gjældende, bliver det en List.

Forøvrigt kunde Anvendelsen af Udraabet til en Betegnelse for Prinsen nok være en af de Morsomheder, der falbt i-saa god Jord hos Karl II fra „Mlle. Kerwell“ (Hertuginde af Portsmouth, Louise Overouaille), som der ogsaa er noget malitjöst ved Navnet, der ikke ret passer til Kongens Godmodighed, men hvorved hun vel har kunnet hevne sig paa Prinsen for sit Misgreb ved Valget af ham.

Den anden Bemærkning angaar Jakob II's Modtagelse af Prins Georgs Desertion saaledes, som den foreligger i den engelske Historie. I hvilken Henseende der maa henvises til den her optagne Beretning fra den danske Gesandt Gersdorff, som er den eneste Kilde, hvorfra Sammenhængen kan kjendes. Hvorefter Jakob II har modtaget Efterretningen med megen Bestyrtelse under sin Morgenmesse i Lejren, og hverken derved betegnet Prinsen med sit Spottenavn eller sat ham i Klasse med en menig »trooper«.